DAVRANIM BOZUKLUĞU BELİRTİLERİ GÖSTEREN ÇOCUKLARDA ANNENİN KAPSAYICI İŞLEVİ VE BABASAL İŞLEVLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Neil Serem Gülenay

161180119

Orcid: 0000-0001-6061-7975

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Klinik Psikoloji Programı

Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Neslihan Zabcı

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Aralık, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	01.03.2018	İlk yayın.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

20/01/2020

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

(Islak İmza)
Öğrencinin Adı ve Soyadı

TEŞEKKÜR

Klinik psikoloji yüksek lisans eğitimim boyunca bilgisi ve deneyimi ile bana yol gösteren, psikanalizle daha yakından tanışmamı sağlayan ve psikanaliz yolculuğum boyunca mesleki duruşunu her zaman kendime örnek aldığım, bana çocukla ruhsal çalışmayı ve bir çocuğun hayatına dokunmanın önemini öğreten çok değerli hocam, tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Neslihan Zabcı, varlığınız ve desteğiniz için en içten teşekkürlerimi sunarım…

Değerli jüri üyelerim; Klinik psikoloji yüksek lisans eğitimim boyunca bana farklı bakış açıları kazandıran, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Kuntay Arcan'a, Tez sürecim boyunca hiçbir desteğini esirgemeyen, tezimin her aşamasında bana yol gösteren ve büyük emekler veren çok değerli Dr. Öğretim Üyesi Elif Erol' a teşekkür ederim.

Varlığı ile hayatımı zenginleştiren, iyi kötü her günümde yanımda olan, tez sürecimin en zor günlerinde bana evininin kapılarını açan çok kıymetli dostum Beyza Ergen ve çok değerli eşi Fahrican Ergen'e en içten teşekkürlerim ile…

Tez sürecimin en zor günlerinde varlıkları ve destekleri ile beni hiç yalnız bırakmayan Sevgili Banu Solak Uyar ve Elvan Bozkurt sizi tanımak yüksek lisans eğitimimin bana sunduğu en büyük şanslardan biri, siz olmasaydınız olmazdı...

Aramızda kilometrelerce mesafe olsada varlıklarını ve desteklerini hayatımın her döneminde hissettiğim; Birgül Emiroğlu Bakay, Talin Öcal, Eylem Ayrancı ve Zehra Merve Kaya'a teşekkürlerim ile..

Tez sürecim boyunca desteklerini esirgemeyen; Duygu Öner, Buse Öznalçın, Şirin Çiftçi, Gizem Kural Hatipoğlu, Çiğdem Kaya, Kübra Kesen Zeren, Kamuran Birlik, Leyla Aziz, Didar Paşalı' a teşekkürlerimle..

Başta Deniz Akyıl ve Emre Altınel olmak üzere İceppd 6. Gruba tez sürecimdeki ve birlikte yola çıktığımız çocuk formasyonu eğitimi süresince destekleri için teşekkür ederim.

Tez sürecimin en zor anlarında bir telefon uzağımda olan, varlığı ile güç veren dostum Aylin Yakupoğlu Bıyık ve değerli eşi Cenk Bıyık 'a, varlığı ile bana güç veren,

hiçbir zaman elimi bırakmayan, çok kıymetli meslektaşım, canım teyzem Ayşe Yanık'a, çeviri yaparken benimle birlikte sabahlayan kuzenlerim Herman Yunus ve Elizabeth Azra'a, Rahmetli annem Nesrin Yanık'a teşekkürlerimi sunarım..

Son olarak; bu tezi, beni psikanaliz ile tanıştıran, dokunuşu ile hayatımı dönüştürüp değiştiren, hayatını çocuklarla çalışmaya adamış, Rahmetli Analistim Onur Saltuk Dönmez'in anısına ithaf ediyorum. Saygı, sevgi ve özlemle…

Neil Serem Gülenay

Aralık, 2019

ÖZ

DAVRANIM BOZUKLUĞU BELİRTİLERİ GÖSTEREN ÇOCUKLARDA ANNENİN KAPSAYICI İŞLEVİ VE BABASAL İŞLEVLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Neil Serem Gülenay
Yüksek Lisans Tezi
Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Zabcı
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Bu çalışma, davranım bozukluğu belirtileri (yaşıtlarına ya da otorite figürlerine yönelik, sözel veya fiziksel saldırgan eylemler) gösteren 6-10 yaş arası erkek çocukların, annelerinin kapsayıcı işlevinin ve babalarının işlevinin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında; sözel ya da fiziksel eylemlere başvurma gibi davranım bozukluğu semptomuyla kliniğe başvuran veya okuldaki öğretmenler tarafından bu belirtileri gösterdiği ifade edilen 30 erkek çocuk ile davranım bozukluğu belirtileri göstremeyen, herhangi bir psikiyatrik/psikolojik nedenle kliniğe başvurmamış, normal gelişim gösteren 30 erkek çocuk karşılaştırılmıştır. Değişkenlerin değerlendirilebilmesi için her iki gruptaki çocuklara Rorschach ve CAT/TAT testleri; ebeveynlerine ise Çocuk ve Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçeği, Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu aracılığıyla veri toplanmıştır. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta annenin kapsayıcı işlevi eksikliğinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Rorschach, CAT ve TAT testlerinden ilgili değişkenlerin analiz sonuçları gruplara göre karşılaştırıldığında, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta babasal işlev yetersizliğinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu bulgulardan hareketle, davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda, annenin kapayıcı işlevinde eksiklik ve babasal işlevlerde yetersizlik olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, çocuktan gelen saldırgan eylemlerin anne tarafından kapsanması, tutulması, dönüştürülmesi, babanın ise babasal işlevleri aracılığıyla anne çocuk ilişkisinde araya giren bir üçüncü olarak getirdiği koruyucu sınırlar ile yasağı temsil edebilmesinin son derece önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Davranım bozukluğu belirtileri, annenin kapsayıcı işlevi, babasal işlev.

ABSTRACT

ASSESSMENT OF MOTHER'S CONTAINING FUNCTION AND PATERNAL FUNCTION IN CHILDREN WITH SHOWING SYMPTOMS CONDUCT DISORDER

Neil Serem Gülenay
Master Thesis
Department of Psychology
Clinical Psychology Programme
Advisor: Asst. Prof. Neslihan Zabcı
Maltepe University Graduate School of Social Sciences, 2019

The aim of this study is to investigate mother's containing function and paternal function on male children, who display conduct disorder symptoms (verbal or physically aggressive behavior towards their peers or authority figures) between the ages of 6-10. The 30 male children who applied to the clinic with conduct disorder symptoms such as verbal or physical aggressive actions, or stated to show these symptoms by the teachers in the school and 30 male children who don't display conduct disorder symptoms, did not apply to the clinic for any psychiatric/psychological reasons and show normal development were compared. In order to evaluate the variables, Rorschach and Children Apperception Test (CAT) \ Thematic Apperception Test (TAT) tests were applied to the children in both groups; their parents were given Child Behavior Checklist (CBCL), Parental Child Containing Function and Demographic Information Form which was prepared by the researcher. The quantitative data obtained from the study were analyzed using SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0. Number, percentage, mean and standard deviation were used as descriptive statistical methods in the evaluation of the data. The t-test was used to compare the quantitative continuous data between two independent groups. Pearson correlation and regression analysis were used among the continuous variables of the study. Qualitative data were evaluated by content analysis. There was a significant difference between two groups. The results showed that the children with conduct disorder lack the mother's containing function and suffer from the inadequacy of paternal function. Based on these findings, it was concluded that it is important that the mother receives the aggressive behavior coming from the child, processes it and returns to the child in a modified and more tolerable form; while the father, by means of his paternal functions acts as a third party in the mother-child relationship and represents the prohibition with the protective limits.

Keywords: Symptoms of conduct disorder, mother's containing function, father's paternal function

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ vi
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER viii
TABLOLAR LİSTESİ x
KISALTMALAR xii
EKLER LİSTESİ xiii
ÖZGEÇMİŞ 1
BÖLÜM 1. GİRİŞ 2
1.1. Davranım Bozukluğu 4
1.1.1. Saldırganlık 8
1.1.1.1. Klein'ın Kuramında Saldırganlık 11
1.1.1.2. Winnicott'un Kuramında Saldırganlık 12
1.1.1.3. Anna Freud'un Kuramında Saldırganlık 14
1.2. Psikoseksüel Gelişim 14
1.2.1. Ödipal Dönem ve Çözümlenmesi 16
1.2.2. Latans Dönemi 17
1.3. Erken Dönem Nesne İlişkileri ve Annenin Kapsayıcı İşlevi 19
1.4. Babalık İşlevi 24
1.4.1. ÜstBenlik Gelişimi ve ÜstBenliğin İşlevleri 26
1.5. Saldırganlık, Annenin Kapsayıcı İşlevi ve Babasal işlevle İlgili Yapılmış Çalışmalar 28
1.6. Araştırmanın Amacı ve Önemi 29
1.6.1. Hipotezler 30
BÖLÜM 2. YÖNTEM 32
2.1. Örneklem 32
2.2. Veri Toplama Araçları 33
2.2.1. Demografik Bilgi Formu 33
2.2.2. 6-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği (CBCL) 34
2.2.3. Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği (KiO) 35
2.2.4. Rorschach Testi 36
2.2.5. CAT Testi 37
2.2.6. Tat Testi 38
2.3. İşlem 39
2.4. Verilerin Analizi 40
2.4.1. Hipotezleri Değerlendirme Kriterleri 40
2.4.1.1. Annenin Kapsayıcı İşlevlerindeki Eksiklik Hipotezini Değerlendirme Kriterleri 40
2.4.1.2. Babasal İşlevin Yetersizliği Hipotezi 42
BÖLÜM 3. BULGULAR 44
3.1. Birinci Hipotez (Annenin Kapsayıcı İşlev Eksikliği) ile İlgili Bulgular 48

3.1.1. Ebeveyn- Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği Bulguları 50
3.1.2. Rorschach Testi Bulguları 57
3.1.2.1. Dbl Yanıtları 57
3.1.2.2. F- Yanıtları 59
3.1.2.3. Anatomi Yanıtları 60
3.1.2.4. Kısmi Nesne Yanıtları 61
3.1.2.5. Belirsiz (Flu) Olan Nesne ya da İmgeler (F+/-) 63
3.1.2.6. E ve C' Yanıtları 64
3.1.2.7. CLOB Yanıtları 65
3.1.2.8. Tehdit Edici Anne İmgesi 67
3.1.3. Annenin Kapsayıcı İşlev Eksikliğini Gösteren CAT Testi (6- 8 yaş) Bulguları67
3.1.4. Annenin Kapsayıcı İşlev Eksikliğini Gösteren TAT Testi Bulguları (9-10 yaş)71
3.2. İkinci Hipotez (Babasal İşlevin Yetersizliği) ile İlgili Bulgular 73
3.2.1. Babasal İşlevin Yetersizliğini Gösteren Rorschach Testi Bulguları 73
3.2.1.1. Dürtü Kontrolü Değişkenleri Bulguları 73
3.2.1.2. Rorschach Testinde II. Kartın Niteliksel Analizi 75
3.2.1.3. Üstbenlik İmgesinin Nitel Analizi 76
3.2.2. Babasal İşlevin Yetersizliğini Gösteren CAT Testi Bulguları (6- 8 yaş) 78
3.2.2.1. Babasal Üstbenliğin Nitel Analizi 78
3.2.2.2. Ödipal Üçgeni Oluşturmakta Güçlük 80
3.2.3. Babasal İşlevlerin Yetersizliğini Gösteren TAT Testi (9-10 yaş) Bulguları .. 82
3.2.3.1. Babasal Üstbenliğin Nitel Analizi 82
3.2.3.2. Ödipal Üçgeni Oluşturmakta Güçlük 83
3.2.4. Babasal Kişilik Özelliklerinin Değerlendirilmesi 84
3.3. Kendilik İmgesi 87
BÖLÜM 4. TARTIŞMA 89
4.1. Annenin Kapsayıcı İşlevi ile İlgili Bulguların Tartışılması 89
4.2. Babasal İşlev ile İlgili Bulguların Tartışılması 95
4.3. Demografik Değişkenlerin Tartışılması 100
4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları 100
4.5. Sonuç ve Öneriler 100
EK'LER 103
KAYNAKÇA 109

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Rorschach değişkenleri açıklamaları 37
Tablo 2. Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Gruptaki Çocukların Demografik Özelliklere Göre Dağılımını Gösteren Pearson Ki-kare Testi Sonuçları 45
Tablo 3. Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Gruptaki Çocukların Annesel Özelliklerinin Gruplara Göre Dağılımını Gösteren Pearson Ki-kare Testi Sonuçları 48
Tablo 4. Annenin Kapsayıcı İşlevinin Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupta Ebeveyn -Çocuk Kapsayıcı işlevler Ölçeğinden Alınan Puan Ortalamalarına Göre Karşılaştırıldığı Bağımsız Gruplar T- Testi Sonuçları 51
Tablo 5. Annenin Kapsayıcı İşlevi ve Çocuğun Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermesi ile İlişkili Değişkenlerin Pearson Korelasyon Testi Sonuçları 53
Tablo 6. Annenin Kapsayıcı İşlev Eksikliğinin Çocuğun Saldırgan Davranışları Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Gösteren Lineer Regresyon Analizi Sonuçları 56
Tablo 7. Annenin Kapsayıcı İşlev Eksikliğinin Çocuğun Kural Dışı Davranışları Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Gösteren Lineer Regresyon Analizi Sonuçları 56
Tablo 8. Annenin Kapsayıcı İşlev Eksikliğinin Çocuğun Davranım Bozukluğu Belirtileri Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Gösteren Lineer Regresyon Analizi Sonuçları 57
Tablo 9. Rorschach Testindeki Dbl Değişkenine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması 58
Tablo 10. Rorschach Testindeki F- Değişkenine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması 59
Tablo 11. Rorschach Testindeki Anatomi Değişkenine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması 60

Tablo 12. Rorschach Testindeki Ad ve Hd Değişkenlerine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması..... 62
Tablo 13. Rorschach Testindeki F+/- Değişkenine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması..... 63
Tablo 14. Rorschach Testindeki C' ve E Değişkenlerine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması..... 64
Tablo 15. Rorschach Testindeki Clob Değişkenine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması..... 66
Tablo 17. Rorschach Testindeki KOB, C, C+CF+KOB Değişkenlerine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması 74
Tablo 18. Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Gruptaki Çocukların Babasal Özelliklerinin Gruplara Göre Dağılımını Gösteren Pearson Ki-kare Testi Sonuçları 84

KISALTMALAR

SİMGELER LİSTESİ

***Ort*:** Ortalama

***SS*:** Standart Sapma

n: Toplam Sayı

p: Anlamlılık Düzeyi

r: Korelasyon Katsayısı

R^2**:** Regresyon Katsayısı

%: Yüzde

***β*:** Beta

EKLER LİSTESİ

EK A. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu 110

EK B. Kişisel Bilgi Formu 111

EK C. Ebeveyn Çocuk Kapsayici İşlevlerÖlçeği (Kio) 114

ÖZGEÇMİŞ

Neil Serem Gülenay

Psikoloji Anabilim Dalı

Eğitim

Y.Ls.	2019 Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı
Ls.	2010, İstanbul Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Anabilim Dalı
Lise	2004, Kadıköy Kemal Atatürk Lisesi

İş/İstihdam

2019- Maslak Acıbadem Hastanesi

2018- Nesil Danışmanlık Merkezi

2018- Flokser Tekstil Şirketi

2016- Çocuk Aile Gelişim ve Eğitim Vakfı

Mesleki Birlik/Dernek Üyelikleri

2018-Türk Psikologlar Derneği

2018-İstanbul Çocuk Ergen Psikanalitik Psikoterapileri Derneği (İceppd)

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı : Avusturya, 1987
Yabancı diller : İngilizce (İyi)
E-posta : neilyilmaz@hotmail.com

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Günümüzde kliniklere en sık başvuru nedenlerinden biri, çocuklarda görülen davranım bozuğu belirtileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Davranım bozukluğu belirtilerinde ise özellikle erkek çocuklarda sözel ya da fiziksel saldırgan davranışlar sıklıkla görülmektedir. Henüz bir semptom düzeyinde olan çocuğun davranım bozukluğu ile ilgili herhangi bir ruhsal çalışmanın yapılamaması, pek çok yıkıcı davranım bozukluklarına hatta ilerleyen yıllarda antisosyal davranışlara öncül olabilmektedir (Thomas, 2007). Başka bir araştırma sonucunda da çocuklarda görülen davranım bozukluğu belirtilerinin aile içi ilişkiler, çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevre ve okul gibi birçok alanda işlevsel bozulmalara yol açtığı görülmüştür. Başka bir deyişle, davranım bozukluğu belirtilerinin çocuğun hem akademik alanda hem de sosyal ilişkilerinde bozulmalara neden olabileceği düşünülmüştür (Lahey, Loeber, Hart, Frick, Applegate ve Zhang, 1995). Çocukluk döneminde görülen davranım bozukluğu belirtilerinin ergenlik ve yetişkinlik döneminde de devam etmesi durumunda klinik tablonun daha da ağırlaştığı görülmüştür. Bu tablo da suça bulaşma, hukuki yaptırımlarla karşı karşıya kalma, antisosyal bir yapılanmaya gitme olasılığının yükseldiği belirtilmiştir. Davranım bozukluğu belirtilerinin yetişkinlikteki görünümün de ise düşük sosyoekonomik düzey, iş hayatındaki başarısızlıklar, alkol ve madde bağımlılığı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve psikiyatrik bozukluklar açısından yüksek risk altında bulunma olarak tarif edilmiştir (Odgers, Caspi, Poulton, Harrington, Thomson, Broadbent, Dikson ve Moffitt, 2007). Bu nedenle saldırgan eylemleri en başından anlamlandırmak ve bu davranışları dönüştürmek son derece önemlidir.

Çocuklarda görülen davranım bozukluğu belirtilerinin, psikanalitik kuram ışığında bir zemine oturtulabilmesi için öncelikle şiddet, saldırganlık ve yıkıcılık kavramlarının gözden geçirilmesinin faydalı olduğu düşünülmüştür. Bahsedilen terimlerin farklı kavramsal karşılıkları olsa da literatürde çoğunlukla birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılabildiği görülmüştür.

Şiddet kelimesinin kökenine bakıldığında kaynağını Latincede yaşam anlamına gelen "bia" kelimesinden aldığı görülmektedir. Bununla birlikte dünyaya gelen bebek hayatta kalabilmek için anne memesine ilk saldırgan eylemlerini yöneltmekte ve bu

süreç bebeğin yaşama dair attığı ilk adım olmaktadır. Doğuştan gelen saldırgan dürtü libido ile birleşir ve yapıcı amaçlara yönlendirilirse yaşama hizmet eder. Saldırgan dürtü libido ile birleşmezse ve ötekine saldırı şeklinde ifade bulursa yaşama değil yıkıcılığa hizmet eder hale gelmektedir. "Temel şiddet" kavramından bahsedilirken bireylerin, bir diğeri karşısında bağımsız bir varoluşa sahip olabilmesi ve arzularının doyumunu sağlayabilmesi için hissedilen bu gerilim duygusunun kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır (Bergeret, 2000; Akt., Zabcı, 2018). Bebeklikten yetişkinliğe geçişteki tüm kritik evrelerde de bu görüş doğrulanmaktadır. İlk olarak, bebeklikten çocukluğa adım atılan iki yaş döneminde, sonrasında da ergenlikten yetişkinliğe adım atarken şiddet artış göstermektedir. Çocuğun, annenin ruhsallığı içine hapsolmadan öznel bir kimlik geliştirebilmesi için ötekine hayır diyebilmesi, itiraz edebilmesi, çatışabilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak varoluşsal saldırganlık dürtüsünün öncelikli amacı hazza kavuşmak değil, bir diğerinden gelebilecek nüfuz edilme ve istila edilme tehdidi karşısında kendini koruyabilmektir. Diğer bir deyişle, kişi var olduğu sürece, devam edecek olan özerkleşmeye yönelik yaşamsal bir hamledir (Zabcı, 2018). Bu bakış açısıyla, saldırgan dürtü, doğuştan gelen ve yapılandırıcı bir dürtü olmasına rağmen, anne baba ve çocuk arasındaki ilişki dinamiğinde ortaya çıkan çeşitli durumlar, normal gelişimin akışını bozamaktadır. Sonuç olarak, saldırgan dürtünün taşarak saldırgan eylemlerin eşlik ettiği davranım bozukluğu belirtilerine ya da saldırgan dürtünün dondurulması sonucunda ketlenmelere yol açabilmektedir.

Saldırgan dürtünün yıkıcılığa, davranım bozukluğu belirtilerine dönüşmeden önce yapılandırıcı bir işlev sağlayabilmesi için annesel işlevlerin niteliği, özellikle annenin kapsayıcı işlevi; babanın ise bu ilişki içinde bir üçüncü olarak yer alabilmesi, koruyucu sınırları getirebilmesi, otoriteyi temsil edebilmesi, özetle kendinden beklenen babasal işlevleri sağlayabilmesi son derece önem kazanmaktadır.

Çocuktan gelen saldırgan eylemler karşısında öncelikle anne babanın hayatta kalabilmesi, sonrasında da saldırgan dürtüye yönelik koruyucu sınırları getirebilmesi önemlidir (Winnicott, 1971). Ayrıca çocuğun olan biteni anlamlandırmasına ve saldırgan dürtünün dönüştürülmesine izin vermeyen ödül/ ceza yöntemleri yerine, çocuğun bu dürtüyü denetleyemediğinde ortaya çıkan saldırgan eylemleri üzerine birlikte düşünmek, çocuğun ihtiyaçlarını ve zorlandığı yerleri duyarak bir anlam çalışması yapmak, çocuğa ve duygusuna bir "tutma" (holding) işlevini sağlamak son

derece yapılandırıcıdır (Winnicott, 1960). Çocuk ağladığında, kızdığında, kısacası çocuktan gelen negatif bir eylem sonrasında, çocuğa kayıtsız kalmak veya küsmek, onu negatif duygulanımı ile baş başa bırakacak çeşitli cezaları vermek, anne ya da babanın bu eylemler karşısında çökmesi gibi tutumların hepsi çocukta bir kayıp endişesi yaratmaktadır. Çocuk bu duygulanımı altında ezilmekte ve bu noktada yapılandırıcı bir anne babalık işlevinden bahsetmek mümkün olamamaktadır (Zabcı, 2018).

Ferro'a (2009) göre çocuk için belki de olabilecek en büyük tehditlerden biri terk edilme tehlikesidir. Bu durum çocuk tarafından bir nevi ölüm gibi yaşantılanmaktadır. Bu nedenle de terk edilmemek ve ötekini kaybetmemek için kimi zaman ötekinin arzusuna göre davranmak zorunda kalan çocukta öfke duygusu kontrol edilemez bir hale dönüşebilmektedir (Akt., Zabcı, 2018)

Çocuğun okula başladığı dönem Freud'un psikoseksüel gelişim kuramında latans dönemine karşılık gelmekte ve araştırmanın örneklemindeki yaş grubu olan 6-10 yaşları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde çocuğun öncelikli hedefinin ebeveynlerinin onayını almak olduğu bilinmektedir. Dürtüler üzerindeki kontrolün daha fazla olduğu ve dürtülerin dış dünya ve ebeveynler tarafından kabul görecek hedeflere yönlendirildiği, nesil farkının ve ebeveynin otoritesinin kabullenilerek hem cins ebeveyn ile cinsel özdeşim kurulan bir dönem olması sebebiyle, latans dönemine ayrı bir önem atfedilmektedir. Bu dönemin diğer önemli özelliği, ergenlik dönemine geçişin gerçekleşmesi ile birlikte, ergenlik dönemindeki sarsıntılara dayanabilme gücünü de sağlamasıdır. Ebeveynler ile etkili şekilde iletişim kurulabilmesi sayesinde benlik, hayatın geri kalan kısmındaki çatışmalara dayanıklı hale gelebilmektedir (Freud, 1905; Bornstein, 1951; Jacobson, 2004; Denis, 2001). Dürtülerin daha kontrollü olmasının beklendiği bu dönemde görülen; çocukta sosyal, akademik ve aile ilişkileri alanlarında çeşitli zorluklar yaratan davranım bozukluğu belirtilerinin ileride daha şiddetli ve kontrol edilemez bir biçime dönüşmesini önlemek amacıyla bu alanda yapılacak çalışmalar önem kazanmaktadır.

1.1. Davranım Bozukluğu

Çocukluk çağında görülen davranım bozukluğu belirtileri, üzerinde çokça çalışılan konulardan biri olmuş; saldırgan davranışlar, aşırı hareketlilik, söz dinlememe,

dürtüsel davranışlar, aşırı çekingenlik/utangaçlık ve antisosyal davranışlar bu başlık altında sınıflandırılmıştır. Ayrıca bu başlıklar arasında tedaviye en dirençli olanın saldırgan davranışlar olduğu bildirilmiştir (Nixon, 2002).

Merrell (2003) ise davranım bozukluğu belirtilerini iki kategori altında değerlendirmiştir. İçselleştirilmiş davranım bozukluğu belirtileri olan ilk grupta; üzgün hissetme ve depresif duygulanım, sosyal alanda uyum problemleri ve çekingenlik ele alınmıştır. Dışsallaştırılmış davranım bozukluğu belirtileri olan ikinci grupta ise; karşıt olma, karşı gelme, saldırganlık, antisosyal davranışlar, hiperaktivite, suça karışma ve yıkıcılık gibi problemli davranışlar yer almaktadır. Dışsallaştırılmış davranışlar gösteren çocuklar sıklıkla öfke patlamaları yaşamakta ve davranışlarını kontrol etmekte zorlanmaktadırlar.

Davranım bozukluğu belirtilerinin risk faktörleri incelendiğinde, düşük sosyoekonomik düzey ve içinde bulunulan çevredeki yüksek suç oranı gibi sosyal etmenler ile çocuğun mizacı ve ailedeki anne baba işlevlerinin yetersiz olması gibi değişkenlerin etkili olduğu görülmüştür (Campell, 1997).

DSM-V'e göre "Davranım Bozukluğu" tanısı için gerekli tanı ölçütleri şunlardır:

''Son on iki ay içinde aşağıdaki kategorilerin herhangi birinden olmak üzere, 15 tanı ölçütünden, en az üçünün varlığı ve en az bir tanı ölçütünün son altı ay içinde bulunması ile kendini gösteren, başkalarının temel haklarının ya da yaşına uygun başlıca toplumsal değerlerin ya da kuralların hiçe sayıldığı, yineleyici ve sürekli bir davranış örüntüsüdür (APA, 2013).

İnsanlara ve Hayvanlara Karşı Saldırganlık

1. Sık sık başkalarına kabadayılık eder, gözdağı verir ya da başkalarının gözünü korkutur.

2. Sık sık kavga eder, kavga başlatır.

3. Başkalarını ağır yaralayabilecek bir gereçle (örnek; sopa, taş, kırık şişe, bıçak, ateşli silah vb.) yaralayabilir.

4. İnsanlara karşı acımasız davranır.

5. Hayvanlara karşı acımasız davranır.

6.Kişinin gözü önünde çalar (örnek; saldırıp soyma, kapkaççılık, zorla para alma, silahlı soygun vb.).

7. Birini cinsel etkinlikte bulunmaya zorlar.

Eşyaları Kırıp Dökme

8. Ağır zarar vermek amacıyla bile bile yangın çıkarır.

9. Başkalarının eşyalarına bile bile zarar verir (Yangın çıkararak yapmanın dışında,

dolandırıcılık ya da hırsızlık gibi.)

10. Başkasının evine, yapısına ya da arabasına zorla girmeye çalışır.

11. Elde etmek, çıkar sağlamak ya da yükümlülüklerinden kaçmak için sıklıkla yalan söyler (başkalarını "kazıklar").

12. Başkaları görmeden, sıradan olmayan nesneleri çalar (örnek; mağazalardan aşırma; düzmecilik gibi.).

Kuralları Büyük Ölçüde Çiğneme

13. Anne babasının yasaklarına karşın on üç yaşından önce başlayarak sık sık geceyi dışarıda geçirme.

14. Anne babasının ya da onların yerini tutan kişilerin evinde yaşarken, en az iki gece evden kaçmış ya da aradan uzun bir süre geçmeden eve dönmediği evden kaçışı bir kez olmuştur.

15.On üç yaşından önce başlayarak sık sık okuldan kaçmaları olmuştur.

B. Bu davranış bozukluğu toplumsal, okulla ya da işle ilgili işlevsellikte klinik olarak belirgin bir düşüşe neden olmuştur.

C. Kişi 18 yaşında ya da daha ileri bir yaşta ise toplum dışı (antisosyal) kişilik bozukluğu için tanı ölçütleri karşılanmamaktadır.

Topluma Yararlı Duyguların Sınırlı Olmasıyla Giden: Bu belirleyicinin uygulanabilmesi için kişinin en az 12 ay boyunca, sürekli olarak birçok ilişkisinde ve ortamda, aşağıdaki özellikleri göstermiş olması gerekir. Bu özellikler, bu süre boyunca kişiye özgü kişiler arası ve duygusal işlevsellik örüntüsünü yansıtır, yalnızca kimi durumlarda arada bir ortaya çıkan özellikler değildir. Dolayısıyla bu belirleyici için ölçütleri değerlendirirken birçok kaynaktan bilgi edinilmesi gerekir. Kişinin, kendisinin söylediklerinin yanı sıra uzun bir süredir onu tanıyan başkalarının (örnek; ana-babalar, öğretmenler, iş arkadaşları, uzun süredir tanıyan aile bireyleri, yaşıtları) söylediklerini de göz önünde bulundurmak gerekir.

Pişmanlık ya da Suçluluk Duymama: Yanlış bir şey yaptığında kendini kötü hissetmez ya da suçluluk duymaz (yalnızca yakalandığında ve/ya da cezalandırılacak olduğunda pişmanlık duyduğunu söylemesini kapsamaz). Söz gelimi, kişi birini yaralandıktan sonra pişmanlık duymaz ya da kuralları çiğnemenin sonuçlarına aldırmaz.

Duygusuzluk-eşduyum Yoksunluğu: Başkalarının duygularını umursamaz ve başkalarının duygularına aldırmaz. Kişi, soğuk ve aldırmaz olarak tanımlanır. Kişi, eylemleriyle başkalarına önemli ölçüde kötülüğü dokunsa da eylemlerinin başkaları üzerindeki etkilerinden çok kendi üzerindeki etkileriyle ilgileniyor gibi görünür.

Yapabilirlik Kaygısı Taşımama: Okulda, iş yerinde ya da önemli diğer etkinliklerde iyi bir iş çıkaramıyor olmasıyla ya da sorun doğurmasıyla ilgileniyor gibi görünmez. Kendisinden beklentiler çok açık olmasına karşın, kişi daha iyi yapmak için bir çaba göstermez ve kötü bir iş çıkarmasından ötürü başkalarını suçlar.

Sığ ya da Yetersiz Duygulanım: Sığ, içtenlikten yoksun ya da yüzeysel olmak dışında, başkalarına duygularını göstermez(örnek;gösterilen duygularla çelişen eylemler; duyguları hızla açılır ya da kapanır) ya da bunları çıkarı için gösterir. (örnek; başkalarıyla oynamak ya da başkalarının gözünü korkutmak için gösterilen duygular)

O sıradaki ağırlığını belirtiniz.

Ağır Olmayan: Varsa bile tanı koymak için gerekli davranım sorunlarından biraz daha çoğu vardır ve davranım sorunlarının başkalarına oldukça az kötülüğü dokunur (örnek; yalan söyleme, okuldan kaçma, hava karardıktan sonra izinsiz dışarıda kalma, başka birtakım kuralları çiğneme).

Orta Derecede: Davranım sorunlarının sayısı ve başkaları üzerindeki etkisi "ağır olamayan"la "ağır" arasındadır (kişinin gözü önünde çalma, acımasızca davranma).

Ağır: Tanı koymak için gerekli davranım sorunlarının çoğu vardır ya da davranım sorunlarının başkalarına çok kötülüğü dokunur (örnek; cinsel ilişkiye zorlama, acımasız davranışlarda bulunma, görmeden çalma, kırarak içeri girme) (APA, 2013).

1.1.1. Saldırganlık

Öfke ve saldırganlık kavramları çoğunlukla birbirinin yerine geçebilecek şekilde kullanılıyor olsa da aslında bu iki kavram birbirinden farklı durumlara karşılık gelmektedir. Çoğunlukla öfke ve saldırganlık eş zamanlı olarak görülebilir. Ayrıca saldırgan tepkilerin oluşmasında öfke duygusu önemli bir tetikleyici rolünü de üstlenebilmektedir. Ancak bu durum öfkenin her zaman saldırgan bir eylemle sonuçlanacağı anlamına gelmez ya da saldırganca tepkilerin verilmesi için her zaman öfke duygusunun eşlik etmesi gerekmez (Taylor, Novaco, Gillmer ve Thorne 2002).

Saldırganlık ile ilgili tanımlamalara bakıldığında, Boxer ve Tisak (2005) "*diğer bir canlı ya da nesneye yönelik zarar verici ve rahatsız edici davranışlar"* olarak; Mustonen ve Pulkinen (1991) "*bireyin istemli ya da istem dışı bazı davranışları sonucunda kendisinin ya da çevresindeki diğer canlı veya cansız nesnelerin ruhsal veya fiziksel olarak zarar görmesine sebep olan davranışlar*" olarak tanımlanmaktadır (Akt.,Korkut, 1995).

Çocukların okulda gösterdiği saldırgan davranışlar içinde, sözel ya da fiziksel saldırgan eylemler (küfür etmek ya da vurmak), başkasının eşyasını izinsiz almak, eşyalara zarar vermek (okulun veya diğer çocukların), dalga geçmek, kandırmak/ yalan söylemek gibi davranışların olduğu görülmektedir (Türnüklü ve Yıldız, 2002).

Çocuğun saldırgan eylemlere başvurma nedenlerine bakıldığında, ebeveyn tutumlarının önemi üzerinde durulduğu görülmektedir. Özellikle anne baba aşırı baskıcı bir tutum benimserse veya anne babanın çocuğa karşı davranışlarında sıklıkla tutarsızlıklar görülürse, çocuğun saldırgan davranışlarının arttırdığı belirtilmiştir (Yavuzer, 1991).

Bandura (1983) ise çocuğun saldırgan davranışlara başvurmasında, çocuğun özellikle hayatının çeşitli alanlarına; ailesine, içinde bulunduğu sosyal çevreye vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda ebeveyn tutumlarının da öneminden söz etmektedir. Disiplin yöntemi olarak fiziksel cezaya başvurulduğunda, cezaya maruz kalan çocukların, bu davranış şeklini model alarak, diğerleri ile olan ilişkilerinde benzer şekilde davrandığı, sıklıkla saldırgan davranışlara başvurduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bu noktada saldırgan davranışların nesiller arası aktarılan yönüne de dikkat çekerek şiddet ya da istismar gibi yıkıcı muameleye maruz kalan çocukların ebeveynlerinin kendi ebeveynleri tarafından aynı muameleyi gördüğünü belirtmektedir.

Psikanalitik kurama göre Freud, yıkıcılık ve saldırganlığın kökenini ölüm dürtüsünden aldığından bahsetmiştir. İnsanın varoluşsal bir şekilde ölüm dürtüsüne sahip olmasından dolayı bu dürtünün de içe yönelik bir yıkıcılık olduğunu söylemektedir. Freud, "*Her hayat ölümle sonuçlanır"* sözü ile ölüm dürtüsünün nesnesinin kişinin kendisi olduğuna vurgu yapmaktadır. Yaşam dürtüsü ve ölüm dürtüsü bir çatışma halindedir. Yaşamı sürdürmeyi sağlayan şey, yaşam hazzının öz yıkım arzusuna baskın çıkmasıdır (Freud, 1924). Ancak kişinin kendisini yok edebilecek güçte olan ölüm dürtüsü, dışarıda bir nesne bulabilirse o zaman kişinin kendisinden başka bir nesneye yönelen saldırganlıktan bahsedilebilir. Saldırganlık içerideki olası yıkıcılığı engelleme amaçlıdır. Bu yıkıcılık sadece insanın kendisine ve diğer insanlara değil; doğaya, canlı ve cansız varlıklara da yönelebilir.

Freud (1905), saldırganlık ile ilgili ilk düşüncelerini "Cinsellik Üzerine Üç Deneme" metninde*; "Erkeklerin cinselliği saldırganlığın bir öğesini içerir, boyun eğdirmeye yönelik bir arzudur. Böylece, sadizm, bağımsız ve abartılı olan ve yer değiştirme ile liderlik konumunu ele geçiren, cinsel dürtünün saldırgan (agresif) bir bileşenine karşılık gelir."*cümleleri ile ifade etmektedir. Freud, saldırganlığın öncelikli hedefinin; güç ve liderlik konumunu ele geçirmek olduğunu söylerken cinsel dürtünün saldırgan ögesine de dikkat çekmektedir.

Freud "Küçük Hans" olgusunda ise saldırganlığın başka bir bileşenine değinerek rekabet, nefret ve kıskançlık duygularını da içerdiğini söylemektedir. Küçük Hans vakasında Hans'ın, annesi, babası ve kız kardeşine yönelik hissettiği nefret ve düşmanlık duyguları sonrasında ise babası ve kız kardeşi için hissettiği ölüm

düşlemlerinden bahsetmiştir. Freud'un bu görüşleri saldırgan dürtülere giriş niteliği taşımaktadır (Freud, 1909).

Freud (1909), "Obsesyonel Bir Nevroz Olgusu Üzerine Notlar" metninde; saldırganlık ile ilgili düşüncelerine yer vermektedir. Aşk ve nefret arasındaki çatışmanın sonucunda aşkın doyumdan yoksun kalması durumunda nefrete dönüşebileceğinden söz etmektedir.

Freud (1905), birinci dürtü kuramını "Cinsellik Üzerine Üç Deneme"de ortaya koyarken cinsel dürtüyü anlatmaktadır. Freud, cinsel dürtüyü öncelikle beslenme gibi biyolojik bir temele oturturken libidonun da cinsel iştah anlamına geldiğini söylemektedir. Sonrasında dürtüyü; bedendeki bir organın uyarılmasından kaynağını alan ve amacı bedendeki uyarılmayı doyurmak olan bir güç olarak tanımlamaktadır. Freud, kuramında "kısmi dürtüler" ve "erojen bölge" kavramlarını da açıklamaktadır. Erojen bölge, bedenin bir organı ya da bölümü olup psiko-seksüel gelişimin her adımında başka bir beden bölgesi erojen bölge olarak uyarımların kaynağı olmaktadır. Kısmi dürtü, bedenin erojen bölgelerinden kaynağını almaktadır. Bu çerçevede birinci dürtü kuramına göre çocuk doğuştan dürtü ile doğar, dürtüler ağızdan başlayarak, kısmi olarak bedenden doyum sağlarlar.

Freud (1914), "Narsisizm Üzerine" metninde ikinci dürtü kuramını açıklarken birinci dürtü kuramından farklı olarak dürtüleri, cinsel dürtüler ve benlik dürtüleri (kendini koruma dürtüleri) olmak üzere, ikili olarak ele aldığı görülmektedir. Farklı bedensel kaynaklardan yayılan, başlangıçta birbirinden bağımsız olan ve sonrasında birleşen çok sayıda cinsel dürtüden söz etmektedir. En başta her bir cinsel dürtünün amacı otoerotik kısmi hazlar elde etmektir. Cinsel dürtüler, ilk ortaya çıktıklarında kendini koruma dürtüleri ile birliktedir; belli bir zaman diliminde benlik dürtüleri ile iç içedir; nesne seçiminde de benlik dürtüleri ile aynı yolu izlemektedirler. Dürtülerin uğradıkları çeşitli değişiklikler savunma düzenekleri ile açıklanmaktadır. Dürtünün zıttına dönüşü, aktiften pasife geçiş şeklinde açıklanabilir. Aktiften pasife dönüşün görünümlerinde, sadizim-mazoşizm ve röntgencilik-teşhircilik örnek olarak gösterilebilir. Bu örneklerde tersine dönüş dürtünün amacında gerçekleşir; işkence etmenin işkence edilmeye dönüşmesinde olduğu gibi. Bu tersine dönüş aşkın nefrete dönüşmesinde de görülebilir. Mazoşizm–sadizm birlikteliğinde, mazoşizm kişinin kendi

benliğine dönen sadizm olarak görülmektedir. Sadizmin asıl amacı acı çektirmek değil nesneye hükmetmek, nesne üzerinde egemenlik kurmaktır. Freud (1915), "Dürtüler ve Akıbeti" metninde, dürtüyü bedensel olan ile zihinsel olan arasındaki sınırda konumlandırır. Buna göre dürtü, organik güçlerden kaynağını alır ve ruhsal alanda da temsil edilir. Dürtü kaynağını bir organdan, bedenin bir bölümünden alırken hissedilen uyarılım zihinsel yaşamda bir dürtü ile temsil edilir. Dürtünün bir nesnesi vardır ve bu nesne aracılığı ile doyuma ulaşabilirken, dürtünün en değişken unsurunu nesnesi oluşturur. Dürtünün en nihai amacı doyuma ulaşmaktır.

Freud (1920), "Haz İlkesinin Ötesi" makalesinde yaşam ve ölüm dürtülerini açıklamaktadır. Bir önceki dürtü kuramında, cinsel dürtünün karşısında kendini koruma dürtülerinin yer aldığını belirtmektedir. Yaşam dürtüsünün içine, cinsel dürtüleri ve cinsel dürtüden türeyen, yüceltilmiş ya da engellenmiş dürtülerle birlikte kendini koruma dürtülerini de yerleştirmiştir. Yaşam dürtüsünün karşısına, sadizm temsilcisi olan ve görevi canlı yaşamı, tekrar cansız konuma getirmek olan ölüm dürtüsü koymaktadır. Her iki dürtü de yaşamın ortaya çıkışıyla bozulan bir durumu yeniden kurmaya çalışmaktadır. Yaşamın ortaya çıkışına, yaşamın devamına ve aynı zamanda yaşamın sonlanarak "ölüme" ulaşmasına neden olurlar. Bu iki eğilim arasındaki çatışma ve uzlaşma döngüsü yaşamın ta kendisidir.

1.1.1.1. Klein'ın Kuramında Saldırganlık

Klein'a göre ruhsal işleyişin temeli 0-1 yaşları arasında atılmaktadır. Bu nedenle de 0-1 yaş arasındaki gelişim ile yakından ilgilenir. Erken dönem gelişimi iki bölüme ayırmıştır: 0-4 ay arasındaki dönemi "şizo- paranoid konum", 5. ay itibari ile başlayan dönemi ise "depresif konum" olarak adlandırır.

Şizo-paranoid konumda bebeğin kalibalistik (yamyamsı) arzuları vardır. Bebek ısırmak ve parçalamak ister. Klein, bebeği tahripkâr ve vahşi olarak tarif eder; bu eylemleri de saldırgan eylemler olarak görür. Bebek bu dönemde nesne ile ilişkisinde yarılma düzeneğini kullanır, memeyi iyi-kötü olarak ayırır. Bebeğe, bakım sağlayan ve iyi deneyimler yaşatan meme "iyi meme" iken; açlık, yoksunluk gibi hüsran deneyimleri yaşatan meme ise "kötü meme"dir. Bu iyi ve kötü memeyi iki ayrı nesne olarak tasarımlar, bu dönemde bebek için kısmi nesne ilişkileri söz konusudur. Bebek için anne tümgüçlü bir nesnedir, bebeğin tüm ihtiyaçlarını karşılama gücüne sahiptir,

bebekse hayatta kalabilmek için bu tümgüçlü anneye muhtaçtır. Bu muhtaç olma hali bebekte saldırganlık dürtüsünü uyandırır (Klein, 1935).

Bebek 4. ayın sonunda şizo-paronoid konumdan çıkabilirse 5. ve 6. aylarda depresif konuma geçiş yapar. Depresif konumda kısmi nesne ilişkisinden çıkan çocuk, artık karşısında bütün bir nesne olduğunu fark eder; iyi ve kötü deneyimlerin her ikisinin de aynı nesneden geldiğini anlar. Bu kez bebek yoğun bir kaygı yaşamaya başlar, nesneye yönlendirdiği saldırgan dürtüleri sonucu, nesneye zarar vermekten korkar ve nesne kaybı endişesi ortaya çıkar. Nesne kaybı endişesinden bebek yıkıcı dürtülerinin, yıkıcılığının sevdiği nesneye zarar vermesinden ve onu kaybetmekten korkar. Nesne kaybı endişesinden de suçluluk duygusu gelişir (Klein, 1936).

Klein'a (1930) göre bebek için kötüye katlanmak çok güçtür; bu nedenle içerideki şiddet, kötü olan, yansıtma mekanizmasına başvurarak, dışa atıp ondan uzaklaşmaya çalışır. İçerideki ölüm dürtüsünün, yıkıcı dürtünün, dışarı yansıtılmasıdır bu süreç. Bu dönemde bebeğin baskın olarak yaşadığı endişe, persekütif endişe yani misilleme endişesidir.

Dışarı atılan yıkıcı dürtülerin ilk görünümü oral saldırganlık şeklindedir. Bebeğin dişleri çıkar, memeyi ısırmaya başlar. Memeyi ısıran bebeğin düşleminde, memeyi parçalayarak içine almak vardır. Çünkü "kötü meme", oral sadistik eylemlerle cezalandırılmayı hakketmiştir.

Bebeğin bu duyguları nesne tarafından yeterince kapsanmadığında ya da hüsran yaratan bir çevre ile karşı karşıya kaldığında üstbenlik yapılanması hasar alır. Böylece saldırgan davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlanmış olur (Klein, 1946).

1.1.1.2. Winnicott'un Kuramında Saldırganlık

Winnicott saldırganlık ile ilgili olan ilk görüşlerini 1939 yılında yazdığı "Saldırganlık" adlı makalesinde ele alır. Bebeğin ilk başlardaki davranışlarının saldırgan bir amaç içermediğini, aksine kasıtsız ve rastgele eylemler olduğunu anlatmış ve bu evreyi birincil saldırganlık olarak isimlendirmiştir. *"Annenin bebeğinde zalimce, yaralayıcı ve tehlikeli olarak hissettiği tüm edinimler sadece rastlantısaldır"* der. Örneğin yeni doğan bir bebeğin anne memesine hoyratça ve sertçe davranması memeyi yok etmek istediği anlamına gelmemektedir (Akt., Karaburçak Ünsal, 2011).

Winnicott'a (1956) göre ise saldırgan davranışlar gösteren çocuklar sabit bir çevresel ortam arayışındadırlar. Sınırlandırılma, çevrelenme ihtiyacı ile etraflarındaki kişileri harekete geçirmek için uğraşırlar. Winnicott'a göre, çocuğun çevre ihtiyacı, onun ilk ve en temel ihtiyaçlarındandır. Saldırgan davranışları olan bir çocuğun duygularının adresi annesidir. Şayet anne çocuktan gelen bu sinyali alarak çocuğun ihtiyaçlarını yerine getirir; çocuktan gelen olumsuz, saldırgan dürtülere dayanabilirse çocuk sakinleşir. Uygunsuz davranışlar sergileyen çocukların olumsuz deneyimlerini onarmaya ihtiyaçları vardır. Çünkü bu yıkıcı davranışlar bir yardım çağrısı ve sağlam nesne arayışıdır.

Winnicott (1950), yıkıcılıktan bahsederken aşk-savaş dürtüsünden, yani birincil dürtüden bahseder. Doğumdan itibaren aslında var olan bu dürtünün akıbetini, yani yıkıcılığa dönüşüp dönüşmeyeceğinin en önemli belirleyicisi anne ile ilişki ve çevresel şartlardır. Bebeğin memeyi ısırması düşünüldüğünde, anne bu eylemi kendine yönelmiş bir saldırı olarak hissederse ve tepkisini de bu doğrultuda verirse o zaman bebek de bu duruma benzer bir anlam verir, ötekine yönelen bir sınır ihlali şeklinde bu durumu yaşantılar. Aksine bebek annenin memesini ısırdığında, anne bu duruma gülerek cevap verirse o zaman da bebek bu davranışlarını sürdürmeye devam edebilir, saldırganca eylemi durdurması gerektiği mesajını alamamış olur, saldırgan dürtüye bir sınır gelmemiş olur.

Benliğin gelişim sürecinde, saldırganlığın bu gelişim süreci içinde görünümleri ele alınacak olursa; İlk evrede benlik bütünleşmemiştir, bu aşamadaki eylemler tamamen rastlantısaldır, herhangi bir niyetli eylemden bahsedilemez. Burada sadece bebeğin süte ulaşmak gibi, ulaşmak istediği bir hedef vardır. İkinci evrede artık nesneye karşı duygulardan bahsedilir; suçluluk, nesne ile meşguliyet vardır, onu koruma ve gözetme bu evrede artık bütünleşmiştir. Son evrede de artık nesne ile hem bilinçli hem de bilinç dışı çatışmaların yer aldığından bahsetmek mümkündür (Winnicot, 2004; Akt., Karaburçak Ünsal, 2011). Winnicott (1971) "Nesnenin Kullanılması"ndan bahsederken çocuğun gelişimsel sürecinde çevrenin niteliğinin önemi üzerinde durur. Çocuğun nesneyi kullanabilme becerisi kazanabilmesi için, çevre ile kurulan etkileşimin yeterince iyi olması gerektiğini vurgular. Nesnenin kullanılabilmesi için ilk koşul, nesnenin özneden bağımsız bir şekilde var olduğunu ve kaybolmadan nesnenin hep varlığını sürdüreceğini bilmek gerekir.

Nesnenin kullanılabilmesi için bebek, tüm saldırgan ve yıkıcı eylemlerini nesneye yöneltir ve nesneyi yok etmeye çalışır. Saldırganlığın yöneldiği nesne, tüm bu yok edici eylemlere rağmen varlığını sürdürebilir ve bebeğe yönelik misillemeye başvurmadığı takdirde de bir nesne kullanımı mümkün olur.

Buradaki önemli noktalardan biri de nesneye yöneltilen düşlemsel bir yıkıcılığın realitede gerçek bir kayıp getirmemesidir. Düşlemsel yıkıcılığın önemli bir işlevinin gerçekliği oluşturmak olduğu söylenebilir.

1.1.1.3. Anna Freud'un Kuramında Saldırganlık

Anna Freud (2000) çocuğun ebeveynlerinin topluma uyumsuz davranışlarıyla özdeşleşmesi sonucu uyum ve davranım bozukluğu belirtilerinin ortaya çıktığını söyler. Bebeklikte ego ve süperego yeteri kadar gelişmediği için ruhsal yapıya ilkel benlik olan "id" egemendir. Çocuk uygun koşullar altında büyüdükçe zayıf olan benlik güçlenir. Ancak baştan çıkarma, aşırı engellenme ya da tersi biçimde aşırı doyum yaşamasına izin verilmesi gibi davranışlar dürtüsel uğraşı artırarak egonun zayıflamasına, dolayısıyla saldırganlığın ortaya çıkmasına sebep olur. Saldırganlık, bağları sabote eder. Bebekliğin erken dönemlerinde aynı saldırganlık, libido dışarı çıkmak için beden yolunu seçer. Saç yolma davranışı kişinin kendine yönelttiği saldırganca bir davranıştır, bebek ve çocuklarda da sıkça görülebilmektedir (Akt., Zabcı, Erol ve Şimşek, 2018).

1.2. Psikoseksüel Gelişim

Freud nevrotik yetişkin analizleri sırasında çocuk cinselliğini fark eder. Çocukluk amnezisi nedeniyle, çocukluktaki cinsel düşlemlerin bastırıldığını, bu nedenle de bu dönemle ilgili tam anlaşılamayan kısımlar olduğundan bahseder (Freud, 1905).

Freud (1905), cinsel dürtülere yeni doğan bir bebeğin bile sahip olduğunu ancak bunun 3-4 yaşlarında daha görünür olduğundan bahseder. Daha sonra okul çağı ile birlikte, çocukta gizil döneme giren cinsel dürtü bir duraklama dönemine girer. Bu dönemde ahlaki idealler ön plana geçer, cinsel dürtü bastırılır ve yüceltilerek daha farklı alanlara yönlendirilir. Cinsel dürtülerin durakladığı bu dönemden önce psikoseksüel gelişim evreleri sırası ile oral, anal ve genital dönem olarak adlandırır. Çocuğun gelişimsel ödevi bu evrelerden geçerken, hiçbirine takılmadan diğer bir evreye geçmesidir.

Psikoseksüel gelişimin ilk evresi oral dönemdir. Bu dönemde ağız bölgesi ve dudak erojen bölgedir ve bebek beslenme sırasında haz alır. Bu dönemde bebek için cinsel hazzın kaynağı kendi bedenidir, dışarıda bir nesne değildir. Freud bebeğin kendi bedeni aracılığı ile haz alma deneyimini "otoerotizm" olarak adlandırır.

Oral dönemden sonra anal dönem başlar. Bu dönemdeki haz kaynağı olan bölge anüstür. Anal mukoza, dışkı tutularak uyarılmış olur. Çocuk dışkıyı tutup, bırakarak bir kontrol hissi yaşar ve çevresindekilerle olan ilişkilerine de bu durum yansır. Çocuk en başta dışkıyı sanki vücudunun bir parçası olarak görür ve dışkıyı tuvalete bırakmak çocuğun zihninde anne babaya verilmiş bir hediye olarak yer bulur, dışkının tutulduğu aksi durumda ise çocuk negatif tarafını, karşıtlığını ifade etmiş olur. Çocuk burada ikircikli bir duygu yaşar; bir tarafta dışkısını tutmaktan aldığı hazzı yaşamak isterken diğer taraftan da ondan bir hediye vermesi beklenir. İşte bu noktada çevrenin işlevi çocuk için değişmekte, dış dünya çocuğun dürtüsel arzuları karşısında bir konum almaktadır. Çocuk da yaşadığı dürtüsel hazzı bırakmak istememektedir.

Bir sonraki adım olan genital dönemde, her iki cinsiyet için de anatomik özellikler devreye girer, artık çocuğun vücudunun cinsel bölgeleri erojen bölge olur. Çocuk, tuvaletini yapmak, sürtünmek gibi rastgele eylemler sonrasında bu bölgelerin haz verici niteliğini fark eder. Freud çocuğun sürtünmeler yolu ile haz alma eylemini "erken çocukluk mastürbasyonu" olarak adlandırılır ama çocuğun sonrasında bu döneme yönelik amnezisi nedeniyle çoğunlukla hatırlanmamaktadır. Çocuk bu eyleminden haz alır ve tekrar tekrar yapmayı arzular, işte bu cinsel canlanmaların sonucu olarak da ruhsal çatışmalar ortaya çıkabilmektedir.

Cinsel gelişim tamamlanarak, yetişkinliğe geçildiğinde önceki evrelerdeki gibi erojen bölgelerden alınan kısmi hazlar yerine erojen bölgeler birleşir, artık cinsellikte bir üreme amacı vardır ve artık otoerotik hazzın yerini başka bir nesne alır, yani daha önce kendi bedeninden kısmi hazlar almak söz konusuyken artık haz kaynağı dışarıdaki bütün bir nesne olur. Bu noktada artık bir yetişkin cinselliğinden bahsetmek mümkün olur. Sağlıklı gelişimde işler yolunda gitmediğinde psikoseksüel gelişimin bir evresine takılı kalınabilir ve o evrenin erojen bölgesi hala tek haz kaynağı olarak kalır, o zamanda erojen bölgeler birleşemediğinden patolojik durumlarda ruhsal dünya kişinin takılı kaldığı erojen bölgenin özellikleri etrafında şekillenir (Freud, 1905).

1.2.1. Ödipal Dönem ve Çözümlenmesi

Ödipal dönemin erojen bölgesi, genital bölgedir. Bu dönemde erkek çocuk, erkeklerin ve kızların, her ikisinin de penise sahip olduğunu varsayar, henüz iki cinsiyetin anatomik farklılığından habersizdir. Erkek çocuk düşleminde anneye sahip olmayı, babayı ise yok etmeyi arzular. Ancak çocuğun babayı yok etme arzusuna eşlik eden, otorite figürü olan babanın yasakları ve kuralları vardır. Bu dönemde kız çocuğun bedenindeki anatomik farklılığı görür ve kız çocuğun penisi olmadığı ile yüzleşir. Erkek çocuk en başta, kız çocuğun da bir penisi olduğunu ama henüz çok küçük olduğunu, zaman içinde kız çocuğun da penisinin büyüyeceğini düşünür. Kız çocuğun penisi olmadığı gerçeğini inkâr eder. Ancak daha sonrasında yetişkin kadın bedeninde de penisin olmadığını fark ettiğinde artık kızlarda penis olmadığı gerçeği ile yüzleşmiş olur. Bu yüzleşme sonrasında kastrasyon endişesi doğar. Erkek çocuk kastrasyon endişesi ile karşı cinsin bir penisi yoksa o zaman benim de penisim kesilebilir kaygısını yaşamaya başlar. Bunun sonucunda da erkek çocuk, anneye sahip olma düşleminden vazgeçer. Narsistik aşk, ensestüel aşka galip gelir ve anne cinsellikten arındırılır (Freud, 1924).

Bilinçdışında yer alan ve gerçekleşmesi durumunda ölüm cezası ile sonuçlanacak iki temel yasak vardır; babanın öldürülmesi yasağı ve ensest yasağı. Ölümle cezalandırılacak bu iki yasak, kastrasyon tehdidi ile birleştiğinde erkek çocuk için ödipal çatışmanın çözümlenmesi yolu açılmış olur (Freud, 1959).

Ancak kimi durumlarda yukarıda bahsedilen normal gelişim sürecindeki ödipal çatışma sağlıklı bir şekilde çözümlenemez ve latansa geçiş zorlaşır. Anne babanın bir çift olamadığı, anne ya da babanın çocukla çift olduğu, annenin çocuk dışında bir üçüncüye (eşi, işi vb.) zihninde yer açamadığı, anne ya da babanın koruyucu sınırları getiremeyip baştan çıkarıcı olduğu durumlarda çocuk dürtüleri bastıramaz ve latansa geçmek zorlaşır.

Çocuğun latans dönemine geçmesini sağlayan adım, ödipal karmaşanın çözümlenerek ödipal dönemin sonlanmasıdır.

1.2.2. Latans Dönemi

Freud (1905), latans dönemini çocukların okul çağı olarak bilinen 6-10 yaşları arasındaki bölüme yerleştirir. Psikoseksüel gelişim kuramında da latans dönemi önemli bir yere sahiptir, ödipal dönemin bitmesi ile başlar ve ergenliğin başlangıcına kadar devam eder.

Latans döneminde, içsel uyarılmalar kısmen azalır. Çocuğun, cinsel ve saldırgan dürtülerinin şiddeti, ödipal döneme göre azalmıştır. Bu dönemde dürtüler sakinlik dönemine girmiş gibi görünseler de aslında çocuğun ruhsal dünyasında cinsel uyarılımlar devam eder. Ancak yüceltme gibi, çeşitli savunma mekanizmalarına başvurularak cinsel ve saldırgan dürtülerin yarattığı enerji, toplum tarafından da kabul edilebilecek farklı amaçlar da kullanılır. Çocuk 3-4 yaşlarındayken anne babasını gözetler, yoğun bir cinsel merak duygusuna sahiptir. Latans döneminde de çocuğun cinsel merakı devam eder ama bu kez anne babayı merak etmek, onları gözetlemek yerine, yer değiştirme mekanizmasına başvurarak merak duygusunu dönüştürür. Çocuk; uzayı, akademik bilgileri merak etmeye başlar. Saldırgan dürtü de cinsel dürtü gibi dönüşür. Saldırgan dürtü varlığını devam ettirmesine rağmen çocuğun hissettiği hırs ve rekabet gibi güçlü duygular, akademik alanda ve çeşitli spor dallarında ifade bulmaya başlar. Çocuğun hissettiği saldırgan dürtüler, sosyalize bir forma dönüşmüş olur.

Latans döneminde, çocuğun ruhsal dünyasında önemli bir dönüşüm daha olur. Daha önce haz ilkesi ruhsal dünyadaki hâkimiyetini sürdürürken latans döneminde, gerçeklik ilkesi ön plana çıkmaya başlar. Daha önce çocuk, oyun oynamak gibi haz aldığı bir eylemini ertelemekte zorlanırken artık bu dönemde bilgisayar oyununa, derslerini tamamlamak için ara verebilir (Freud, 1905).

Latans dönemi, önceki dönemlerde oldukça aktif olan cinsel ve saldırgan dürtülerin duraklaması olarak tarif edilir. Önceki dönemde ödipal çatışmanın latans dönemine nasıl taşındığı ve bu dönemde nasıl ele alındığı, ergenlik döneminin akıbetini belirlemesi açısından önemlidir. Çocuk genital düzeye ulaşabilir ve yapılandırıcı bir şekilde latans dönemine girebilirse nesil ve cinsiyet farkını içselleştirebilir, toplumsallaşma ile ilgili de önemli bir adım atmış olur. Çocuk latans dönemine geldiğinde daha önceki (oral ve anal) dönemlerdeki dürtüler hala aynı yoğunlukta

ruhsal dünyaya hâkimse çocuk üçgen ilişkilere ulaşamaz, kendinden beklenen toplumsal nesil ve cinsiyet farkını tanımıyor demektir (Denis, 2001).

Jacobson (2004), latans dönemi çocuğun okula başlaması ile eş zamanlı gelişir. Okula başlamanın da çocuğun ruhsallığına önemli katkıları vardır. Çocuk bu dönemde ruhsal yatırımını cinsel bölgelerden çekmiş, onun yerine toplum tarafından daha çok kabul görecek gerçekçi hedeflere yöneltmiştir. Bu dönemde çocuk okul aracılığı ile bireyselleşmeye başlar, aidiyet duygusu güçlenir ve toplumsallaşır.

Bornstein (1951) dürtülerin canlılığı ve süperegonun yapısı ile ilgili çeşitli farklılıkları nedeniyle latans dönemini ikiye ayırır: birinci dönem çocuğun beş ve sekiz buçuk yaşı arasını kapsar. Bir taraftan çocuk hala ödipal dönemdeki meselelerle uğraşmaya devam eder, dürtüler canlılığını korumaya devam ederken çocuğun bunlara karşı dayanıklılığı daha da artmıştır. Bu dönemde çocuğa bir fren işlevi sağlayabilecek bir üstbenlik yapılanması vardır. Ancak tam olarak içselleştirilemeyen ve oldukça sert, katı yapıdaki bir üst benlik yapılanmasından bahsetmek mümkündür. Latans döneminin diğer bölümü ise çocuğun sekiz buçuk ve on yaş arasındaki dönemini kapsar. Bu dönemde üstbenlik işleyişinde değişimler olur, bir önceki döneme göre nispeten daha yumuşaktır. Ödipal çatışmalar azalır, çocuk ebeveynlerinin gücünü, nesil farkını tanımaya başlar ve ebeveynleri ile daha yapılandırıcı ve çatışmadan uzak ilişkiler yapılandırır.

Daha önce de bahsedildiği gibi, çocuğun ödipal düşlemlerinden vazgeçerek latans dönemine girebilmesini zorlaştıran çeşitli faktörler vardır. Öncelikle çocuğun karşısında bir anne baba çifti görmesi gerekir. Ancak o zaman kendini bu çiftin karşısında, bir üçüncü kişi olarak görmesi mümkün olur. Çocuk için anne baba çiftinin dışında bir üçüncü konumu alabilmek cinsel düşlemlerin bastırılmasını mümkün kılar. Aksi halde anne baba arasında bir kopukluk olduğunda, anne veya baba çocuğu eşinin yerine koyar, çocuk anne veya babanın çifti konumunda kalırsa çocuk için ödipal düşlemleri bastırmak zorlaşır ve çocuk latans dönemine geçiş yapamaz. Latans döneminde etkisinin azalmasını beklediğimiz cinsel ve saldırgan dürtüler, varlıklarını şiddetli bir şekilde hissettirmeye devam eder. Latansa geçişi zorlaştıran bir diğer önemli durum, cinsel dürtünün yeterince sansüre uğramamasıdır. Oysa Freud (1930), *"cinsel*

dürtünün eğitimi gerekir" demektedir. Cinsel dürtülerin eğitilebilmesi için anne babadan gelen mahremiyet sınırları son derece önemlidir. Ancak çocuk anne babadan gelen mahremiyet sınırı ile karşılaşabilirse o zaman cinsel dürtünün bir sansüre uğrayarak bastırılması ve çocuğun latans dönemine geçiş yapabilmesi mümkün olabilir (Zabcı, 2014).

1.3. Erken Dönem Nesne İlişkileri ve Annenin Kapsayıcı İşlevi

Bebeğin ruhsal aygıtı, sanılanın aksine çok daha erken bir dönemde, anne babanın çocuk sahibi olma düşlemleri ilk oluştuğunda gelişmeye başlar. Bebek daha annesinin karnında iken ebeveynlerinin, bebekleri ile ilgili düşlemleri, arzuları ve beklentileri vardır. Bion (1982), annenin bebeği dünyaya gelmeden önce geçirdiği bu süreci "annenin düşlemlemesi"olarak adlandırır. Bebek annenin düşlemleri aracılığı ile şekillenmeye başlar.

Annenin düşleminde canlanan bir "düşlemsel bebek" vardır. Anne hamileliği boyunca düşleminde bir çocuk canlandırır ve canlandırdığı bu çocuğu arzular. Annenin düşlemindeki bu çocuk hem annenin geçmişi hem de anne ve babanın ilişkilerinin parçalarını taşır. Bebek dünyaya geldiğinde annenin düşlemindeki bebek ve karşılaştıkları gerçek bebek arasında eğer çok büyük bir fark yoksa anne tarafından bebek arzulanmaya devam eder (Lebovici, 1988).

Freud başta olmak üzere çoğu kuramcı annesel işlevler ve annelik ile ilgili pek çok kavram geliştirmiştir. Freud, bebeğin ihtiyaçları doğrultusunda anne tarafından verilen bakımın bir nevi bebek için uyarılım kalkanı görevi yaptığından bahseder (Parman, 2007).

Freud (1920), bebeğin en başlarda içerden ve dışarıdan gelen uyaranlarla baş edebilecek kapasitede bir ruhsal aygıtının olmadığını, bu uyaranların üstesinden gelebilmek için ötekinin yardımına ihtiyacı olduğunu dile getirmiştir. Bu uyaranların üstesinden gelebilmek için ötekinin "uyarılım kalkanı"na ihtiyaç duyar. Çünkü bebeğin henüz böyle bir işlevi kendi kendine sağlayabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle de ötekinin yardımına ve öteki tarafından korunmaya muhtaçtır. Uyarılım kalkanı iç ve dış arasında olan bebeğin baş edemediği, uyaranlar karşısında bir bariyer görevi gören bir filtre olarak düşünülebilir. Öteki açıdan "uyarılım kalkanı" işlevi sağlandıkça bebek

içinde bir süre sonra kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesi söz konusu olabilecektir. Ancak en başında bebeğin ihtiyacı olan uyarılım kalkanı işlevini anne sağlayamazsa bebek için gelişimin en başında bir sekteye uğrama söz konusu olur. Son derece uyarılmış konumdaki bebek sakinleşemez, sakinleşmek için beden bir boşalım aracı olamaya başlar.

Winnicott bebeğin dünyaya gelmesinden evvel annenin bebeğine biyolojik ve ruhsal olarak "bebeğin gereksinimlerini karşılayabilmek" adına bir hazırlık sürecine girdiğinden bahseder. Bebek dünyaya geldiğinde onun fiziksel ihtiyaçlarını karşılarken, bu sırada bebeğinin ihtiyaçları üzerine düşünüp, onu anlamaya çalışırken fiziksel kucaklamaya eşlik eden "bir tutma (holding)" kucaklama ortamı sağlamış olur. Annenin tutma işlevi dışında çok önemli bir rolü daha vardır, çocuğun duygusal gelişiminde, anne çocuğa bir yanılsama yaşantısı ve bir nevi varsanısal tümgüçlülük deneyimi yaşatır. Anne bebeğine kendi memesini sunarak aslında ona bir nesne sunar, bebekse annenin sunduğu memeyi kendinin yarattığını zanneder. Winnicott, annenin bebeğe memesini sunduğunda bebeğin gelen memeyi kendinin yarattığına inanma deneyimine "yanılsama anı" der. Bu yanılsama anı deneyiminde annenin memesi bir taraftan bebeğin bir varsanısı iken diğer taraftan da aslında dış gerçekliğe dair bir parçadır ve bu deneyimin tekrarı aracılığı ile bebek dış dünyaya daha da yaklaşmaya başlar. Aynı zamanda bebek bu deneyim sayesinde kendini tümgüçlü bir konuma yerleştirir ve annenin bebeğin ihtiyaçlarını anlama ile ilgili öngörüsü ve bu ihtiyaçları karşılamadaki doğru zamanlaması sayesinde bebek, bu deneyimi kendinin yarattığını zanneder. Winnicott, yanılsama anı ve bu tümgüçlülük deneyiminin bebeğin güçlü bir kendilik yapılanması ve sağlıklı bir duygusal gelişimi için son derece önemli olduğundan bahseder. Bu yolla bebekte aslında gerçek dünya ile bir temas ve dış dünya üzerinde bir kontrol duygusunun temelleri atılmış olur (Winnicott, 1956).

Winnicott bebeğin gelişiminde annenin önemini "başlangıçta bebek yoktur" sözü ile dile getirir ve bu sözü ile de anne olmaksızın bebeğin var olamayacağına vurgu yapar (Winnicott, 1960). Bu bağlamda da "yeterince iyi anne" kavramına gönderme yapar. Annenin, bebeğin ihtiyaçlarını, bebek ile uyum içinde yerine getirmesidir. Özellikle en başlarda bebeğin ihtiyaçları ve annenin bu ihtiyaçları karşılamadaki uyumunun yüzde yüz olması gerektiğinden bahseder. Anne tarafından meme, bebeğin düşlemindeki yaratmak için hazır olduğu yere ve doğru zamanda konduğunda, bebeğin düşlemlediği

ile anneden gelen arasında bir uyum oluşur. Ancak annenin bu, yeterince iyi annelik işlevi sayesinde bebek, "yanılsama anını" ve "tümgüçlülük" deneyimini yaşar.

Annenin bu işlevi yerine getirebilmesini sağlayan ise içinde bulunduğu "normal delilik" hali, yani "birincil annelik tasası"dır. Bu delilik hali içinde en başlarda annenin bütün yatırımı bebeğinedir. Ama zaman içinde anne bebeğine yönelik olan bu aşırı yatırımı ve kaygısı (birincil annelik tasası) bebeğin ritminde aşamalı olarak azalırken diğer taraftan da bebek annenin zihnindeki özel ve önemli yerini korumaya devam eder. Ama diğer taraftan da yavaş yavaş anne hayatındaki diğer alanlara tekrar yatırım yapmaya başladıkça bebeğin ihtiyaçları anne tarafından en başındaki kusursuzlukla karşılanamamaya başlar. Böylece bebeğinde tümgüçlülük deneyimi kırılmaya başlar. Ama burada önemli olan bu sürecin aşamalı olarak gelişmesi, yani bebeğin benlik işlevlerinin artması, bebeğin olgunlaşması oranında anne tarafından arzularının gerçekleştirilememesine dayanma gücü de artar. Böylece anne bebek arasında beklenen farklılaşma, ayrışmanın ve bireyselleşmenin de gerçekleşmesi mümkün olur. Nüfuz edici, farklılaşmaya izin vermeyen anne imgesi olduğunda işte o zaman yanılsamadan çıkmak güçleşir ve bebek için bireyselleşme ve simgeleştirme alanlarında bir zorluğun olabileceğinden bahsedilir (Winnicott, 1956).

Winnicott, çocuklardaki yıkıcı davranışları açıklarken bu çocukların öncelikle güvenli bir nesne ve sabit bir çevreye ihtiyaç duyduklarından bahseder. Bu noktada çocuğun ilk bakım veren yani anne ile erken dönem nesne ilişkisinin öneminden bahseder. Bu çocukların ihtiyacı aslında bir sınır, çerçeve arayışını yıkıcı davranışları aracılığı ile ötekini harekete geçirmeye çalışır. Winnicott'un tarifinde ilk annenin kolları sanki bir çevreleyendir, sonrasında ebeveynleri ile kurduğu ilişkiler, bir sonraki adımda evi, ailesindeki diğer yakın kişiler, sonrasında dış dünyadan okul, toplum en sonunda da yasalar. Önce çocuk evin içindeki sınırları zorlar ve ebeveynlerinden bir sınır arar, eğer anne babadan çocuğun ihtiyaç duyduğu sınır gelmiyorsa işte o zaman bu sınır arayışı okul, arkadaşlar gibi evin dışındaki alanlara taşmaya başlar (Winnicott, 1956).

Bu saldırgan davranışlar aracılığı ile çocuk ihtiyaçları ile ilgili bir mesaj yollar ve bu mesajın muhatabı en başından itibaren annedir. İşte bu ihtiyaçlar karşılanmadığında ortaya çıkan yoksunluk sonucunda saldıran davranışlar gelişir. Saldırgan dürtülerin akıbeti ile ilgili annenin tutumunun son derece önemli olduğundan

bahseder, eğer anne çocuktan gelen mesajı alır, saldırgan eylemler karşısında yıkılmaz, bunlara katlanabilirse ve çocuğun bu duygularını sakinleştirebilirse o zaman bir onarım gerçekleşir ve antisosyal durumlar olumlu bir forma dönüşür (Özen, 2010).

Yeni doğan kaçınılmaz bir şekilde ötekinin bakımına bağımlı ve çaresiz konumdadır. Bebek hem zihinsel hem de fiziksel uyaranların üstesinden gelebilecek donanıma henüz sahip değildir. Maruz kaldığı uyarı bombardımanı ile baş edebilmek için annesel nesnenin ruhsal aygıtını ödünç alır. Bebek anneden ödünç aldığı bu ruhsal aygıt sayesinde, bebeğin ruhsal dünyası yapılanmaya başlar. Bebek dünyaya annenin penceresinden baktığı için, annenin algısı, annesel bakım ve annenin kapsayıcı işlevi bebeğin ruhsal dünyasının şekillenmesinde son derece önemlidir (Öznalçın, 2018).

Bion (1962), "Annenin kapsayıcı işlevleri" kavramından bahseder. Bebek içeriden ve dışarıdan gelen beta elemanlarıyla (açlık, susuzluk, uykusuzluk, ıslaklık, ses) çevrilidir ve bebek maruz kaldığı bu uyaranların üstesinden gelebilecek ruhsal yapılanmaya henüz sahip değildir. Bebek maruz kaldığı iç ve dış uyaranlarla baş edebilmek için annenin kapsayıcı işlevine ihtiyaç duyar. Anne kapsayıcı işlev sağlarken önemli olan, bebeğin maruz kaldığı uyaranları, annenin anlayabilmesi ve annenin bu uyaranlar karşısında hayatta kalarak dezorganize olmadan bebeğin ihtiyaçlarını giderebilmesidir. Anne bebeğin ihtiyaçlarını anlamlandırdığında ve bebeğin ihtiyacını uygun şekilde karşıladığında, bebek duygulanımlarını anne bir anlama bağlar. Böylece annenin bu işlevi sayesinde bebeğin ruhsal dünyasında katlanamadığı ve anlamlandıramadığı yaşantılar, duygulanımlar bir karşılığa kavuşur. Anne bebeğin ihtiyaçlarını, doğru zamanda ve doğru şekilde anlamlandırarak, karşıladığında bebek kapsandığını, kendini kötü hissettiren rahatsızlıkları annesinin dönüştürebildiğini fark eder. Annenin bebeği üzerindeki bu dönüştürücü işlevine alfa işlevi denir. Alfa işlevi sayesinde anne bebeğinin kaygılarını, rahatsızlıklarını kapsayarak onu rahatlatır (Bion, 1962; 1982). Annenin bu kapsayıcılığı olmadığında bebeğin ruhsal kapasitesi gelişemez, bebek bir anlam oluşturamaz ve boşluğa düşer. O zaman da çocuklarda eyleme geçiş, hiperaktivite, dürtüsellik sıkça görülür (Bion, 1962). Çocuk, onu düşünmeyen bir anne karşısında kendini düşünmeyi öğrenemez, bunun sonucu olarak, dış dünyayı tehdit edici olarak algılar (Canham, 2000). Anne çocuk arasında kurulacak sağlıklı bir ilişki, sadece erken çocukluk dönemini değil, çocuğun tüm yaşamını etkiler. İnsanların kuracakları her yeni ilişkinin ve sosyal tepkilerin temeli, henüz sözcüklerin

olmadığı bebeklik döneminde kurulan ilk ilişkilerinde atılmıştır. Anne ve çocuk arasında sağlıklı bir ilişkiden söz edebilmek için annenin ruhsal yapılanmasının niteliği de çok önemlidir. Bebeğin en temel ihtiyacı, onun ruhsal ihtiyaçlarına duyarlı bir annenin varlığıdır (Zabcı, Erol ve Şimşek, 2018).

Spitz'e (1965) göre de annenin bebeğinin ihtiyaçlarını gidermesi, onu uyaranlardan koruması, sıcak tutması, giydirmesi, beslemesi, yıkaması, doyurması, rahatsızlık verici her tür duruma müdahale etmesiyle bebeğini büyütür. Bebek ve anne arasındaki bu doyurucu ve karşılıklı ilişki, bebeğin anlamlı bir dünya oluşturmasına, uyaranları anlamlı sinyallere dönüştürmesine yardımcı olur. Bebeğin içinde bulunduğu ancak başa çıkamadığı bu durumlarda, annenin düşlemlerini bebeğin hizmetine vererek onu sakinleştirebilmesi ve bu olumsuz deneyimleri dönüştürerek, tahammül edilebilir kılması olarak adlandırılan Winnicott'un "holding", Bion'un ise "kapsayıcı işlev" kavramları ile benzerlik gösterir. Hazırlıklı olmadığı her yeni durumun bebek için travmatik olduğunu söyleyen Winnicott'a göre bebek, her an düşünülemez bir kaygının (unthinkable anxiety) kıyısındadır ve bunu ancak annenin tutma (holding) işlevi ile aşabilir (Akt., Zabcı, Erol ve Şimşek, 2018).

Annenin bebek için bir "uyarılım kalkanı" oluşturarak ihtiyaçlarını karşılaması son derece önemlidir. Ancak bebeğe sürekli doyum vermek anlamına gelmemelidir. Bebeğin arzuladığı nesneyi düşlemleyebilmesi için hüsran deneyimlerine de ihtiyacı vardır. Sürekli anne tarafından doyum sağlanırsa bebeğin otoerotizmine alan kalmaz, nesne ilişkilerinde üçüncünün dâhil olmasına alan kalmaz. Eğer bebek düşlemleme kapasitesini geliştiremezse o zaman hep nesnenin somut varlığına, somut olana ihtiyaç duyar. Böylelikle bebek için kendi kendini sakinleştirebilmek mümkün olmaz ancak annenin ya da ihtiyaç duyulan nesnenin somut varlığı ile somuta yaslanarak sakinleşmek mümkün olur (Fain, 1975).

Bu bağlamda, psikanalitik kuram ışığında, saldırganlık dürtüsü ancak kapsayıcı, tutan ve bu varoluşsal saldırganlığı anlamlandırabilen sağlam bir nesnenin varlığı ile dönüşüp sakinleşebilmektedir. Aksi durumda, davranım bozukluğu belirtileri gibi bir takım semptomlar görülebilir.

1.4. Babalık İşlevi

"Psikanaliz bir erkeğin ölümü ile doğar". Psikanalitik kuramın yaratıcısı Freud için babasının ölümü, kuramını geliştirmesinde dönüm noktası olduğu bilinmektedir. Freud, babasını kaybetmesinin ardından, otoanalizi ve düşlerin yorumuna ayrıcalıklı bir yer vermektedir. Uygarlığın doğuşunu sağlayan da bir erkeğin, bir babanın ölümüdür (Parman, 2002). Freud, bu noktada ilk kavim efsanesinden yola çıktığı görülmektedir. Bir babanın oğulları tarafından öldürülmesi sonrasında, babanın öldürülmesi yasaklanırken ve babanın öldürülme yasağı simgesel düzene geçişi sağlamış olur (Parman, 2001).

Otorite kelimesinin anlamı düşünüldüğünde kaynağı Latincedeki "auctoria" kelimesinden gelmektedir, Eski Roma'da ise birinin toplum içerisinde ne kadar itibari olduğu, gücü ile ne kadar etkili olabildiği ve bu güç etrafında ne kadar insan toplayabildiği ile anlamlandırılmaktadır (Fruhauf, 2019).

Otorite kelimesinin Türkçedeki karşılığı ise "yekte, sulta, velayet"tir. Hem "yaptırma ve yasak etme hakkı ya da gücü" hem de "yeterliliğine herkesi inandırmak, bir kimsenin kendine sağladığı itaat ve güven" anlamında kullanılmaktadır. Otorite kelimesinden türeyen ancak içerisinde dayatma anlamını da taşıyan otoriterlik kavramı ise "otoriteyi seven onu kullanan ve istismar eden, boyun eğdirmeyi seven" kişi anlamına gelmektedir. Otorite sözcüğü çoğunlukla"güç ve iktidar" gibi sert çağrışımlar akla getirse de "bilgi ve beceri kaynağı olma, saygı ve hayranlık yaratma" gibi olumlu çağırışımlar da yaratır (Parman, 2019).

Çocuk için otoriteyi temsil eden babadır. Bu bağlamda baba, bebek için en başta bir yabancıdır, "anne olmayan" olarak adlandırılmıştır ve bebek tarafından istenmez. Zaman içinde babanın konumu değişir, daha önceden "anne olmayan"dan artık "anneden farklı olan" olarak konumlanır. Habip'e (2012) göre baba işlevi; "*Psikanalizin kastettiği baba ruhsal babadır. Baba işlevinden kastettiğimiz toplumun, herhangi bir toplumun babaya atfettiği toplumsal bir rol değildir. Burada söz konusu olan ruhsal babadır, babanın sağladığı ruhsal işlevdir."*

Lacan (1996), "babanın adı"ndan bahseder. Baba en başında yoktur, anne tarafından "baba" olarak adlandırılır ve "babanın adı"nın konmasından sonra; dilin oluşumu, düşünce ve simgesel düzene geçmek mümkün olur (Akt.,Parman, 2001).

Babalık işlevi birkaç boyutludur hem içinde bulunulan toplumsal yasağın temsilcisi ve iletenidir hem de bir diğer temel yasak olan erkek çocuğun anneye sahip olma düşleminin yani ensest yasağının bekçisidir. Erkek çocuk için dölleyici konumunu almak mümkün olduğunda yine babasal işlev aracılığı ile soy zinciri oluşturma görevi aktarılır. Bu yol, erkek çocuğa yasaklara bağlı kalarak babası gibi olma fırsatı tanır (Parman, 2002).

Babanın yasaklama işlevi en başından itibaren vardır. Babanın temsil ettiği en temel yasak "anneyi oğluna yasaklamaktır". Bu yasakla birlikte ilk yasa konmuş ve toplumsal düzenin temeli atılmış olur. Diğer tüm yasalar, bu temel yasaktan kaynağını alır. Dolayısıyla "insanı insan yapan babadır". Babanın var olma sürecinde en önemli görev de anneye düşer. Babanın, babasal işlevini yerine getirebilmesinin ön koşulu anne tarafından düşünülüp arzulanıyor olmasıdır. Baba, annenin aklında oldukça çocuk içinde var olabilir. "Anne, babanın adını söyler ve çocuk bu yolla dile, toplumsal düzene kültüre açılır." Annenin babaya, baba rolünü verebilmesi için öncelikle çocuğun varlığını kabul edecek ve çocuğa kendi ismini verecek bir baba olması gereklidir. İkincisi de anne, babanın çocuk tarafından kabul edilmesine alan açmalıdır. Ancak bu koşullar altında baba, anne ve çocuk ilişkisine dâhil olabilir, üçüncülük rolünü üstlenebilir.

Babasal işlev sayesinde dürtü kontrolünü sağlayacak çocuğun ruhsal alanda simgesel araçları edinmesine, çocuk tarafından ahlaki değerlerin içselleştirilerek vicdan ve üstbenliğin oluşması sonrasında da bu yolla simgesel düzene geçmek mümkün olur (Erdem, 2011).

Babanın bir önemli işlevi de babadan gelebilecek kastrasyon korkusu, çocuğun anneye yöneltebileceği agresyon ve saldırganlığından anneyi korur. Çocuğun nefretine yönelik olarak babadan gelen koruyucu sınırlar, çocuğun duygularını özgürce hissedebilmesini sağlar. Baba tarafından koruyucu sınırların geleceğini bilen çocuk, cinsel ve saldırgan dürtülerini ifade edebilir. Eğer baba tarafından koruyucu sınırlar konmazsa o zaman çocuğun düşlemindeki cinsel arzular gerçekleşmeye çok yaklaşır ya da saldırgan dürtülerini yapılandırıcı bir şekilde sınırlandıracak baba işlevi gelmediğinde çocuk için dürtüleri çok korkutucu hale gelebilir (Köşkdere, 2018). Buradan hareketle, "babasal açlık yaşayan çocukların" onlara koruyucu sınırları

getirebilecek bir baba imgesi olmadığından, saldırgan dürtülerini kendilerine yönelttikleri düşünülür (Herzog, 2005).

Psikanalitik kuramda babanın rolü, ödipal dönem ile birlikte ağırlık kazanmaktadır. Ödipal dönemde annesine aşk duyguları besleyen erkek çocuk için baba hem bu aşka engeldir hem de onu kastrasyon ile cezalandıracak kişidir. Düşleminde bu nedenle erkek çocuk, babasına karşı düşmanca duygular besler ama bu duyguları çocuğu daha çok kaygılandırır. Çünkü bu sefer de baba tarafından gelebilecek misilleme düşlemi söz konusudur. Kastrasyon endişesi ve misilleme düşlemi ile ilgili cezalandırılma korkusu ile anneye yönelik aşkından vazgeçmek zorunda kalır. Babanın yasağı bu yol ile içselleştirilmiş olur, bu yolla üstbenlik gelişiminin de temelleri atılmış olur. Ödipal dönemin sonunda artık babasal yasak kabul edilmiş olur (Freud, 1905).

Minuchin ve arkadaşları (1967), davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarla yaptıkları bir çalışmada anne baba işlevleri ve etkileri ile ilgili önemli sonuçlar elde etmişlerdir. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların anneleri ile çok iç içe olduğu, anneden beklenen şefkat ve annesel bakımın alınamadığı, onun yerine "trafik polisi" metaforuna gönderme yapılarak annenin sürekli denetleyen, kontrol eden ve otoriteyi temsil eden konumunda kaldığını tespit etmişlerdir. Bunun sonucu olarak da anne ile ilişkisinde, anneye yönelik yoğun bir öfkenin hâkim olduğu ortaya konmuştur. Babanın ise bu ilişkide dışarıda konumlandığı, çocuk tarafından kural ve yasakların içselleştirilebilmesi için yapılandırıcı sınırları koyamadığı ve duygusal olarak da baba ile yakın bir bağ kurulamadığı görülmüştür (Akt.,Özen, 2010).

Bu bağlamda çocuğun dürtülerini kontrol edebilmesi ve toplumsallaşabilmesi için önemli bir işleve sahip olan üstbenlik oluşumuna değinilecektir.

1.4.1. ÜstBenlik Gelişimi ve ÜstBenliğin İşlevleri

Freud (1930), ailenin kişinin toplumsallaşmasındaki önemli rolünden bahseder. Dürtüler hemen doyum ister ancak bu, hemen doyum arzusuna karşı ilk yasak aileden gelir. İlkel topluluklardan başlayan ve halen günümüzde de var olan, çocuğa konulan en temel yasak ise ensest yasağı ve babanın öldürülmesi yasağıdır. Bu yasak evrensel bir yasaktır. Bu yasaklar ve kurallar sayesinde dürtüler koruyucu sınırlar ile frenlenir,

böylece cinsel ve saldırgan dürtüler şefkat duygusunun doğmasını sağlar. Freud, şefkat duygusunun insanların bir arada olabilmesinde önemli bir işlevi olduğundan bahseder.

Freud (1930), saldırgan dürtülerin insanın doğasının en başından itibaren, dış koşullardan bağımsız olarak var olduğundan bahseder. Ancak bu saldırgan dürtülerin insanların beraber yaşayabilmeyi sürdürebilmesi için uygarlığın devam edebilmesi adına bir dönüşüme uğraması gerekmektedir. Saldırgan dürtülerin akıbeti düşünüldüğünde; yüceltme, karşıt tepki geliştirme veya saldırgan eylemin dışavurumunun engellenmesi gibi yollarla, saldırgan dürtü kontrol altında tutulabilir.

En başta küçük bir çocuk için dürtü kontrolünden bahsedilemez, bu aşamada çocuğun duyduğu ceza korkusundan bahsedilebilir. Eğer yasağı koyan otorite orada değilse de çocuk için dürtülerini kontrol etmek henüz mümkün değildir. Saldırgan dürtünün dönüşebilmesi için yasakların içselleştirilebilmesi gerekir. Yasakların içselleştirilme süreci sonucunda çocuğun ruhsallığında bir denetim mekanizması oluşur, böylece artık yasak bu denetim mekanizmasından yani üstbenlikten gelir. Ruhsallıkta dürtüler bir yandan doyum ararken diğer taraftan da sıkı bir denetim altında tutulmaya çalışır. Bu durumda ruhsal dünyada, dürtülerin kabul edilebilir ölçüde doyum bulmasını sağlayan ego ve dürtünün denetiminden sorumlu üstbenlik arasında bir çatışma oluşur. Bu çatışmanın sonucunda ise suçluluk duygusu ortaya çıkar. Eğer üstbenlik çok katı bir şekilde gelişirse yaşanan suçluluk duygusu da çok yoğun olabilmektedir (Freud, 1930).

Freud, "Ego ve İd" eserinde suçluluk ve suç ile ilgili görüşlerinden bahsetmiştir. Burada en önemli nokta, suçluluk duygusunun suç işlenmeden daha önce var olduğunu, aksine kişinin kendini rahatlatabilmek ve suçluluk duygusunu daha kontrol edilebilir hale getirebilmek için suç işleyebildiğinden bahseder (Freud, 1923). Uygarlığın Huzursuzluğu eserinde de cezanın işlevinden bahseder. Kişinin hissettiği suçluluk duyguları yoğun bir rahatsızlık duygusu yaratır ve kişi de bundan kurtulmak bir cezalandırılma ile sonuçlanacak eylemlere başvurur (Freud, 1930).

Klein (1927), üstbenliğin niteliği ve çocukların suç işleme arzusundan bahseder. Suç işleyen çocuklar ve uyumlu çocuklar arasında üstbenliğin yapılanması ile ilgili bir ayrım yapar. Ona göre suç işleyen çocuklar uyumlu çocuklardan farklı olarak daha katı bir üstbenlik işleyişine sahiptir, katı üstbenliklerinin yarattığı suçluluk duygusu bir cezalandırılma arayışı ile sonuçlanır.

"Suç Üzerine" adlı yapıtında Klein (1934), suçluluk duygusunun yarattığı bir kısır döngüden bahseder. Çocuk sürekli ceza alacağı bir suçu tekrarlayarak ceza alır. Böylece kontrol edemeyeceği, ürkütücü gelen bilinçdışı cezadan uzaklaşır. Bu gerçeklikteki cezalandırılma sadistik üstbenliğin olası tehditlerinden daha güvenli gelir.

Freud, üstbenlik yapılanması ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiden bahseder, çocuğu sürekli doyum halinde tutan ve aşırı sert babasal işlevin aynı sonucu doğuracağından, katı bir üstbenlik yapılanmasına neden olacağından bahseder. Çünkü çocuğun karşısında baba eğer çok yumuşak ve çok şefkatli davranırsa o zaman saldırganlığını bu baba imgesine yönlendiremeyeceğinden dışarıda bir muhatap bulamayan bu dürtü, içeriye kişinin kendisine yönelebilir (Freud, 1930).

Penot (2001), gençlerdeki sınır tanımama ve şiddetle ilgili düşüncelerinden bahsettiği "babalık işlevselliği" adlı kongre konuşmasında, çocuğun ruhsal gelişiminde babanın rolünün önemini anlatır. Çocuğun toplumsallaşabilmesi, dış dünyaya açılabilmesi anneye yaptığı yatırımın bir kısmını babaya yöneltebilmesi gereklidir. Bu yatırım için annenin, çocuğun babaya yatırım yapabilmesi için bir alan açması, babanın da ruhsal olarak orada olması ve çocuk için ulaşılabilir olmasının öneminden bahseder. Ayrıca babanın ruhsal yapısı, babanın yasa koyucu işlevi sağlayabilmesi için öncelikle kendisinin yasayı kabul edip yasağı tanımasının öneminden bahsetmiştir

1.5. Saldırganlık, Annenin Kapsayıcı İşlevi ve Babasal işlevle İlgili Yapılmış Çalışmalar

McCoby ve Jacklin (1980), 6 yaş grubu davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarla yapılan çalışma sonucunda saldırganlık düzeyinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini, erkek çocukların saldırganlık düzeyinin daha fazla olduğunu bulmuşlardır.

Gottfredson ve Hirschi (1990) öz kontrol kavramından bahsetmişlerdir. Öz kontrolün düşük olduğu kişilerde, dürtüsel davranışlar gösterme, yüksek risk içeren faaliyetlerden hoşlanma, zihinsel içerikli aktivitelerden çok fiziksel içerikli aktivitelere yönelme, fevrilik ve çabuk öfkelenme ve çoğunlukla ben merkezli düşünme biçimine hâkim oldukları saptanmaktadır. Düşük öz kontrolün nedenlerini açıklarken anne ve babanın işlevleri ile ilgili sonuçlardan bahsetmişlerdir. Onlara göre; anne ve baba tarafından çocuğun negatif davranışları görmezden gelindiğinde, anne baba çocuğun

davranışları ile ilgilenmeyip, kontrol etmediğinde öz denetim davranışının gelişmesinin zorlaştığından bahsetmişlerdir.

Pettit ve Dodge (2002) saldırgan davranışlarla ilgili okul öncesi grubu ile yaptıkları çalışma sonucunda, saldırgan davranışlar gösteren çocukların annelerinin sert disiplin uygulamalarına başvurduklarını saptamışlardır.

Carnegie Mellon Üniversitesi ve Kanada Üniversitesi tarafından yürütülen bir çalışmaya, yaşları 5-12 aylar arasında olan 502 çocuk ve anneleri dahil edilmiştir. Annelere çalışma kapsamında çocukların mizaçları ile ilgili soruların yer aldığı formları doldurmaları istenmiş. Çocuklar 17- 42 aylar arasında iken belli zamanlarda çocukların başkalarına yönelik zorbalık yapma, ötekine vurma, kavgaya karışma, ısırma gibi davranım bozukluğu belirtileri gösterip göstermediği sorulmuştur. Araştırmanın anne ile ilgili kısmına yönelik olarak da annelerin benimsedikleri ebeveyn tutumları ve kendi geçmişinde davranım bozukluğu belirtileri gösterme öyküleri olup olmadığı öğrenilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında saldırganlık düzeyi yüksek çıkan çocukların annelerinin bazı ortak özellikleri olduğu bulunmuştur: Annelerin kendilerinin de yüksek düzeyde saldırganca eylemlerde bulunduğu, geçmiş okul hayatlarında disiplin ile ilgili problemler yaşamış olduğu ve erken yaşta anne olmuş oldukları bulunmuştur (Tremblay, Nagin ve Seguin, 2004).

Bu bağlamda, annelerin çocuktan gelen agresif dürtüyü dönüştürmekte zorlandıkları ve kapsayıcı işlevlerinin düşük olduğu düşünülebilir. Bu nedenle de çocukların saldırgan eylemlere başvurduğu söylenebilir.

1.6. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı davranım bozukluğu belirtileri gösteren erkek çocuklarda annenin kapsayıcı işlevi ve babasal işlevlerin rolünü araştırmaktır. Son yıllarda sıklıkla kliniklere başvurma sebebi olan; evde, okulda, arkadaş ilişkilerinde ve dış dünyada çocuğun uyumunu ve işlevselliğini olumsuz etkileyen davranım bozukluğu belirtileri (saldırgan davranışlar; sözel/fiziksel agresif tutum ve davranışlar) gösteren çocukların ruhsal işleyişlerinin değerlendirilmesidir. Bu çalışmada davranım bozukluğu belirtilerinin altında yatan ruhsal nedenlerin anlaşılmasını ve psikanalitik kuram çerçevesinde tartışını hedeflemektedir. Çocuklarda görülen davranım bozukluğu

belirtileri ile ilgili gerekli tedbirler alınmadığında, ilerleyen zamanlarda semptomların şiddeti artarak antisosyal davranışlar ve suça yeltenme ile sonuçlanabilmektedir. Ayrıca davranım bozukluğu belirtilerinde, saldırgan dürtü kişiliğin bastırılması gereken "kötü bir yönü" olarak ele alınmakta, çocuk ebeveyni tarafından sıklıkla "kötü çocuk" olarak etiketlenmekte ve çoğunlukla ceza yöntemine başvurulmaktadır. Bu bakış açısının ise sorunsalın seyrini daha kötüye götürdüğü düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçların hem ebeveynler hem ruh sağlığı uzmanları hem de öğretmenler için yönlendirici olabileceği düşünülmüştür.

Bu amaç doğrultusunda, araştırmanın hipotezleri şunlardır:

1.6.1. Hipotezler

Bu çalışma kapsamında davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların ruhsal süreçlerini anlamaya yönelik uygulanan Rorschach, CAT ve TAT test sonuçları; annenin kapsayıcı işlevini değerlendirmek için uygulanan "Ebeveyn Kapsayıcı İşlev Ölçeği" ve "6-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği Saldırganlık ve Kurallara Karşı Gelme Alt Ölçeklerinin test puan sonuçları, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ile davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup arasında farklılık gösterecektir.

I. Hipotez: Annenin Kapsayıcı işlev Eksikliği:

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda, erken dönem anne imgesinin kapsayıcı işlevlerinde eksiklik beklenmektedir.

II. Hipotez: Babasal işlevin Yetersizliği:

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda, babalık işlevi değerlendirildiğinde, babalık işlevinin zayıf olması beklenmektedir.

a. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda, babasal üstbenlik saldırgan dürtüye karşı yapılandırıcı bir fren işlevi sağlayamamaktadır.

b. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklar babasal otoriteyi kabullenmekte zorlanmaktadırlar.

c. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklar, anne-baba-çocuk ödipal üçgeninde, anne baba çiftinin dışında bir üçüncü olarak yer alma konumunu kabullenmekte zorlanmaktadırlar.

BÖLÜM 2. YÖNTEM

2.1. Örneklem

6-10 yaş arası davranım bozukluğu belirtileri gösteren 30 erkek çocuk ile herhangi bir psikiyatrik tanı almamış, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen 30 normal gelişim gösteren erkek çocuk, davranım bozukluğu belirtileri, annenin kapsayıcı işlevi ve babasal işlevler arasındaki farklılıklar açısından değerlendirilmiştir.

Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup: Araştırmaya "6-16 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği (CBCL), saldırganlık alt ölçeğinden ve kurallara karşı gelme davranışı alt ölçeğinden kesme puanı T 63 ve üzerinde puan almış 6-10 yaş arası 30 erkek çocuk dahil edilmiştir. Araştırmanın erkek çocuklar ile yürütülme nedeni; literatür araştırmalarına bakıldığında, erkeklerde daha sık görülmesi nedeniyle araştırma örneklemi olarak erkek çocuklar seçilmiştir.

Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grup: Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ile yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik düzey değişkenleri eşit olacak biçimde oluşturulmuştur. Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba herhangi bir psikiyatrik başvurusu olmayan, sosyal alanda kendini ifade edebilen, akademik başarısı iyi olarak belirtilen 6-10 yaş arası erkek çocuklar dahil edilmiştir. Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup oluşturulurken, rehber öğretmenler ve aileleri tarafından ruhsal ve akademik alanda herhangi bir zorluk yaşamadıkları belirtilen, CBCL ölçeğinden ise normal grup sınırları içinde puan alan çocuklara uygulanan projektif testler sonucunda ruhsal alanda zorluk yaşadıkları fark edilen çocuklar çalışma örneklemine dahil edilmemiştir.

Örneklem seçiminde davranım bozukluğu belirtileri gösteren 30 çocuğun; 15 tanesi kliniğe başvuran çocuklardan, 15 tanesi ise okulda ki rehber öğretmenler tarafından saldırgan eğilimler gösterdikleri tespit edilen çocuklardan oluşturulmuştur. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren katılımcıların fiziksel ya da sözel saldırgan eğilimler gösterdikleri aileleri ve rehber öğretmenleri tarafından bildirilmiştir. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki katılımcılar, rehber öğretmenleri tarafından saldırgan davranışları nedeniyle psikiyatrik destek almaları için uzmana yönlendirilen

çocuklardan seçilmiştir. Ayrıca DSM-V' e göre "davranım bozukluğu" tanısı için gerekli tanı ölçütlerinden; Son on iki ay içinde aşağıdaki kategorilerin herhangi birinden olmak üzere, 15 tanı ölçütünden, en az üçünün varlığı ve en az bir tanı ölçütünün son altı ay içinde bulunması ile kendini gösteren, başkalarının temel haklarının ya da yaşına uygun başlıca toplumsal değerlerin ya da kuralların hiçe sayıldığı, yineleyici ve sürekli bir davranış örüntüleri gösterdikleri aileleri ve rehber öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucunda saptanmıştır.

Araştırma için uygulamalar Başakşehir İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izin sonrasında Başakşehir ilçesinde bir ilkokulda yapılmıştır. Rehber öğretmen ve sınıf öğretmenlerinden alınan bilgiler ve araştırmaya katılım için ailelerden alınan izin formu sonrasında gruplar oluşturulmuştur. Araştırmaya katılım için psikiyatrik tanı, mental retardasyon veya otizm spekturum bozukluklarından bir tanı almamış olması koşulu aranmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun ve hiçbir tanı almamış olan davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun katılımcılarının demografik bilgilerini değerlendirmek için Demografik Bilgi Formu, 6-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği (CBCL), annenin kapsayıcı işlevinin değerlendirilmesi için Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği (KİO) ebeveynler tarafından puanlanmış, çocuğun ruhsal dünyasını, erken dönem nesne ilişkilerini, annenin kapsayıcı işlevlerini, saldırgan dürtüyü işleme biçimini ve otoriteyle ilişkisini değerlendirmek üzere Rorschach Testi, araştırma konusu bağlamındaki nesne ilişkilerinin değerlendirilmesi için de CAT (Children Apperception Test) (6-8 yaş) ve TAT (Tematik Algı Testi) (9-10 yaş) testleri uygulanmıştır.

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan çocukların yaşları, cinsiyeti, psikiyatrik başvurusu olup olmadığı, baba hakkında demografik bilgiler, babanın babasal işlevleri, çocuğun gelişim öyküsü ve annesel işlevler ile ilgili bilgi edinmek amacı ile oluşturulmuş Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Ek B de sunulmuştur.

Araştırma kapsamında babanın babasal işlevleri psikanalitik kuram çerçevesinde değerlendirilmiştir. Literatürde geliştirilen, babasal işlevi değerlendiren bir ölçek bulunmadığından, Demografik Bilgi Formunda babanın işlevlerini değerlendirmeye yönelik sorular yer almaktadır.

2.2.2. 6-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği (CBCL)

6-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği (CBCL), Achenbach ve Edelbrock tarafından ilk olarak 1966 yılında geliştirilen ölçek, 2001 yılında revize edilmiş, son halini almıştır. Türkçeye ilk olarak Akçakın ve Savaşır (1985) aracılığı ile Türkçe uyarlaması yapılmış, 2010 yılında ise Erol ve Şimşek tarafından revize edilmiştir. Çocukların davranışlarını değerlendirmek için oluşturulmuş; öğretmen, çocuk ve ebeveyn tarafından doldurulabilecek üç türü vardır. Anne baba tarafından cevaplanan ve bu çalışmada kullanılan ölçek toplam 118 maddeden oluşmaktadır. Maddeler puanlanırken ebeveynler tarafından davranışın son altı ay içinde görülme sıklığı dikkate alınarak, "0- Doğru Değil; 1-Biraz Doğru ve 2-Sıklıkla Doğru" seçeneklerinden biri seçilerek puanlanması istenir. İki temel alt alanı vardır; "sosyal yeterlilik" ve "sorun davranışları" olmak üzere. Sosyal yeterlilik alanı çocuğun katıldığı sosyal etkinlikler, sosyal ilişkilerinin niteliği (anne babası, arkadaşları vb.) akademik başarısı, okuldaki davranışları veya yaşadığı zorluklar gibi alanlarla ilgili soruları kapsamaktadır. Tüm bu alanlardaki soruların puanlarının toplanması ile sosyal yeterlilik toplam puanı hesaplanmış olur. Sorun davranışlar başlığı altında ise çocukların yaşayabileceği duygusal ve davranışsal sorunlar ile ilgili sorular yer almaktadır, bu alt alanın puan hesaplaması da sorulara verilen puanların toplanması ile hesaplanır. Ayrıca CBCL'den "içe yönelim" ve "dışa yönelim" ve "toplam problem" puanı ile ilgili sonuçlar elde edilmektedir. İçe yönelim bölümünden; "sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, depresyon ve anksiyete" alanları ile ilgili puanlar elde edilmektedir. Dışa yönelim bölümünden "kurallara karşı gelme davranışı ve saldırgan davranışlar" olmak üzere iki alanla ilgili bilgi vermektedir. Toplam problem puanı ise; içe yönelim, dışa yönelim grupları ile ayrıca her iki gruba da girmeyen "sosyal sorunlar, düşünce sorunları ve dikkat sorunları" alt testlerinin toplamlarından oluşmaktadır (Erol ve Şimşek, 2010).

Bu çalışmada ölçeğin, tamamı uygulanmış ancak sadece "sorun davranışları" bölümünden elde edilen saldırganlık alt testi ve kurallara karşı gelme davranışı alt testi puanları istatistiksel değerlendirmeye alınmıştır. CBCL ölçeğinin "sorun davranışları" maddeleri için Cronbach Alfa değeri .78-.97 arasındadır. DSM- Uyumlu alt testler için cronbach's alpha değeri .72-.91 arasındadır. Bu çalışmada, ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla Cronbach Alfa değerine bakılmıştır. Saldırganlık alt boyutu için .97, kurallara karşı gelme alt boyutu için .92 olarak bulunmuştur. Saldırganlık ve kurallara karşı gelme alt alanlarının toplamının oluşturduğu, dışa yönelim bölümünün Cronbach Alfa değeri .98 olarak bulunuştur.

2.2.3. Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği (KiO)

Ebeveyn Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği, annenin kapsayıcı işlevlerinin değerlendirilmesi amacıyla Zabcı, Erol ve Şimşek (2018) tarafından geliştirilmiştir. Psikanalitik kuramdan temelini alan ölçek, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili bilgi verir. 0-14 yaş arası çocuklar için geliştirilmiştir ve ölçek ebeveyne verilmektedir. 36 maddeden oluşan bir ölçme aracıdır. Maddeler 5'li likert tipinde derecelendirme ölçeğidir. "Endişe ayrılığa hassasiyet", "eş ile ilişki", "kapsanamayan ilişki", "doyum odaklılık" ve "katı kuralcı ilişki" olmak üzere 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Endişe ayrılığa hassasiyet alt ölçeğinin puanı 1, 3, 7, 8, 12, 13, 17, 19, 21, 29, 34 numaralı; "eş ile ilişki" alt ölçeğinin puanı 6,9,23,25,30,35 numaralı; "kapsanamayan ilişki" alt ölçeğinin puanı 2,18,20,26,27,33 numaralı; "doyum odaklılık" alt ölçeğinin puanı 4,11,22,28,31,32 numaralı ve "katı kuralcı ilişki" 5,10,14,15,16,24,36 numaralı maddelerin toplanması ile elde edilmektedir. Ölçekten ayrıca tüm maddelerin toplanması ile toplam puan elde edilmektedir. Alt ölçeklerden alınan yüksek puan kapsayıcı işlevlerin yetersizliğine işaret ederken; eş ile ilişki alt boyutundan alınan yüksek puanlar olumlu ilişkiyi göstermektedir. Ölçeğin toplam puanı hesaplanırken eş ile ilişki alt boyutunun maddeleri ters çevrilerek toplam puan hesaplanmıştır. Geçerlik güvenirlik çalışmalarında ölçeğin toplam Cronbach Alfa değeri .81; "endişe-ayrılığa hassasiyet" alt faktörü için .83 ; "eş ile ilişki" alt faktörü için .73; "kapsayamayan ilişki" alt faktörü için .73; "doyum odaklılık" alt faktörü için .74; "katı-kuralcı İlişki" alt faktörü için .65 olarak bulunmuştur. Ölçekte "eş ile ilişki" alt faktörü diğer faktörlere göre ters puanlanmaktadır. Bu çalışmada, ölçeğin iç tutarlılığını

belirlemek amacıyla Cronbach Alfa değerine bakılmıştır. Ölçeğin toplam Cronbach Alfa değeri .92; "endişe-ayrılığa hassasiyet" alt faktörü için .89 ; "eş ile ilişki" alt faktörü için .73; "kapsayamayan ilişki" alt faktörü için .73; "doyum odaklılık" alt faktörü için .74; "katı-kuralcı İlişki" alt faktörü için .65 olarak bulunmuştur.

2.2.4. Rorschach Testi

1921 yılında İşviçreli Psikiyatrist Hermann Rorschach tarafından geliştirilen projektif bir testtir. Türkçeye çevirisini, Psikolog Yani Anastasiadis yapmıştır. Tunaboylu-İkiz ve arkadaşları (2006)'da ergen normlarının standardizasyon çalışmasını gerçekleştirmiştir. Test, üzerinde mürekkep lekeleri olan 10 adet karttan oluşmaktadır ve tüm kartlar simetrik olarak tasarlanmıştır. Test için herhangi bir zaman sınırlaması yoktur. Çocuk, ergen ve yetişkinlere bireysel olarak uygulanılabilen bir testtir. Siyah-beyaz (I, IV, V, VI, VII.), siyah-kırmızı (II, III.) ve renkli (VIII, IX, X.) kartlardan oluşmuştur. Yanıtlar üç eksende kodlanır; lokalizasyon, tayin edici ve içerik olmak üzere (İkiz, 2001).

Rorschach testi çocuklar için uygulandığında yetişkin yorumundan farklılık göstermektedir. Çocuğun içinde bulunduğu gelişimsel dönem ve bu gelişimsel dönemin özellikleri dikkate alınır. Çalışma kapsamında, test materyalinin kodlanabilmesi için Beizmann (1982) değerlendirme kitabı kullanılmıştır.

Fransız Okulu; bu kodlama sisteminde söylem ve yorumlar da en az içerik kadar önem taşımaktadır. Her kartın hem görünür hem de gizil içeriği vardır, test yorumlanır iken her iki içerik de dikkate alınır. Testin temel amacı kişinin ruhsal işleyişini anlayabilmektir (İkiz, 2001). Araştırma kapsamında Fransız Okulu kodlama sistemi kullanılmıştır (Anzieu ve Chabert, 2011).

Araştırmada kullanılan Rorschach testi değişkenleri ve açıklamaları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1. Rorschach değişkenleri açıklamaları

Değişken	Açıklaması
R	Protokol geneline verilen toplam yanıt sayısıdır.
G	Kartın bütününe verilen yanıtları kapsar. Bir bütün, bir tasarım oluşturulabilmeye gönderme yapar.
D	Kartın üzerindeki şeklin bir bölümü için D verilen yanıt türüdür.
Dd	Kartlarda yer alan, diğer insanlar tarafından daha az dikkate alınan karttaki küçük bir bölüme yönelik yanıt verilmesi.
Dbl	Kartlardaki boşluklara/ beyazlıklara verilen yanıtları kapsar.
F+	Gerçeklik ilkesine uyuma, sosyal uyuma, herkesin gördüğünü görebilmeye gönderme yapan, olumlu biçim yanıtıdır.
F-	Gerçeklik ilkesine uymayan, dış gerçeklikten çok iç gerçekliğe göre hareket etmeye gönderme yapan, çarpıtılmış, olumsuz biçim yanıtlarıdır.
F+/-	Netleştirilemeyen, sınırları belirlenemeyen, belirsiz tasarımlara veya tasarımlar arasında karar verememeye gönderme yapan yanıtlardır.
K	İnsan hareketi yanıtı.
Kan	Hayvan hareketi yanıtı.
KOB	Nesne hareketi yanıtı
E	Dokuya hassasiyet, gölgeleme ve perspektif içeren tasarımlara verilen yanıt türüdür.
C	Renk yanıtı. Bir forma bağlanamayan sadece renk yanıtı.
CF	Rengin bir tasarıma bağlanabildiği, ancak tasarımın oluşmasında rengin baskın olduğu yanıt türü.
C’	Siyaha hassasiyet, beyaz, gri ve siyahlığa vurgu yapılarak verilen yanıt türü.
H	Bütün insan yanıtı.
Hd	İnsan vücudunun bir kısmını(kafa, ayak) içeren yanıtlardır.
A	Bütün hayvan yanıtı
Ad	Hayvanın bedeninin bir kısmını (boynuz, kafa) içeren yanıtlardır.
Banal	Sosyal uyuma gönderme yapan yanıt türü.
Anatomi	İç organ (akciğer, böbrek) yanıtları.
Red	Karta yanıt vermeyi reddetmek. Kart ile ilgili bir tasarım oluşturmamak.
CLOB	Kart içeriğinin kişide korku, kaygı yaratmasına gönderme yapan yanıt türüdür.

2.2.5. CAT Testi

Üzerinde hayvan resimleri bulunan, çocuklar için hazırlanmış, toplam 10 karttan oluşmuş projektif bir testtir. Oral dönemdeki doyum hüsran deneyimleri, otorite ile ilişki, ödipal çatışma gibi çocuğun nesne ilişkileri hakkında bilgi veren bir testtir (Bellak

ve Abrams, 1997). Bu çalışma kapsamında, davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen çocukların, CAT testinde çalışmanın hipotezleri doğrultusunda seçilen belli kartlara verdikleri yanıtları, içerik analizi ile Fransız Ekolüne göre yorumlanmıştır (Anzieu ve Chabert, 2011).

CAT Kartlarının Gizil İçerikleri:

Kart 1: Erken dönem anne imgesi, oral dönemdeki doyum ve hüsran deneyimleri hakkında bilgi verir.

Kart 2: Saldırgan dürtü, ödipal üçgen içinde konumlanma ve özdeşim süreçleri hakkında bilgi verir.

Kart 3: Fallik güç ve fallik imgenin tasarımlanışı hakkında bilgi verir.

Kart 4: Erken dönem anne ile ilişki, annesel imge, kardeşler arası ilişkide rekabet ile ilgili bilgi verir.

Kart 5: Yalnız kalma kapasitesi, ayrılığa tahammül edebilme ve ödipal çiftin dışında kalabilme kapasitesi hakkında bilgi verir.

Kart 6: Anne, baba ve çocuk ödipal üçgenini oluşturabilmek ve ödipal üçgende anne baba çiftinin dışında kalabilme kapasitesine gönderme yapar.

Kart 7: Saldırgan dürtünün düzeyi, ruhsal olarak işlenebilmesi ve otoriteyi kabullenebilme ile ilgili bilgi verir.

Kart 8: Merak duygusu ve üst benlik işlevleri ile ilgili bilgi verir.

Kart 9: Yalnız kalabilme kapasitesi hakkında bilgi verir.

Kart 10: Çocuk- ebeveyn arasındaki saldırgan ve/veya libidinal nitelikteki ilişki hakkında bilgi verir.

2.2.6. Tat Testi

1935 yılında H.A. Murray tarafından geliştirilen ve Yani Anastasiadis tarafından Türkçeye çevrilen projektif bir kişilik testidir. Herhangi bir zaman sınırlaması yoktur ve bireysel olarak uygulanmaktadır. Toplam kart sayısı 31 olmakla beraber günümüzde kartların 16 tanesi kullanılmaktadır. Bazı verilen kartlar kadın ve erkekler için farklılık

göstermektedir. Testi alan kişiden, test üzerinde gördüğü resimlerle ilgili hikâyeler anlatması beklenmektedir. Yetişkinler ve 9 yaş üstü çocuklar için kullanılabilmektedir (Tunaboylu-İkiz, 2011). Bu çalışmada, çalışmanın hipotezleri doğrultusunda seçilen belli kartlara verdikleri yanıtlar içerik analizi ile Fransız Okuluna göre yorumlanmıştır (Anzieu ve Chabert, 2011).

TAT Kartlarının içerikleri:

Kart II: Anne, baba ve çocuk ödipal üçgenine gönderme yapar. Ödipal üçgeni oluşturabilmek ve kendini üçüncü olarak konumlandırabilme kapasitesi hakkında bilgi verir.

Kart III: Depresif pozisyonu işleyebilme kapasitesi (kayba ve ayrılığa tahammül edebilme) ve erken dönem anne imgesi hakkında bilgi verir.

Kart 7 BM: Baba imgesi ve baba -oğul ilişkisinin niteliği hakkında bilgi verir.

Kart 13B: Depresif konumu işleyebilme (kayba ve ayrılığa tahammül edebilme) ve kendi başına olabilme kapasitesi hakkında bilgi verir.

2.3. İşlem

Öncelikle, Maltepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan çalışma için etik onay alınmıştır. Çocuk Aile Gelişim ve Eğitim Vakfı (CAGEV) ve Başakşehir İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izinler sonrasında, ÇAGEV' de ve Başakşehir ilçesinde bulunan bir okulda 1. ve 4. sınıflar arasındaki öğrencilere uygulamalar yapılmıştır. Grupların belirlenmesi sırasında rehber öğretmenleri ve sınıf öğretmenlerinden destek alınmıştır. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup belirlenirken; öncelikle rehber öğretmen ve sınıf öğretmenleri aracılığı ile belirlenen "sözel ya da fiziksel saldırgan eylemler gösteren ama herhangi bir psikiyatrik tanı almamış olan çocuklar"ın ebeveynlerine araştırma süreci hakkında bilgileri içeren gönüllü onam formu 6- 18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği (CBCL) iletilmiş, araştırmaya katılmaya gönüllü olan ve CBCL ölçeği Saldırganlık Alt Ölçeği ve Kurallara Karşı Gelme Alt Ölçeğinden anlamlı puan alan çocuklar araştırma grubuna dahil edilmiştir. Daha sonra ebeveynlerine çocuk ve ebeveynleri ile ilgili bilgileri içeren Demografik Bilgi Formu ve Ebeveyn Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği iletilmiştir. Çocuklara yapılan

projektif test uygulamaları ise uygulamacı ve katılımcının yalnız oldukları sessiz bir odada yapılmıştır. Çocuklara uygulama yapılmadan önce uygulama ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup oluştururken rehber öğretmen ve sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşme sonrasında; akademik başarısı yüksek, sosyal alanda dışa dönük, kendini iyi ifade eden, herhangi bir konuda ketlenme içinde olmayan, daha evvel psikiyatrik bir tanı almamış çocukların seçilmesine dikkat edilmiştir. Bu çocukların ailelerinden gönüllü onam formu ile izin alınarak bunlara da diğer grup ile aynı adımlar izlenilerek uygulamalar yapılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında T-testi kullanılmıştır. Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında pearson korelasyon ve regresyon analizi uygulanmıştır. Bunun dışında, her iki grubun Rorschach ve CAT ve TAT test protokollerinin içerik analizi yapılarak, sonuçlar psikanalitik kuram ışığında yorumlanmıştır.

2.4.1. Hipotezleri Değerlendirme Kriterleri

Hipotezleri değerlendirmek için "6-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği", "Ebeveyn Kapsayıcı İşlev Ölçeği", Rorschach Testi, 6-8 yaş grubu için CAT testi, 9-10 yaş grubu için TAT testi kullanılmıştır.

2.4.1.1. Annenin Kapsayıcı İşlevlerindeki Eksiklik Hipotezini Değerlendirme Kriterleri

Rorschach Testinde Kapsayıcı İşlevlerde Eksiklik

- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun F-%'sinin davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre daha yüksek olması beklenmektedir. F-% yanıtları düşlemsel gerçekliğin baskı yapması sonucunda bozulan gerçeklik algısıdır.

- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre boşluğa gönderme yapan Dbl yanıtı daha yüksek oranda gözlenecektir.
- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre bütün nesneyle özdeşleşme zorluğuna işaret eden kısmi yanıtlar (Hd, Ad vb.) daha fazla olacaktır.
- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, sınırları belirsiz (flu) (F+/-) nesne ya da imge yanıtlarının davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre daha yüksek olacaktır.
- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun yanıtlarında tehdit edici erken dönem anne imgesine gönderme yapan tasarımlar beklenmektedir.
- Düşlemsel kapasitenin zayıflığı ile ilgili olarak bedensel alana yatırımı temsil eden anatomi yanıtlarının (insan ve hayvan iç organları) davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre daha yüksek sayıda olması beklenmektedir.
- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta yoğun bir korku duygulanımına gönderme yapan CLOB yanıtlarının, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre daha fazla olması beklenmektedir.

CAT Testi'nde (6- 8 Yaş) Kapsayıcı İşlevlerde Eksiklik

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda annenin kapsayıcı işlevinin değerlendirilmesi amacıyla, gizil içerikleri erken dönem anne imgesine gönderme yapan 1, 4 ve 9. kartlar analiz edilecektir.

- Davranım Bozukluğu belirtileri gösteren grupta, doyum veren sağlam, güvenli, kapsayıcı işlev sağlayan annesel imgenin eksikliği beklenmektedir.

- Davranım Bozukluğu belirtileri gösteren grupta, kayba ve ayrılığa dayanmakta zorluk (depresif konumun işlenememesi) beklenmektedir.

TAT Testi'nde (9- 10 Yaş) Kapsayıcı İşlevlerde Eksiklik

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda annenin kapsayıcı işlevinin değerlendirilmesi amacıyla 3BM ve 13B kartları analiz edilecektir.

• Davranım Bozukluğu belirtileri gösteren grupta, doyum veren sağlam, güvenli, kapsayıcı işlev sağlayan annesel imgenin eksikliği beklenmektedir.

• Davranım Bozukluğu belirtileri gösteren grupta, kayba ve ayrılığa dayanmakta zorluk (depresif konumun işlenememesi) beklenmektedir.

Ebeveyn Kapsayıcı İşlev Ölçeği

- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların annelerinin Ebeveyn Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeğinden, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen çocukların annelerine göre daha yüksek puan alması beklenmektedir.

2.4.1.2. Babasal İşlevin Yetersizliği Hipotezi

- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda, babalık işlevi değerlendirildiğinde üstbenlik işlevlerinin analizi sonucunda babalık işlevinin zayıf olması beklenmektedir.

Rorschach Testinde Babasal işlevin Yetersizliği

- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda, Rorschach testinde dürtüselliğe gönderme yapan "KOB" yanıtlarının davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre daha fazla olması beklenmektedir.
- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda, Rorschach testinde dürtüselliğe gönderme yapan "Pür C" yanıtlarının davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen çocuklara göre daha fazla olması beklenmektedir.
- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda, Rorschach testinde 4 ve 6. kartların içerik analizinde;

a. Yapılandırıcı bir babasal üstbenlik tasarımı verilmesinde zorluk beklenmektedir.
b. Babasal otoritenin kabullenilmesinde zorluk beklenmektedir.
c. Dürtüsel patlamalara gönderme yapan yanıtlar beklenmektedir.

CAT Testi 'nde (6-8 yaş) Babasal İşlevin Yetersizliği

- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların, CAT testinde fallik gücün nasıl algılandığını inceleyen 2, 3 ve 7. kartlarda güçlü bir fallik imge tasarımı vermekte zorluk beklenmektedir.

- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların, CAT testinde 5 ve 6. kartlarda ödipal üçlüyü oluşturmakta ve anne-baba-çocuk ödipal üçgeninde, anne baba çiftinin dışında bir üçüncü olarak yer alma konumunu kabullenmekte zorlanmaları beklenmektedir.

TAT Testi'nde (9-10 yaş) Babasal İşlevin Yetersizliği

- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların, TAT testinde fallik babasal imgenin nasıl algılandığını inceleyen 7BM karta güçlü ve yasanın temsili olan babasal imge tasarımı vermekte güçlük çekmeleri beklenmektedir.
- Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların, TAT testinin 2. kartında ödipal üçgeni oluşturmakta ve anne-baba-çocuk ödipal üçgeninde, anne baba çiftinin dışında bir üçüncü olarak yer alma konumunu kabullenmekte zorlanmaları beklenmektedir.

BÖLÜM 3. BULGULAR

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren erkek çocuklarda görülen saldırgan davranışların, annenin kapsayıcı işlev eksikliği ve babanın babasal işlevleri yerine getirmedeki yetersizliği ile ilgili ilişkisini değerlendirmek için yapılan çalışmanın bu bölümü, hipotezleri değerlendirme kriterleri temel alınarak oluşturulmuştur. Buna göre, çalışmanın bu bölümünde Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği Saldırganlık ve Kurallara Karşı Gelme Alt Ölçekleri, Ebeveyn Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği ve Rorschach testi protokollerinin sonuçlarını özetleyen istatistiksel veri analizlerinin yanı sıra, Rorschach, TAT ve CAT testilerinin niteliksel analizinden elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grupların demografik bilgi formundan elde edilen verileri Pearson Ki-kare testi ile değerlendirilmiştir. Tablo 2'de gruplara göre yapılan karşılaştırmanın sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2. Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Gruptaki Çocukların Demografik Özelliklere Göre Dağılımını Gösteren Pearson Ki-kare Testi Sonuçları

		Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup		**Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup**		***X²***	***P***
		N	***%***	***N***	***%***		
Yaş	6	8	%26,7	8	%26,7	0,00	1,000
	7	7	%23,3	7	%23,3		
	8	5	%16,7	5	%16,7		
	9	5	%16,7	5	%16,7		
	10	5	%16,7	5	%16,7		
Cinsiyet	E	30	%100,0	30	%100,0		-
Doğum Şekli	Normal	14	%46,7	20	%66,7	2,44	0,096
	Sezeryan	16	%53,3	10	%33,3		
Çocuğun Planlı Olma Durumu	Planlı	17	%56,7	20	%66,7	2,56	0,278
	Süpriz Bebek	12	%40,0	7	%23,3		
	Tüp Bebek	1	%3,3	3	%10,0		
Psikiyatrik Sorun Varlığı	Yok	30	%100,0	30	%100,0	0,00	0,000
Tıbbi Hastalık Varlığı	Yok	29	%96,7	30	%100,0	1,02	0,500
	Var	1	%3,3	0	%0,0		
Anne Hayatta Olma Durumu	Sağ	30	%100,0	30	%100,0		-
Babanın Hayatta Olma Durumu	Sağ	30	%100,0	30	%100,0		-
Anne Baba Ayrılığı	Birlikte	26	%86,7	29	%96,7	2,50	0,287
	Ayrı	2	%6,7	0	%0,0		
	Boşanmış	2	%6,7	1	%3,3		

Tablo 2 (Devam). Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Gruptaki Çocukların Demografik Özelliklere Göre Dağılımını Gösteren Pearson Ki-kare Testi Sonuçları

		Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup		Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grup		X^2	P
		N	*%*	*N*	*%*		
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	1	%3,3	0	%0,0	10,67	0,058
	Okuryazar	3	%10,0	0	%0,0		
	İlköğretim	6	%20,0	5	%16,7		
	Lise	12	%40,0	6	%20,0		
	Lisans	6	%20,0	13	%43,3		
	Yüksek Lisans	2	%6,7	6	%20,0		
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar	2	%6,7	0	%0,0	7,99	0,157
	İlköğretim	6	%20,0	3	%10,0		
	Lise	11	%36,7	8	%26,7		
	Lisans	8	%26,7	9	%30,0		
	Yüksek Lisans	2	%6,7	9	%30,0		
	Doktora	1	%3,3	1	%3,3		
Ailenin Gelir Düzeyi	0-2000	7	%23,3	1	%3,3	6,26	0,181
	2000-3500	6	%20,0	7	%23,3		
	3500-5000	6	%20,0	11	%36,7		
	5000 - 10000	7	%23,3	8	%26,7		
	10.000 Ve Üzeri	4	%13,3	3	%10,0		

Tablo 2'ye bakıldığında, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, yaş değişkenine göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (X^2=0,00, p>.05).

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, doğum şekli (sezeryan, normal doğum) değişkenine göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (X^2=2,44, p>.05).

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, bebeğin planlı, sürpriz veya tüp bebek olarak dünyaya gelmesi değişkenine göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (X^2=2,56, p>.05).

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, tıbbi bir hastalık tanısı alma değişkenine göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (X^2=1,02, p>.05).

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, anne babalarının ayrı veya birlikte olmaları değişkenine göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (X^2=2,50, p>.05).

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, katılımcıların annelerinin öğrenim durumları değişkenine göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (X^2=10,67, p>.05)

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, katılımcıların babalarının öğrenim durumları değişkenine göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (X^2=7,99, p>.05).

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, katılımcıların ailelerinin gelir durumları değişkenine göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (X^2=6,26, p>.05).

3.1. Birinci Hipotez (Annenin Kapsayıcı İşlev Eksikliği) ile İlgili Bulgular

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grupların annelerinin kapsayıcı işlevlerinin karşılaştırılması amacıyla demografik bilgi formundan elde edilen veriler Pearson Ki-kare testi ile değerlendirilmiştir. Tablo 3'te gruplara göre yapılan karşılaştırmanın sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Gruptaki Çocukların Annesel Özelliklerinin Gruplara Göre Dağılımını Gösteren Pearson Ki-kare Testi Sonuçları

		Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup		**Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup**		X^2	*P*
		N	***%***	***N***	***%***		
Hamilelik Duygu Durumu	Olumsuz Duygulanım Yok	12	%40,0	24	%80,0	10,00	0,002
	Olumsuz Duygulanım Var	18	%60,0	6	%20,0		
Anne İlk Yıl Duygu Durumu	Olumsuz Duygulanım Yok	15	%50,0	24	%80,0	5,93	0,015
	Olumsuz Duygulanım Var	15	%50,0	6	%20,0		
Anneliğin Tanımlanma Şekli	Sakin	9	%30,0	25	%83,3	17,38	0,000
	Kaygılı	21	%70,0	5	%16,7		
Anneden Gelen Şiddetin Varlığı	Yok	11	%36,7	24	%80,0	11,59	0,001
	Var	19	%63,3	6	%20,0		
Babadan Gelen Fiziksel Şiddet Varlığı	Yok	13	%43,3	28	%93,3	17,33	0,000
	Var	17	%56,7	2	%6,7		
Çoçuğa Yönelik Fiziksel Zorlamanın Varlığı	Yok	5	%16,7	19	%63,3	13,61	0,000
	Var	25	%83,3	11	%36,7		
Çocuğun Olumsuz Eylemine Yönelik Tepkinin Niteliği	Sözel OlumluYaklaşım	10	%33,3	24	%80,0	13,30	0,000
	Şiddete Dayalı Yaklaşım	20	%66,7	6	%20,0		

Tablo 3'e bakıldığında, davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, annenin hamilelik dönemindeki duygu durumu değişkenine göre karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=10,00, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta annenin hamilelikte olumsuz duygulanım görülme oranı, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, annenin ilk yıl duygu durumu değişkenine göre karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=5,93, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, annenin ilk yıl duygu durumunun olumsuz tanımlanma oranı, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, anneyle bağımlı ilişkinin varlığı değişkenine göre karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (X^2=2,92, p>.05).

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, anneliğin (kaygılı veya sakin) tanımlanma şekli değişkenine göre karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=17,38, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, anneliğin tanımlanma şeklinde kaygılı olma oranı, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, anneden gelen şiddetin varlığı değişkenine göre karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=11,59, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, anneden gelen şiddetin var olma oranı, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, babadan gelen fiziksel şiddet varlığı değişkenine göre karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=17,33, p<.05 Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, babadan gelen fiziksel şiddetin var olma oranı,

davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, çocuğa yönelik fiziksel zorlamanın değişkenine göre karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=13,61, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, çocuğa yönelik fiziksel zorlamanın var olma oranı, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, çocuğun olumsuz eylemine yönelik tepkinin niteliği değişkenine göre karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=13,30, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, çocuğun olumsuz eylemine yönelik şiddete dayalı tepki verme oranı, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre anlamlı derece de daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.1.1. Ebeveyn- Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği Bulguları

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grupların annelerinin kapsayıcı işlevlerinin değerlendirilmesi amacıyla uygulanan Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği'nden elde edilen veriler, Bağımsız Gruplar T-Testi ile karşılaştırılmıştır. Tablo 4'te gruplara göre yapılan karşılaştırmanın sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4. Annenin Kapsayıcı İşlevinin Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupta Ebeveyn -Çocuk Kapsayıcı işlevler Ölçeğinden Alınan Puan Ortalamalarına Göre Karşılaştırıldığı Bağımsız Gruplar T- Testi Sonuçları

Gruplar	Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup (n=30)		Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup (n=30)		*T*	*Sd*	*P*
	Ort	*Ss*	*Ort*	*Ss*			
Endişe Ayrılığa Hassasiyet	39,567	9,295	32,500	9,716	2,879	58	**0,006**
Eş ile İlişki	17,700	5,535	21,333	4,334	-2,831	58	**0,006**
Kapsanamayan İlişki	22,400	5,184	12,967	3,368	8,358	58	**0,000**
Doyum Odaklılık	15,033	5,123	11,600	3,201	3,113	58	**0,003**
Katı Kuralcı İlişki	17,267	5,010	13,100	3,934	3,583	58	**0,001**
Kapsayıcı İşlevler Toplam	112,567	21,615	84,833	15,401	5,723	58	**0,000**

Tablo 4'e bakıldığında, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, endişe ve ayrılığa hassasiyet alt ölçeğinden alınan puanlara göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir [$t(58)=2.88$, $p<.05$]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki çocukların annelerinin endişe ve ayrılığa hassasiyet puanları ($\bar{x}=39,57$), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen çocukların annelerinin endişe ve ayrılığa hassasiyet puanlarından ($\bar{x}=32,50$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, eş ile ilişki alt ölçeğinden alınan puanlara göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir [$t(58)= -2.83$, $p<.05$]. Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruptaki çocukların, annelerinin eşleri ile ilişkilerinin puanları ($\bar{x}=21,33$), davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki çocukların annelerinin eşleri ile ilişki puanlarından ($\bar{x}=17,70$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, kapsanamayan ilişki alt ölçeğinden alınan puanlara göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir [$t(58)=8.36$,

p<.05]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki çocukların annelerinin kapsanamayan ilişki puanları ($\bar{x}$=22,40), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruptaki çocukların annelerinin kapsanamayan ilişki puanlarından ($\bar{x}$=12,97) anlamlı derece de yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, doyum odaklılık alt ölçeğinden alınan puanlara göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir [*t*(58)=3.11, *p*<.05]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki çocukların annelerinin doyum odaklılık puanları ($\bar{x}$=15,03), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruptaki çocukların annelerinin doyum odaklılık puanlarından ($\bar{x}$=11,60) anlamlı derece de yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, katı kuralcı ilişki alt ölçeğinden alınan puanlara göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir [*t*(58)=3.58, *p*<.05]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki çocukların annelerinin katı kuralcı ilişki puanları ($\bar{x}$=17,27), Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruptaki çocukların annelerinin katı kuralcı ilişki puanlarından ($\bar{x}$=13,10) anlamlı derece de yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, kapsayıcı işlevler ölçeğinden alınan toplam puanlara göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir [*t*(58)=5.72, p<.05]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki çocukların annelerinin kapsayıcı işlevleri toplam puanları ($\bar{x}$=112,57), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruptaki çocukların annelerinin kapsayıcı işlevleri toplam puanlarından ($\bar{x}$=84,83) anlamlı derece de yüksek bulunmuştur.

Tablo 5. Annenin Kapsayıcı İşlevi ve Çocuğun Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermesi ile İlişkili Değişkenlerin Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

		Saldırgan Davranışlar	Kural Dışı Davranışlar	Davranım Bozukluğu Belirtileri Toplam	Endişe ve Ayrılığa Hassasiyet	Eş İle İlişki	Kapsanamayan İlişki	Doyum Odaklılık	Katı Kuralcı İlişki	Kapsayıcı İşlevler Toplam
Saldırgan Davranışlar	R	1,000								
	P	0,000								
Kural Dışı Davranışlar	R	0,940**	1,000							
	P	0,000	0,000							
Davranım Bozukluğu Belirtileri	R	0,992**	0,976**	1,000						
	P	0,000	0,000	0,000						
Endişe ve Ayrılığa Hassasiyet	R	0,374**	0,361**	0,374**	1,000					
	P	0,003	0,005	0,003	0,000					
Eş İle İlişki	R	-0,305*	-0,388**	-0,340**	-0,115	1,000				
	P	0,018	0,002	0,008	0,381	0,000				
Kapsanamayan İlişki	R	0,728**	0,720**	0,736**	0,429**	-0,477**	1,000			
	P	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000	0,000			
Doyum Odaklılık	R	0,404**	0,383**	0,402**	0,593**	-0,223	0,561**	1,000		
	P	0,001	0,003	0,001	0,000	0,087	0,000	0,000		
Katı Kuralcı İlişki	R	0,427**	0,426**	0,432**	0,428**	-0,443**	0,663**	0,436**	1,000	
	P	0,001	0,001	0,001	0,001	0,000	0,000	0,001	0,000	
Kapsayıcı İşlevler Toplam	R	0,602**	0,608**	0,613**	0,785**	-0,545**	0,821**	0,751**	0,766**	1,000
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

$^{*}p < .05$; $^{**}p < .01$

CBCL Ölçeğinin alt ölçeklerinden; saldırgan davranışlar, kural dışı davranışlar ve ölçekten alınan davranım bozukluğu belirtileri toplam puanı ile Ebeveyn Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeğinin alt ölçekleri olan; endişe ve ayrılığa hassasiyet, eş ile ilişki, kapsanamayan ilişki, doyum odaklılık, katı kuralcı ilişki ve kapsayıcı işlevler ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında yapılan korelasyon analizleri incelendiğinde;

Endişe ve ayrılığa hassasiyet ile saldırgan davranışlar arasında (r=.37, p<.05) pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak, endişe ve ayrılığa hassiyet arttıkça saldırgan davranışlarda da artış görülmektedir.

Endişe ve ayrılığa hassasiyet ile kural dışı davranışlar arasında (r=.36, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak, endişe ve ayrılığa hassasiyet arttıkça, kural dışı davranışlar da artmaktadır.

Endişe ve ayrılığa hassasiyet ile davranım bozukluğu belirtileri arasında (r=.37, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Endişe ve ayrılığa hassasiyet arttıkça, davranım bozukluğu belirtileri de artmaktadır.

Eş ile ilişki ile saldırgan davranışlar arasında (r=.-31, p<.05), negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Eşler arasındaki ilişki güçlendikçe, saldırgan davranışlar azalmaktadır.

Eş ile ilişki ile kural dışı davranışlar arasında (r=.-39, p<.05), negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Eşler arasındaki ilişki güçlendikçe, çocuğun kural dışı davranışları da azalmaktadır.

Eş ile ilişki ile davranım bozukluğu belirtileri arasında (r=.-34, p<.05), negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Eşler arasındaki ilişki güçlendikçe, davranım bozukluğu belirtileri de azalmaktadır.

Kapsanamayan ilişki ile saldırganlık arasında (r=.73, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne çocuk ilişkisinde, annenin çocuğun duygulanımlarını anlamlandırmaya yönelik kapsayıcı işlevindeki bozulma arttıça çocuğun saldırganlık düzeyi alt alanından aldığı puanlar da yükselmektedir.

Kapsanamayan ilişki ile kural dışı davranışlar arasında (r=.72, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne çocuk ilişkisinde, annenin çocuğun duygulanımlarınını anlamlandırmaya yönelik kapsayıcı işlevindeki bozulma arttıkça çocuğun kural dışı davranışlar alt alanından aldığı puanlar da yükselmektedir.

Kapsanamayan ilişki ile davranım bozukluğu belirtileri arasında (r=.74, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne çocuk ilişkisinde, annenin çocuğun duygulanımlarını anlamlandırmaya yönelik kapsayıcı işlevindeki bozulma arttıkça çocuğun davranım bozukluğu belirtileri de artmaktadır.

Doyum odaklılık ile saldırgan davranışlar arasında (r=.40, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, annenin çocuğa yönelik doyum odaklı yaklaşımı arttıkça, çocuğun saldırganlık düzeyi alt alanından aldığı puanlar da yükselmektedir.

Doyum odaklılık ile kural dışı davranışlar arasında (r=.38, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, annenin çocuğa yönelik doyum odaklı yaklaşımı arttıkça, çocuğun kural dışı davranışlar alt alanından aldığı puanlar da yükselmektedir.

Doyum odaklılık ile davranım bozukluğu belirtileri arasında (r=.40, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, annenin çocuğa yönelik doyum odaklı yaklaşımı arttıkça, çocuğun davranım bozukluğu belirtileri de artmaktadır.

Katı kuralcı ilişki ile saldırganlık arasında (r=.43, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annenin çocuğuna yönelik katı ve kuralcı tutumuna işaret eden puanlar yükseldikçe, çocuğun saldırganlık düzeyi alt alanından aldığı puanlar da yükselmektedir.

Katı kuralcı ilişki ile kural dışı davranışlar arasında (r=.43, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annenin çocuğuna yönelik katı ve kuralcı tutumuna işaret eden puanlar yükseldikçe, çocuğun kural dışı davranışlar alt alanından aldığı puanlar da yükselmektedir.

Katı kuralcı ilişki ile davranım bozukluğu belirtileri arasında (r=.43, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annenin çocuğuna yönelik katı ve kuralcı tutumuna işaret eden puanlar yükseldikçe, çocuğun davranım bozukluğu belirtileri de artmaktadır.

Kapsayıcı işlevler toplamı ile saldırganlık arasında (r=.60, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annenin kapsayıcı işlevlerdeki eksikliğini gösteren kapsayıcı işlev toplam puanı yükseldikçe, çocuğun saldırganlık düzeyi alt alanından aldığı puanlar da yükselmektedir.

Kapsayıcı işlevler toplamı ile kural dışı davranışlar arasında (r=.60, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annenin kapsayıcı işlevlerdeki eksikliğini gösteren kapsayıcı işlev toplam puanı yükseldikçe, çocuğun kural dışı davranışlar alt alanından aldığı puanlar da yükselmektedir.

Kapsayıcı işlevler toplamı ile davranım bozukluğu belirtileri arasında (r=.61, p<.05), pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annenin kapsayıcı işlevlerdeki eksikliğini gösteren kapsayıcı işlev toplam puanı yükseldikçe, çocuğun davranım bozukluğu belirtileri de artmaktadır.

Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir (p>.05).

Annenin kapsayıcı işlev eksikliğinin çocuğun davranım bozukluğu belirtileri gösterme ve davranım bozukluğu belirtileri alt alanları olan saldırganlığı ve kural dışı davranışları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla Lineer Regresyon analizleri ayrı ayrı yapılmıştır. Bu analizlerde saldırganlık, kural dışı davranışlar ve davranım bozukluğu belirtileri bağımsız değişkenler olarak; annenin kapsayıcı işlev eksikliği ise bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Yapılan analiz sonuçları tablo 6, tablo 7 ve tablo 8 de gösterilmiştr.

Tablo 6. Annenin Kapsayıcı İşlev Eksikliğinin Çocuğun Saldırgan Davranışları Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Gösteren Lineer Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	*ß*	*T*	*P*	*F*	*Model (p)*	*Adj R^2*
Saldırganlık	Sabit	-16,148	-2,923	0,005			
	Kapsayıcı İşlev Eksikliği	0,313	5,741	0,000	32,960	0,000	0,35

Annenin kapsayıcı işlev eksikliğinin çocuğun saldırgan davranışları üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek amacıyla yapılan lineer regresyon analizi anlamlı bulunmuştur (*F*=32,96, *p*<.05). Annenin kapsayıcı işlev eksikliği, çocuğun saldırganlık düzeyini %35.1 oranında açıklamaktadır. Annenin kapsayıcı işlev eksikliği çocuğun saldırgan davranışlar gösterme düzeyini arttırmaktadır (ß=0,31).

Tablo 7. Annenin Kapsayıcı İşlev Eksikliğinin Çocuğun Kural Dışı Davranışları Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Gösteren Lineer Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	*ß*	*T*	*P*	*F*	*Model (p)*	*Adj R^2*
Kural Dışı Davranışlar	Sabit	-11,114	-3,463	0,001			
	Kapsayıcı İşlevler Toplam	0,185	5,839	0,000	34,095	0,000	0,359

Annenin kapsayıcı işlev eksikliğinin, çocuğun kural dışı davranışları üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek üzere yapılan lineer regresyon analizi anlamlı bulunmuştur *(F*=34,095, *p*<.05). Annenin kapsayıcı işlev eksikliği, çocuğun kural dışı davranışlarındaki değişimi %35,9 oranında açıklamaktadır. Annenin kapsayıcı işlev eksikliği, çocuğun kural dışı davranış düzeyini arttırmaktadır (*ß*=0,185).

Tablo 8. Annenin Kapsayıcı İşlev Eksikliğinin Çocuğun Davranım Bozukluğu Belirtileri Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Gösteren Lineer Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken		*ß*	*T*	*P*	*F*	*Model (p)*	*Adj R^2*
Davranım Bozukluğu Belirtileri	Sabit		-27,262	-3,193	0,002	34,916	0,000	0,365
	Kapsayıcı Toplam	İşlevler	0,498	5,909	0,000			

Annenin kapsayıcı işlev eksikliğinin, çocuğun davranım bozukluğu belirtileri üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek üzere yapılan lineer regresyon analizi anlamlı bulunmuştur (F=34,916, p<.05). Çocuğun davranım bozukluğu belirtileri düzeyindeki değişimin % 36,5 oranında annenin kapsayıcı işlev eksikliği tarafından açıklanmaktadır. Annenin kapsayıcı işlev eksikliği çocuğun davranım bozukluğu belirtileri gösterme düzeyini arttırmaktadır (ß=0,498).

3.1.2. Rorschach Testi Bulguları

Annenin kapsayıcı işlevlerindeki eksikliği değerlendirmek üzere davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba uygulanan Rorschach testinin; Dbl, kısmi yanıtlar (Ad, Hd), F+/ F-yanıtları, siyah ve dokunsallığa hassasiyet (C' ve E), anatomi yanıtları, F+- yanıtları, Clob yanıtları değişkenlerinin niceliksel ve niteliksel analizleri yapılmıştır. Değişkenler arası yapılan karşılaştırmalarda bağımsız örneklemler t-testi kullanılmıştır. Rorschach testinde tehdit edici erken dönem anne imgesine ve kapsayıcı işlev eksikliğine gönderme yapan yanıt örnekleri de niteliksel olarak değerlendirilmiştir.

3.1.2.1. Dbl Yanıtları

Dbl değişkeni, Rorschach testindeki beyaz boşluklara verilen yanıtlardır. Dbl yanıtları, annenin kapsayıcı işlev eksikliği ve depresif endişeye (nesne kaybı endişesi) gönderme yapan bir değişken olarak ele alınmaktadır (İkiz, 2017). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki çocukların testte verdiği Dbl yanıtlarının fazlalığı, annenin kapsayıcı işlevlerindeki yetersizlik ve eksikliğe işaret etmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, annenin kapsayıcı işlevleri açısından karşılaştırıldığında gruplar

arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı Rorschach testinin Dbl endeksi ile incelenmiş ve bulgular aşağıdaki Tablo 9' de verilmiştir.

Kartlardaki beyazlığa hassasiyeti gösteren Dbl değişkeni açısından davranım bozukluğu gösteren grup ve davranım bozukluğu göstermeyen grup karşılaştırıldığında, davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların Dbl yanıt ortalamalarının, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen çocukların Dbl yanıt ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 9. Rorschach Testindeki Dbl Değişkenine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması

Gruplar	**Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup (n=30)**		**Davranım Bozukluğu Belirtileri göstermeyen Grup (n=30)**		***T***	***Sd***	***P***
	Ort	***Ss***	***Ort***	***Ss***			
Dbl %	11	7,4	1,2	2,9	6,695	58	**0,000**

Tablo 9'da, katılımcıların gruplara göre Dbl yüzde puan ortalamaları anlamlı farklılık göstermektedir [t (58) = 6.695; p <0,05)]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların Dbl yüzde puan ortalamaları ($\bar{x}$=0,110), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen çocukların Dbl yüzde puan ortalamalarından ($\bar{x}$=0,012) yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup Dbl yanıt örnekleri:

Kart I

"Kanadı yırtılmış bir cadı."
"Maske"

Kart II

"Ortası boş bir şey."
"Ortası delik kelebek."

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun yanıt örnekleri incelendiğinde; kartlardaki boşluğa ve beyazlığa gönderme yapan Dbl yanıtlarına daha sık başvurulduğu görülmüştür. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren boşluğa hassasiyete gönderme

yapan Dbl indeksi bulguları annenin kapsayıcı işlevlerindeki eksiklik ve yetersizliğe vurgu yapmaktadır.

3.1.2.2. F- Yanıtları

Rorschach testinde F- olarak kodlanan yanıtlar; düşlemsel gerçekliğin, içsel bir sorunsalın veya çatışmanın baskısı sonucunda bozulan gerçeklik algısıdır. Ek olarak bu yanıtlar, düşük sosyal uyum ve dürtüsellikle ilgili de bilgi vermektedir (İkiz, 2017). Kapsayıcı işlevlerdeki eksikliğin, ruhsal dengeyi bozması nedeniyle davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun F-%'sinin davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre daha yüksek olması beklenmektedir.

Tablo 10. Rorschach Testindeki F- Değişkenine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması

Gruplar	**Davranım Bozyluğu belirtileri gösteren grup(n=30)**		**Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup (n=30)**		***T***	***Sd***	***P***
	Ort	***Ss***	***Ort***	***Ss***			
F- %	34,2	14,2	20,1	6,5	4,935	58	**0,000**

Tablo 10'a göre, katılımcıların F- % puan ortalamaları gruplar arasında anlamlı farklılık göstermektedir [t (58)=4.93, p<0,05]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun F- yüzde puan ortalamaları ($\bar{x}$=0,342), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun F- yüzde puan ortalamalarından ($\bar{x}$=0,201) yüksek olduğu görülmektedir.

Davranım bozuluğu belirtileri gösteren grupta F- % ortalamasının davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre yüksek olması, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta kapsayıcı işlev eksikliğine işaret etmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup F- yanıt örnekleri:

Kart I

"Beton"
"Şurası bir diş."
"Çöp yığını"

Kart III

"Vücudu olmayan Pirana"

Kart VII

"Dikenli mantar"

F- değişkeni nicel analiz sonuçları ve yanıt örneklerinde görüldüğü gibi, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta F- değişkeninin anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür. Yanıt içeriklerinde sıklıkla; zarar veren, değersiz ve canlılıktan uzak yanıt örneklerinin geldiği görülmüştür. Bu bulgudan hareketle saldırgan dürtü, annenin kapsayıcı işlevi ile dönüştürülmediğinde sosyal uyumun ve dış gerçekliğin bozulmasına gönderme yapan F- yanıtlarının arttığı görülmüştür.

3.1.2.3. Anatomi Yanıtları

Anatomi yanıtları, düşlemsel kapasitenin zayıflığı ile ilgili olarak bedensel alana yatırımı temsil eden, insan ve hayvan iç organları ile ilgili yanıtlardır (İkiz, 2017). Bu yanıt türünün fazlalığı kapsayıcı işlevlerdeki yetersizliğin yansımasıdır.

Tablo 11'de davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun verdiği anatomi yanıtları karşılaştırılmıştır.

Tablo 11. Rorschach Testindeki Anatomi Değişkenine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması

Gruplar	**Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup(n=30)**		**Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grup (n=30)**		***T***	***Sd***	***P***
	Ort	***Ss***	***Ort***	***Ss***			
Anatomi	2,730	3,832	0,730	0,907	2,782	58	**0,009**

Tablo 11'e göre, katılımcıların anatomi puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık görülmektedir [$t(58)=2.782$, $p<0,05$]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun anatomi puan ortalamaları ($\bar{x}=2,730$), Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun anatomi puan ortalamalarından ($\bar{x}=0,730$) yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup anatomi yanıt örnekleri:

Kart I

"İçe batan kalp"

Kart II

"Beyine benzettim… şaka değil…"
"Akciğer"
"İdrar yolu"

Kart VIII

"Göğüs kafesi"
"Kemik"

Kart IX

"İnsan vücudunun içi"
"İç organlar"

Anatomi değişkeni, nicel analiz sonuçları ve yanıt örneklerinde de görüldüğü üzere davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup anatomi yanıt ortalamalarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür. Kapsayıcı işlev aracılığı ile ruhsal alanda dönüştürülemeyen ve simgesel bir boşalım yolu ile ifade edilemeyen saldırgan dürtünün daha arkaik bir ifade şekli olan, bedenselleştirme üzerinden anlatıldığı görülmüşür.

3.1.2.4. Kısmi Nesne Yanıtları

Kısmi yanıtlar (Ad, Hd) tasarımın bütün bir imge olarak verilmesi yerine, tasarımın bir parçasının verildiği yanıt türüdür. Kısmi yanıtlar, beklenen ödipal özdeşimlere değil; birincil özdeşimlere dair yanıtlardır (İkiz, 2017).

Tablo 12'de davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun verdiği kısmi nesne yanıtlarının yüzde ortalamaları karşılaştırılmıştır.

Tablo 12. Rorschach Testindeki Ad ve Hd Değişkenlerine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması

Gruplar	Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup (*n*=30)		Davranım Bozukluğu belirtileri göstermeyen grup (*n*=30)		*T*	*Sd*	*P*
	Ort	*Ss*	*Ort*	*Ss*			
Hd %	6,2	7,5	2,1	2,7	2,836	58	**0,007**
Ad %	12,5	14,6	3,4	4,5	3,236	58	**0,003**
Ad + Hd %	18,7	18,3	5,6	5,5	3,773	58	**0,001**

Tablo 12'e bakıldığında, Hd yüzde puan ortalamaları gruplar arasında anlamlı farklılık göstermektedir [$t(58)=2.836$, $p<0,05$). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun Hd yüzde puan ortalamaları ($\bar{x}=0,062$), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun Hd yüzde puan ortalamalarından ($\bar{x}=0,021$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Ad yüzde puan ortalamaları gruplar arasında anlamlı farklılık göstermektedir [$t(58)=3.236$, $p<0,05$]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun Ad yüzde puan ortalamaları ($\bar{x}=0,125$), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun Ad yüzde puan ortalamalarından ($\bar{x}=0,034$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Ad+Hd yüzde puan ortalamaları gruplar arasında anlamlı farklılık göstermektedir [$t(58)=3.773$, $p<0,05$]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun Ad+Hd yüzde puan ortalamaları ($\bar{x}=0,187$), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun Ad+Hd yüzde puan ortalamalarından ($\bar{x}=0,056$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun kısmi nesne yanıt örnekleri:

Kart I

"İnsanın gözü. dişi… (Hd- Kısmi insan yanıtı)"

Kart IV

"Eğik keçiboynuzu (Ad)"

“İnsanın delinmiş kolları (Hd)”

Kart V

“Timsah ağzı (Ad)”

Ad ve Hd kısmi yanıt değişkenlerinin nicel analiz sonuçları ve yanıt örneklerinde görüldüğü gibi, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta Ad ve Hd değişkenleri yüzde ortalama puanlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu farklılık, nesne tasarımının bir bütün olarak içselleştirildiği ödipal düzey özdeşimler yerine, nesnenin sadece bir kısmi ile kurulan birincil özdeşimlere işaret ettiği görülmüştür. Ayrıca verilen kısmi nesne yanıtların içeriğinde de zarar görmüş, kastre edilmiş ve gözetleyen tasarımların verildiği görülmüştür.

3.1.2.5. Belirsiz (Flu) Olan Nesne ya da İmgeler (F+/-)

Belirsiz veya sınırları netleştirilemeyen nesne yanıtları ya da nesne tasarımları, yanıtla ilgili karar verilmekte zorluk yaşanan yanıtlardır. İçeride zayıf ve sağlam olmayan içsel nesne tasarımını ya da kapsayanın kırılganlığı göstermektedir (İkiz, 2017).

Gruplar arasında belirsiz nesne ya da imgeler değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği, Rorschach testinin F+/-değişkeni açısından incelenerek bulgular Tablo13’te gösterilmiştir.

Tablo 13. Rorschach Testindeki F+/- Değişkenine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması

Gruplar	**Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup (*n*=30)**		**Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup (*n*=30)**		***T***	***Sd***	***P***
	Ort	***Ss***	***Ort***	***Ss***			
F + / - %	3,7	3,9	0,3	1,3	4,454	58	**0,000**

Tablo 13’de, katılımcıların F+- yüzde puan ortalamaları gruplar arasında anlamlı farklılık göstermektedir [$t(58)=4.454$, $p<0,05$]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun F+- yüzde puan ortalamaları ($\bar{x}=3,7$), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun F+- yüzde puan ortalamalarından ($\bar{x}=0,3$) yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun F+ - yanıt örnekleri:

Kart I

"Sis gibi sanki"
"Harita"

Kart VII

"Bulut"
"Duman"

F+- yanıt değişkeninin nicel analiz sonuçları ve yanıt örneklerinin niteliksel değerlendirmesinde görüldüğü gibi, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta F+- yüzde ortalama puanlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yanıt içeriklerinde de görüldüğü gibi annesel kapsayıcı işlev sağlanamadığında; netleştirilemeyen, tutarlı ve sabit olmayan flu nesnelere gönderme yapıldığı fark edilmiştir.

3.1.2.6. E ve C' Yanıtları

Rorschach testine verilen yanıt içeriklerinden doku yanıtları (E) ve siyahlığa hassasiyete işaret eden (C') yanıtlarının fazlalığı; regresif hareketler, depresif hassasiyet ve kapsayıcı işlevlerdeki yetersizliğe vurgu yapmaktadır (İkiz, 2017).

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun dokuya ve siyahlığa hassasiyeti açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği, Rorschach testinin E ve C' değişkenleri açısından incelenmiş olup ve bulgular Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Rorschach Testindeki C' ve E Değişkenlerine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması

Gruplar	**Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup (*n*=30)**		**Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup (*n*=30)**		***t***	***Sd***	***P***
	Ort	***Ss***	***Ort***	***Ss***			
C'	0,870	0,937	0,200	0,407	3,574	58	**0,001**
E	0,630	0,928	0,170	0,379	2,550	58	**0,015**

Tablo 14'de grupların C' puanlarına göre yapılan karşılaştırmaların sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık görülmüştür [$t(58)=3.574$, $p<0,05$]. Davranım

bozukluğu belirtileri gösteren grubun C' puan ortalamaları ($\bar{x}$=0,870), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun C' puan ortalamalarından ($\bar{x}$=0,200) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Grupların E puanlarına göre yapılan karşılaştırmaların sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık görülmüştür [t(58)=2.550, p<0,05]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun E puan ortalamaları ($\bar{x}$=0,630), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun E puan ortalamalarından ($\bar{x}$=0,170) yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun E ve C' yanıt örnekleri:

Kart V

"Siyah, sadece siyahlık var…(C')"

Kart VI

"Bir koyun postu, buralarda tüyleri var. (E)"

Kart VII

"Simsiyah bir şey (C')"
"Duman (E)"

E ve C' değişkenlerinin nicel analiz sonuçları ve yanıt örneklerinde görüldüğü gibi, E ve C' değişkenlerine göre yapılan karşılaştırmalar sonucunda davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun verdiği yanıt ortalamalarının davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yanıt içeriklerinde de görüldüğü gibi, annesel kapsayıcı işlev sağlanamadığında, dönüştürülemeyen duygulara ve dürtülere karşı dayanak ihtiyacı nedeniyle regresif nitelikteki dokunsal yanıtların yanı sıra siyahlığa, siyah renge hassasiyet yanıtlarının geldiği görülmüştür.

3.1.2.7. CLOB Yanıtları

Rorscahach testine verilen yanıtlardan CLOB olarak kodlanan yanıtlar, kişinin iç dünyasındaki korkuyu test materyali üzerinden anlatması olarak karşımıza çıkmaktadır (İkiz, 2017). Test sonucunda fazla sayıda CLOB yanıtının gelmesi; endişe ve anksiyeteye işaret ederken aynı zamanda benlik yapılanmasının hassaslığına ve korku duygusuna karşı bir uyarı kalkanı işlevinin sağlanamadığını göstermektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun CLOB değişkenine göre verdiği yanıt sayılarının ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 15 ’de gösterilmiştir.

Tablo 15. Rorschach Testindeki Clob Değişkenine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması

Gruplar	**Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup (*n*=30)**		**Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup (*n*=30)**		***t***	***Sd***	***P***
	Ort	***Ss***	***Ort***	***Ss***			
Clob %	2,8	5,3	0,2	1	2,633	58	**0,013**

Tablo 15’e göre, katılımcıların CLOB yüzde puan ortalamalarının karşılaştırılmaları sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık görülmüştür [$t(58)=2.633$, $p<0,05$]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun CLOB yüzde puan ortalamaları ($\bar{x}=2,8$), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun CLOB yüzde puan ortalamalarından ($\bar{x}= 0,2$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun CLOB yanıt örnekleri;

Kart I

“Kafası olmayan cadı çok korkunç!”

Kart V

“Kendini kontrol edemeyen bir canavar çok korkutucu!”

Kart VI

“Offf illuminati aayyy ineğe saldırıp öldürmüş.”

Kart VIII

“Çok kızgın bir kunduz, çok kızmış… Her şeyi yere atıyor, bakamayacağım daha fazla!”

CLOB değişkenine göre yapılan nicel analiz sonuçları ve yanıt örneklerinde görüldüğü gibi, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun CLOB değişkenine göre verilen yanıtlarının yüzde ortalamalaru anlamlı derecede daha yüksektir. Yanıt içeriklerinde de görüldüğü gibi, annesel kapsayıcı işlev sağlanamadında, endişe ve

anksiyete duygulanımına karşı koruyucu bir uyarım kalkanı gelemediğinden, saldırgan dürtünün ve duygulanımların yoğun kaygı uyandırdığı ve zulmedici, kötü nesne temsillerine gönderme yapan yanıtların sıklıkla geldiği görülmüştür.

3.1.2.8. Tehdit Edici Anne İmgesi

Rorschach testinin I, VII ve IX kartları erken dönem anne imgesi hakkında bilgi vermektedir (İkiz, 2017). Bu çalışmada Rorschach testinin I, VII ve IX kartları analiz edilmiştir. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun yanıt içerikleri incelendiğinde tehdit edici, zarar veren ve nüfuz edici anne imgesine işaret eden yanıtların geldiği görülmüştür.

Kart I

"Korkunç bir örümcek bir sürü ayağı var."
"Korkunç biri gözleri korkunç bakıyor."
"Mikrop, çok pis bir mikrop."
"4 gözlü çok korkunç bir yarasa, bir sürü de dişi var."

Kart VII

"Ürkütücü bir yüz gözleri yok sanki!"

Kart IX

"Vampir"
"Şeytan"

Çocuğun normal gelişiminde içselleştirilen anne imgesinin güvenli, tehdit hissi uyandırmayan kapsayıcı bir imge olması beklenirken davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki çocuklar tarafından erken dönem annesel imge tasarımlarında tehdit edici ve nüfuz edici anne temsillerinin verildiği görülmüştür.

3.1.3. Annenin Kapsayıcı İşlev Eksikliğini Gösteren CAT Testi (6- 8 yaş) Bulguları

Annenin kapsayıcı işlevinin değerlendirilmesi amacıyla CAT testinde erken dönem anne imgesine gönderme yapan 1, 4 ve 9. kartlar analiz edilmiştir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların içselleştirdikleri erken dönem anne imgesine bakıldığında, 1 ve 4. kartlardaki hikâyelerde ya aşırı doyum veren ya da çocuğun ihtiyacını göremeyen imgeler olduğu görülmüştür. Çocuğun ihtiyacının

doğru anlaşılarak karşılanamadığı, sonuç olarak çocukta hüsran deneyimlerinin açığa çıktığı görülmüştür. Hikayelerdeki verilen temalara bakıldığında çocuktan gelen negatif eylem karşısında, annesel imgenin cezalandırma ve misilleme ile yanıt verdiği, çocuktan geen negatifin annesel imge tarafından tutulup dönüştürülemediği görülmüştür. Annenin kapsayıcı işlevi ile çocuğun tutulamayan olumsuz duygulanımlarının testte düşme, yaralanma gibi depresif ve narsistik temalara başvurularak ortaya çıktığı görülmüştür.

Anne imgesi ve yalnız kalma kapasitesini değerlendiren 9. kartta; tutulamama ve düşme, yaralanma ve hastalık gibi temaların daha sık geldiği görülmüştür. Çocuktan gelen negatife annenin katlanamaması sonucunda testte çocuk tarafından oluşturulan hikayelerde cezalandırılma temalarının yanı sıra zarar görme temaları da dikkat çekmektedir. Ek olarak, giden nesnenin geri dönmediği ve hikayenin hüsran deneyimi ile sonuçlandığı görülmüştür. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların kartın içeriğinin yarattığı kaygı ile baş edemediği, kaygı ile baş edebilmek için somuta yaslanma eğiliminde olduğu görülmüştür. Bu çocuklar kart materyalinin yarattığı duygulanımlarını işlemekte ve tasarıma bağlamakta güçlük çekmektedir. Tüm bu negatif duygulanımlara alan açıp, anlamlandırıp dönüştürerek çocuk için katlanabilir bir hale getirecek annesel kapsayıcı işlevin gelmediği ve depresif konumun işlenemediği görülmüştür

Sonuç olarak; davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların ilgili kartlara verdikleri yanıt içerikleri incelendiğinde, depresif duygulanımı işlemekte zorlandıkları gözlenmektedir. Baş edilemeyen negatif duygulanımlar ya beden yolu ile ifade bulmuş ya da kartlara görünen içerik dışında bir yanıtın verilmemesi gibi çocukların somuta yaslanma eğilimi şeklinde görülmüştür. Testte gizil içerikle örtüşmeyen bu temaların gelmesinin kapsayıcı işlevlerdeki eksiklik ile ilgili olduğu düşünülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup yanıt örnekleri:

1.kart

"Tavuk civcivleri kovalamış, tavuk gıdaklamış... Babanın eli kızarmış… Çok kanamış…"

"Üç çocuk bir anne var… Yemek yiyorlar… Çocuklar doymuş ama anne biraz daha yiyin demiş o kadar çok yemişler ki 3 gün yemek yiyememişler sonra."

“Şurada bir horoz var, şurada da civcivler, orta da bir kase varmış ama içi boşmuş, çocuklardan birinin kaşığı da kırıkmış… Az yemişler… Kötü olsun istiyorum (lezzetli mi?).”

“Kuşlu bir hikâye, kuşlu hikâyeye benziyor. Kuşlar yemek yiyor... Bir ördek geliyor kuşların yemeğini çalıyor. Sonra kuşlar çok üzülüyor, yemeksiz kalıyorlar…”

“Kuş, tavuk, ördekler yemek yiyor, tavuk ona bakıyor... Doymamışlar. Hala yemek istiyorlar (lezzetli mi?) Bilmiyorum.”

“Bir varmış, bir yokmuş, öfkeli bir yılan varmış... Civciv onu görmüş yemek yer misin? diye teklif etmiş, yılan tabi demiş. Birlikte yemek yerlerken yılan civcivi ısırmış…”

“Anne tavuk, bunlarda civcivler. Anne tavuk yemek veriyor, anne tavuk üzülmüş, üzgün duruyor... (yemek lezzetli mi?) Yemek... Tabak boş bilmiyorum (doymuşlar mı?), doymamışlar…”

“Anne tavuk yemek hazırlayıp civcivleri çağırmış… Sonra civcivler dışarı çıkmış, çok yaramazlık yapmış, anne tavuk da çok kızmış onlara, inşallah bunlar üç şapşal kargaya dönüşürler demiş. Sonra çocukların üzerine elektrik çarpmış, sonra annenin dileği gerçek olup kargaya dönüşmüşler…”

4.Kart

“Bunların adı neydi? Bisiklet var, kanguru var, üç tane önde ağaç var, annesinin kafasında şapka var, kolunda çanta var. Önlerine ağaç düşüyor… Bitti.”
“Küçük kardeş hızlıca bisikleti ile giderken düşmüş… Annesi de kızıp bisikleti kırmış…”
“İki tane keçi ormanda bisiklete binmişler, şu küçük keçi bisikletten düşmüş, bir tane dişi kırılıp kanamış. Annesi doktora götürmüş, doktor çok abur cubur yediğinden dişi kırılmış demiş. Küçük keçi de hatasını anlayıp çok üzülmüş, bir daha abur cubur yememiş.”
“Bir varmış, bir yokmuş, bir kedi varmış, sonra bir gün başı beladaymış. Herkes yer altı kötülerinden bahsetmiş, yer altını kazmış, sonra da kötülük görmüş. Sen yer altı kötülüğü müsün, demişler; o da evet demiş. Sen fareye dönüşür müsün, demiş. Sonra kedi en iyi hareketini kullanmış ve onu bir lokmada yemiş. Son.”
“Develer ağaca çıkıyor, ağaç devriliyor… Son.”

9. Kart

“Burada yalnız yatan bir tavşan var, perde kapalı, odada karanlıkmış çok korkmuş… Beşikten inmeye çalışırken düşmüş dizi yara olmuş… Ağlıyormuş.”
“Kediler yukarı çıkıyor ve atlıyor, kedi en son kedi yere düşüp bayılıyor, sonra ağlıyor.”
“Bir kız fare yatakta hasta yatıyormuş, kapısı kapalıymış, camda ketçap izi varmış...”
“Bir tane tavşan yavru yatağında yatıyor, annesi kapıyı açık bırakmış, yavru kalkacak iken ayağı kırılmış, kalkamıyormuş, kapı açık yatmış, sabaha kadar

uyuyamamış, annesi de baygın olduğu için kapıyı kapatmayı unutuyor, yavru tavşan korkudan sabaha kadar uyuyamıyor."
"Bu bir boşalmış bir ev, bu bir tavşan, bu bir canavar, başka bir şeyler var, bir de kırılmış musluk var, bir de banyo var, burada halı var, tuvalet aşağısı. Tavşan, bütün her şey burada böyle kalıyor."
"Tavşanın hiç uykusu yokmuş. Anne ben uyumayacağım, demiş. Anne uyuyacaksın, demiş, kızmış. Çocuk uyumayınca annesi de onu dövmüş."
"Bir tane bebek tavşan varmış, anne babası yokmuş... Tavşan çok mutsuzmuş, karanlıkta oturup ağlıyormuş... Tavşan telefon bulmuş, annesini aramış, ben çok korkuyorum, gelin hırsızlar yakalayabilir, demiş. Annesi hayır gelmeyeceğiz, demiş. Sonra tavşanı hırsızlar kaçırmış, bir daha bulamamışlar tavşanı kaybolmuş."

Hikâyeler incelendiğinde, davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların depresif duygulanımı işlemekte zorlandıkları görülmektedir. Bunun yerine baş edilemeyen, negatif duygulanımın beden yolu ile ifadesi, kartın yalnızca görünen içeriğinin verilmesi gibi somuta yaslanma eğilimini içeren yanıtlara davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre daha fazla rastlanmaktadır. Gizil içerikle örtüşmeyen bu temaların annelerin kapsayıcı işlevlerindeki eksiklik ile ilgili olduğu düşünülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun 1, 4 ve 9. kartlarla ilgili hikâyeleri değerlendirildiğinde, davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptan farklı olarak iyi deneyimlere gönderme yapan, sağlam, doyum veren ve kapsayıcı işlev sağlayabilen içselleştirilmiş anne tasarımlarının verildiği görülmüştür. Ek olarak negatif duygulanımın tasarıma bağlanabildiği, yalnız kalma duygusu ile başa çıkılabildiği, iyi nesne ile buluşulabildiği ve depresif konumun (ayrılık ve kayba dayanabilme) işlenebildiği görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup yanıt örnekleri:

1.Kart

"Civcivler masada, anneleri onlara hazırlamış, onu getiriyor. Yemek yedikten sonra parka gidecekler."
"Kuş ailesi kahvaltı ediyormuş. Yemekte en sevdikleri krema varmış."
"Tavuk ailesinin tam 3 tane çocuğu varmış. Bir gün anne tavuk çocuklarına yemek yapmış. Yemek çok lezzetliymiş. Sonra kardeşler beraber oyun oynamış."

4.Kart

"Annesi yavrusuna bisiklet sürmeyi öğretiyormuş, diğer yavrusu da sepetteymiş. Yavru bisiklet sürmeyi öğrenmiş, annesi de aferin demiş."
"Anne kanguru iki yavrusu ile beraber tatile gidiyormuş. Denize girecekleri için yavru kanguru çok heyecanlıymış."
"Kanguru ailesi gezmeye gitmişler, yavrusu bisiklete biniyormuş. Ağaçlık ormanlık bir yermiş. Piknik yapmışlar."

9.Kart

"Tavşan uyurken bir ses duymuş, korkmuş annesi gelmiş, ona masal okumuş, tavşan tekrar uyumuş."
"Tavşan gece uyanmış, uykusu kaçmış, dışarıyı merak etmiş ama sonra korkmuş, annesine seslenmiş, annesi gelip eve götürmüş onu."
"Geceymiş bir tavşan uyuyormuş. Sabah hangi oyunu oynasam diye düşünüyormuş. Sonra uykusu gelmiş, uyumuş, sabah olunca dışarı çıkmış."

3.1.4. Annenin Kapsayıcı İşlev Eksikliğini Gösteren TAT Testi Bulguları (9-10 yaş)

Annelerin kapsayıcı işlevlerindeki eksikliğini değerlendirmek üzere TAT testindeki 3 BM ve 13 B kartları incelenmiştir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun yanıt örnekleri değerlendirildiğinde; ruhsal alanda işlenemeyen malzeme bedenselleştirme yolu ile boşalım sağlamaktadır. Çocuktan gelen olumsuz duygulanımlar testteki cezalandırılma ve suçluluk temaları ile görünür hale gelirken saldırganlığın kendine yönelmesi ile gelen ölüm temaları da bu duygular karşısında var olmayı devam ettirebilmenin güçlüğünü düşündürmüştür. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun protokolleri analiz edildiğinde, normal gelişim sürecinde beklenenin aksine; tutan, güvenilir, giden ama sonrasında geri gelen, sağlam iç nesne tasarımları verilemediği görülmüştür. Ayrıca kapsaması, koruması beklenen ev tasarımının ile ilgli anlatılan hikayede tekinsizliğe vurgu yapan, sağlam olmayan yıkılan ev temalarının gelmesi kapsayıcı ve sağlam bir içsel nesne tasarımının, davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki çocuklar tarafından oluşturulamadığını düşündürmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun yanıt örnekleri:

3BM

"Burada bir kız çocuğu yok, erkek çocuğu ağlıyor, babası bir şey yapmış ya da çok kızmış… Sonunda kötü bir şey olmuş… Yerde makas var, sanki üzerinde de kan var (?) Bilmiyorum ama kötü çok kötü…"
"Burada insan dışarıda yatıyor, kıyafetleri çok eski, sanki ağlıyor gibi, sokakta kalmış. Yanında yatağı var, kimse ona yardım etmiyor."
"Çok üzüntülü, sevdiğine bir şey olmuş, oda hastalanmış, çok midesi bulanmış, üzüntüden o da hasta olmuş, yatalak olmuş... Sevdiği biri ölmüş galiba ..."
"Bir kadın kafası yatakta ... Yatak var... Aklıma bir şey gelmedi."
"Bir çocuk kötü bir şey yapmış… Sonra ona işkence yapmışlar… Çok pişmanmış… Bayılmış…"
"Günlerden salı günü bir kız oyun oynarken çatıdan çatıya atlamış, atlarken düşmüş, ayağını kırmış, annesi çok kızmış… Dövmüş onu, bir daha yapma demiş. Sonra kız tekrar atlamış ama bu sefer daha kötü düşmüş... Hastaneye kaldırmışlar (?) Bilmiyorum…"

13 B

"Burada ailesi olmayan yetim bir çocuk var, ayakkabısı yok, karnı aç, evde kimse yokmuş… Eve giremiyormuş, çok yağmur yağmış, evin içi ıslakmış…"
"Bir çocuk kapıda oturuyormuş... Arkadaşlarını bekliyormuş ama kimse gelmiyormuş… Gece olmuş hala kimse gelmemiş, eve giremiyormuş, evde çok korkuyormuş… Korkuyla kapıda bekliyormuş…"
"Bir çocuk varmış, annesi babası gitmiş. Arkadaşı da yokmuş ağlıyormuş… Yaşlı bir adam onu görmüş, gel seni götüreyim, demiş ama sonra o da onu istememiş… Yine yalnız kalmış."
"Bir varmış, bir yokmuş, zavallı çocuğun hiçbir şeyi yokmuş. Tahta evde tek başına kalıyormuş ama içerisi çok soğukmuş... Hayatta kalmakta çok zorlanıyormuş. Sonra bir gün deprem olmuş, ev tahta olduğundan yıkılmış (?) Bilmiyorum sonunu."

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun, 3BM ve 13B kartlarına verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde; negatif duygulanımın kayıp ve misilleme endişesi getirmediği, suçluluk duyguları uyandırmadığı, depresif pozisyonun ve agresif duygulanımın işlenebildiği, duyguların tasarıma bağlanabildiği görülmüştür. Ayrıca iyi, güvenli ve sağlam iç nesne tasarımının oluşturulabildiği görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup yanıt örnekleri:

3 BM

"Sınavdan kötü bir not almış, çok üzülmüş, ağlıyormuş; babası çalışır düzeltirsin, demiş."

"Çocuk çok yorulmuş, bütün gün dışarda oyun oynamış, çok yorulmuş yatağın kenarında uyuyakalmış. Annesi kalk yerine yat diyormuş."
"Bir gün çocuğun kardeşi okuldan gelince bir bakmış kardeşi ödevlerini karalamış. Çok üzülmüş, ağlamaya başlamış. Annesi gelmiş, ne oluyor demiş. Çocuk anlatmış. Annesi gel beraber yapalım, demiş."

13 B

"Annesi markete gitmiş. Çocukta anahtarını unutmuş, kapıda bekliyormuş, annesini aramış. Annesi geliyorum, demiş."
"Çocuk erken kalkmış, kapıda arkadaşının gelmesini bekliyormuş, oyun oynamak için."
"Çocuk kapıda oturmuş, babasının işten gelmesini bekliyormuş. Beklerken canı sıkılmış. O arada arkadaşları ile oyun oynamaya gitmiş. Sonra babasını görüp yanına gitmiş."

3.2. İkinci Hipotez (Babasal İşlevin Yetersizliği) ile İlgili Bulgular

Çalışmanın bu kısmında, araştırmanın ikinci hipotezi olan davranım bozukluğu belirtileri gösteren erkek çocuklardaki babasal işlevler değerlendirilmiştir.

3.2.1. Babasal İşlevin Yetersizliğini Gösteren Rorschach Testi Bulguları

Babasal işlevlerin yetersizliği hipotezi Rorschach Testinin; C, CF, KOB değişkenlerinin niceliksel ve niteliksel analizleri ile, testin II. Kartının nitel analizi ile değerlendirilmiştir. Niceliksel analizlerde, değişkenler karşılaştılırken bağımsız örneklemler t- testi kullanılmıştır.

3.2.1.1. Dürtü Kontrolü Değişkenleri Bulguları

Duygulanım ve dürtüler alanında kontrol güçlüğünü gösteren renk yanıtları, Pür C ve CF; nesne hareketi, KOB yanıtlarının ve tüm bu üç değişkenin toplam yanıtları dürtüsel alandaki taşkınlık hakkında bilgi vermektedir (İkiz, 2017). Değişkenlerin, Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruplara göre karşılaştırmaları Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Rorschach Testindeki KOB, C, C+CF+KOB Değişkenlerine Göre Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grupların Ortalamalarının Bağımsız Örneklemler T-Testi ile Karşılaştırılması

Gruplar	Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup (n=30)		Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grup (n=30)		*t*	*Sd*	*P*
	Ort	***Ss***	***Ort***	***Ss***			
Kob Yüzde	8,8	6,2	3	4,7	4,105	58	**0,000**
C Yüzde	5,1	5,7	0,3	1	4,617	58	**0,000**
C+CF+kob Yüzde	18,5	10,4	4,2	4,5	6,939	58	**0,000**

Tablo 17'de Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup arasında yapılan karşılaştırmalara göre KOB yüzde puan ortalamaları anlamlı farklılık göstermektedir [$t(58)=4.11$, $p<.05$]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun KOB yüzde puan ortalamaları ($\bar{x}=0,09$), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun KOB yüzde puan ortalamalarından ($\bar{x}=0,03$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup arasında yapılan karşılaştırmalara göre C yüzde puan ortalamaları anlamlı farklılık göstermektedir [$t(58)=4.62$, $p<.05$]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun C yüzde puan ortalamaları ($\bar{x}=0,05$), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun C yüzde puanlarından ($\bar{x}=0,00$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup arasında yapılan karşılaştırmalara göre C+CF +KOB yüzde puan ortalamaları anlamlı farklılık göstermektedir [$t(58)=6.94$, $p<.05$]. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun C+CF+KOB yüzde puan ortalamaları ($\bar{x}=0,19$), davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun C+Cf+KOB yüzde puan ortalamalarından ($\bar{x}=0,04$) anlamlı derece de yüksek bulunmuştur.

Buna göre dürtüselliğe işaret eden KOB, C, C+CF +KOB yanıtlarının davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta anlamlı derecede yüksek görülmesi, babanın

babasal işevi tarafından koruyucu sınırları getiremediğinde ortaya çıkan taşkın bir dürtüselliği göstermektedir.

3.2.1.2. Rorschach Testinde II. Kartın Niteliksel Analizi

Agresif dürtüyü ruhsal olarak işleyebilme kapasitesi hakkında bilgi veren Rorschach testinin II. kart yanıtları davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruplar için değerlendirilmiştir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun yanıt örneklerine analiz edildiğinde, saldırgan dürtünün yoğun kaygı uyandırdığı bu nedenle bastırıldığı ya da baskılanarak tutulmaya çalışıldığı görülmüştür. Agresif dürtünün yapılandırıcı bir şekilde işlenebildiğine gönderme yapan etken ile edilgen tasarımlar arasında beklenen geçişler yerine sadece edilgen tasarımlar verildiği görülmüştür. Saldırgan dürtünün tasarıma bağlanamadığı, dürtüsel patlama olarak ortaya çıktığı, bazı yanıtlarda da ruhsal alanda bir ifade yolu bulamayarak beden üzerinden ifade edildiği ve beden deformasyonuna gönderme yapıldığı görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun yanıt örnekleri:

Kart II

"Vücudu delinen bir kelebek, her yerinden kan fışkırıyor."
"Kopuk ayaklar, gözler, gövde, bağırsak, et."
"Yıkılmış köprü"
"Bir roket havaya uçuyor, her taraf toz oluyor, yer yerinden oynuyor, deprem olmuş, her yer çökmüş."
"Havai fişek patlaması"
"Siyah bir şey"
"Böbrek, ortadan kesilmiş beyin."

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun yanıt örnekleri:

Kart II

"İki boğa var burada, bunlarda boynuzları."
"İki ayı çak yapıyor, altta da bir kelebek var."
"İki gergedan su savaşı yapıyor."
"İki fil var hortumları ile vuruyorlar."

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun yanıt örneklerine bakıldığında ise; agresif dürtünün daha yapılandırıcı bir şekilde ele alınarak, tasarıma bağlanabildiği ve ruhsal olarak işlenebildiği görülmüştür.

3.2.1.3. Üstbenlik İmgesinin Nitel Analizi

Araştırmada Rorschach testinde, otoritenin tasarımlanışı ve üstbenliksel işlevler hakkında bilgi veren IV. ve VI. kartların nitel analizlerinde; davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun protokollerinde yapılandırıcı bir üstbenlik tasarımının verilmesinde ve babasal fallik gücün kabullenilmesinde zorluk beklenmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, otoritenin tasarımlanışı ve üstbenlik işlevlerine gönderme yapan IV ve VI. kartlara gelen yanıt örneklerine göre çocuğun zihninde içselleştirdiği otorite imgesinin temsili ile ilgili olarak bazı yanıt örneklerinde, kastrasyonun/ babasal yasağın kabul edilemediği ve otorite imgesi karşısında dürtüsel yanıtlara başvurduğu görülmüştür. Babasal otoritenin tehlikeli ve korkutucu algılandığı, bazı yanıtlarda ise üst benliksel boşluğu düşündüren yanıtların geldiği, çocuğun otoriteyi temsil eden kart edilgen konuma geçtiği görülmüştür. Bazı protokollerde kartın içerdiği kaygı ile hiç baş edilemeyerek özellikle VI. kartın sıklıkla reddedildiği görülmüştür. Özetle yapılandırıcı bir babasal üst benlik tasarımı verilmesinde, babasal fallik gücün kabullenilmesinde zorluklar olduğu ve dürtüsel patlamalara gönderme yapan yanıtlar geldiği görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup yanıt örnekleri:

Kart IV

“Korkunç bir ejderha ağzından ateş çıkıyor, adamı suya atmış.”
“Ahtapot”
“Kocaman kollu örümcek”
“İskelet”
“Hayalet”
“Kendini kontrol edemeyen bir canavar.”
“Şeytan”
“Uçan zayıf kafalı bir fare.’’
“Kobra yılanı”
“Palyaço”
“Masallardaki dev çok büyük, hiçbir şeye dikkat etmiyor, çok kızgın.”

Kart VI

"Böcek"
"Kanlar akıyor; içimizdeki kanlar, böbrek, etler."
"Korkuluk"
"İlluminati ejderhası "
"Bataklık, bataklığın sonunda öylece duran korkuluk."
"Her yeri havaya uçuran roket."
"Elleri yumruk gibi ikili yapışkan beyni var, kocaman bir yaratık."
"Canavar, inek çok kızdırmış onu, ineğe saldırıp öldürmüş."

Yanıt örneklerinde de görüldüğü gibi; üstbenliksel imge karşısında çocuk edilgen konum almakta ya da güçsüz, değersiz ve babasal fallik gücü temsil edemeyen temsiller olarak tasarımlandığı ya da tehdit edici, dürtüsel, kötü nesne projeksiyonunu içeren ve tehlikeli bir imge olarak tasarımlandığı, somatizasyona başvurulduğu görülmüştür. Kimi protokolde ise kart içeriğin yoğun bir kaygı uyandırdığı ve bu kaygı ile baş edilemeyerek, bir tasarım verilemeyerek, kartın sıklıkla reddedildiği görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grupta verilen yanıtlar incelendiğinde, davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruba göre daha güçlü ve yapılandırıcı otorite imgeleri getirildiği, etken- edilgen imgeler arasında geçişler yapılabildiği, yıkıcı ve tehditkâr imgelerin gelmediği görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup yanıt örnekleri:

Kart IV

"Büyük bir ağaç"
"Ayı"
"Goril"
"Kral"
"Ağaç kökü"
"Ayakları büyük olan bir dev"

Kart VI

"Kaplan"
"Kılıç var, taşa saplanmış gibi."
"Ağaç"
"Gitar"

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun yanıt örneklerinde de görüldüğü gibi; babasal fallik gücü temsil eden koruyucu sınırları getirebilen,

üstbenliksel işlevleri yapılandırıcı bir şekilde sağlayabilen üstbenlik işlevlerine gönderme yapan güçlü, değerli, dayanıklı babasal üstbenlik temsilleri verdiği görülmüştür.

3.2.2. Babasal İşlevin Yetersizliğini Gösteren CAT Testi Bulguları (6-8 yaş)

3.2.2.1.Babasal Üstbenliğin Nitel Analizi

CAT testinde ödipal üçgeni (anne, baba ve çocuk üçgeni) oluşturabilme, babasal fallik gücü/otoriteyi kabul edebilme, babasal imgenin tasarımlanışı hakkında bilgi veren 2, 3 ve 7. kartların nitel analizlerine; davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun protokollerinde anne baba çocuk ödipal üçgenini oluşturmakta ve babasal fallik gücün kabullenilmesinde güçlük ve güçlü bir babasal imge verilmesinde zorluk beklenmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptan gelen yanıt örnekleri incelendiğinde; anne, baba ve çocuk ödipal üçgeninin oluşturulmasında zorluk yaşandığı, anne baba çocuk yerine, üçlünün kardeşler ya da arkadaşlar gibi ebeveyn çocuk arasındaki nesil farkını ortadan kaldıran ve aynı düzleme taşıyan bir şekilde verildiği, babasal fallik gücün kabul edilemediği, zayıf, güçsüz ve işlevsiz bir babasal imge tasarımı verildiği, yetersiz babasal işlev segileyen babasal imge karşısında çocuksu konumun reddedildiği görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun yanıt örnekleri:

2.Kart

"Kardeşler ip çekmece oyunu oynuyorlar, şu ikisi kazanıyor, tek olan (baba) kaybediyor."
"Bu ayı ailesi, şu ikisi baba oğul, bir de çok güçlü bir ayı var anne ayı, şu ikisi çok güçsüz, yavru ayı neredeyse düşecekmiş. Anne kazanıyor."
"Bir aslan, iki kaplan var, bu üçü arkadaş. Tek olan aslan güçsüzmüş, iki kaplan kazanıyor."
"Tek ayı çok yaramaz, ipi kesmiş hile yapmış, savaşıyorlar, birbirini tanımıyorlar."

3.Kart

"Kral çok sıkılıyor, krallığım beni dinlemiyor, diye üzülüyor."

“Bir dede aslan evinde yalnız oturuyor.”
“Aslan kral çok çok yaşlıymış, hastalanmış.”
“Kral aslan var, insanlar onu yakalamak istiyor. Fare yakalanan aslanı kurtarmış, aslan hatasını anlamış.”
“Kaplanlar sarayında kaplan yaşlanmış, ölmüş, yeni kaplan bulmuşlar.”

7. Kart

“Kaplan maymunu yakalamak için koşmuş ama çok yorulmuş, maymunu yakalayamamış.”
“Kaplan yok, jaguar gelmiş, maymunu yakalayamamış. Sonra maymun çok akıllıymış, jaguara tuzak kurup yakalamış, maymun jaguarı yemiş.”
“Kaplan maymunu yakalamaya çalışmış ama maymun kandırmış kaplanı. Sonra kafasına bir şeyle vurmuş. Kaplan bayılmış. Sonra maymun çok korkmuş, pişman olmuş, hemen doktora götürmüş.”
“Maymun kaplanın yemini almış, sonra maymunla kaplan kavga etmişler, maymun kaplana pençe atmış, ikisi de hastanelik olmuşlar.”

Yanıt örnekleri değerlendirildiğinde babasal gücü temsil edemeyen zayıf bir babasal imge, bunun karşısında da babasal otoritenin kabul edilemediği ve çocuksu konumun alınamadığı görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grubun yanıt örnekleri incelendiğinde anne, baba çocuk ödipal üçgeninde, babanın güçlü konumda tasarlanabildiği, fallik gücün kabul edildiği, nesil farkının getirilebildiği, güçlü babasal imgenin karşısında çocuksu kanumun alınabildiği görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup yanıt örnekleri:

2. Kart

“Ayı ailesi bunlar pikniğe gitmişler ip çekmece oynuyorlar. Bu büyük olan kazanıyor(?) Bu büyük olan kazanan baba, şu anne bu da çocuk.”
“Çocuğun canı çok sıkılmış, anne babasına demiş ki hadi oyun oynayalım, evde ip varmış, ip çekmece oynamışlar. Baba çok güçlü çekip kazanmış. Diğerleri kaybetmiş.”

3. Kart

“Aslan koltuğunda oturuyor pipo içiyor. Burada da bir fare var.”
“Ormanın kralı aslan evde oturuyormuş, canı sıkılıyormuş. Delikten fare çıkmış. Aslan görmemezlikten gelmiş, fare çok ses çıkarmış aslan bu sefer kızmış, bir daha yapma demiş. Fare de korkmuş.”

7. Kart

"Kaplan maymunu yakalamaya çalışıyor, kaplan çok hızlı koşuyor ama maymun hemen ağaca tırmanıp kurtuluyor."
"Burada kaplan maymunu kovalıyor. İştahlı bir kaplan, maymun ağaca tırmanmış kaplan uzanamamış ama sinirlenmiş."

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup, babasal imgenin tasarımlanışı ve babasal gücün kabul edilmesi hakkında bilgi veren kartların yanıt içeriklerinin nicel analizine bakıldığında; davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta anne, baba ve çocuk ödipal üçgeninde ebeveyn çocuk arasındaki nesil farkının kabul edilerek çocuksu konumun alınmasında zorlanıldığı, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grupta ise; nesil farkının kabul edilerek çocuksu konumun kabul edilebildiği görülmüştür. Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta; zayıf, değersiz ve babasal işlevleri sağlayamayan, karşısında çocuksu konumun alınamadığı babasal otorite imgesi verilirken davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grupta ise güçlü ve yapılandırıcı sınırları getirebilen, babasal otoritenin kabul edildiği görülmüştür.

3.2.2.2. Ödipal Üçgeni Oluşturmakta Güçlük

CAT testinde anne, baba ve çocuk ödipal üçgenini oluşturabilmek, anne ve baba ödipal çiftinin dışında kalabilmek ve ayrılığa tahammül edebilme kapasitesi hakkında bilgi veren 5. ve 6. kartların nitel analizlerinde; davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup protokollerinde anne, baba çocuk ödipal üçgenini oluşturmakta ve ebeveyn çiftinin dışında kalmakta güçlük ve ayrılığa tahammül edebilmekte zorluk temaları beklenmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup yanıt içeriklerinin nitel analizlerine bakıldığında, anne baba ebeveyn çiftini kabul edemedikleri, anne baba ve çocuk ödipal üçgenini kuramadıkları, ebeveyn imgelerinden biri ile çift olma şeklinde ikili ilişki tasarımı verebildikleri görülmüştür. Ayrıca hikayelerde gelen temalara bakıldığında sıklıkla yalnızlık ve terk edilmeye vurgu yapıldığı görülmüştür. Dışarda kalma, üçüncü olma konumuna katlanılamadığı görülmüştür. Bazı yanıt örneklerinde de, kartın yarattığı duygulanımların işlenemediği, onun yerine somuta yaslanan ve tasvire dayalı yanıtların geldiği görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup yanıt örnekleri:

5. Kart

"Camlar, halı, lamba beşik var."
"Tavşan beşikte yatıyor, yağmur yağıyor, kapkaranlık bir hava var."
"Ayı çocuk uyumuş, annesi yanlışlıkla bir yerleri yakmış."
"Bir çocuk odasında tek kalmış, çok korkmuş, ağlamış ama kimse yokmuş."
"Çok korkarak uyandı, kimse yoktu, yatağında kanlar vardı. Camdan fırladı ama ölmedi."

6. Kart

"Mağara ayı, dal, örümcek var."
"Büyük baba aslan ve küçük aslan yatıyor."
"Bir anne ayı var, bir yavru ayı var. Anne ayı uyuyor."
"Bu bir mağara, mağaranın içinde anne ayı ve yavru ayı var, kış uykusuna yatmışlar."
"Burada hortum gibi bir şey var, bir büyük ayı, bir yavru ayı hortumda kalmışlar, burası maden."

Yanıt örneklerinde de görüldüğü gibi davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun protokollerinde, anne baba ve çocuk üçlüsünden oluşan üçgen ilişkilere geçilemediği, anne baba ebeveyn çiftini ve bu çiftin dışında kalan üçüncü olma konumunun kabul edilemediği, ödipal ayrılığa tahammül edilmekte zorlanıldığı görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup yanıt örnekleri:

5. Kart

''Burada bir yatak var bebeğin yatağıymış, bir yatak daha var oda anne babanın yatağıymış''.
"Bebek yatağında uyuyormuş, sabah olunca parka gideceklermiş.''
"Dışarıda kar yağıyormuş, ama evin içi sıcacıkmış.. yavru ayının annesi yemek almaya gitmiş. Yemek alıp gelicekmiş.''

6. Kart

'Akşam olmuş yavru ayıya anneyle baba ayı masal okumuş.. sabaha kadar uyumuşlar'
'Burası bir mağra, ayı ailesi uyuyormuş'
'Bir yavru ayı varmış buradaki yapraklarla oynuyormuş, iki ayı daha var.. anne ayı ve baba ayıymış onlarda'

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup yanıt içeriklerinin nitel analizlerine bakıldığında, anne baba ebeveyn çiftinin kabul edilebildiği, anne-baba-

çocuk ödipal üçgenini kurabildikleri ve anne ile ödipal çift olma düşleminden vazgeçerek üçgen ilişkilere geçilebildiği, anne baba çiftinin dışındaki üçüncü olabilme konumuna tahammül edilebildiği, ayrılıkla baş edilebildiği ve ayrılığın tehdit edici olarak algılanmadığı görülmüştür.

3.2.3. Babasal İşlevlerin Yetersizliğini Gösteren TAT Testi (9-10 yaş) Bulguları

3.2.3.1. Babasal Üstbenliğin Nitel Analizi

TAT testinde, babasal otoriteyi kabul edebilme, babasal temsil tasarımlanışı hakkında bilgi veren 7BM kartının nitel analizinde; davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup protokollerinde babasal fallik gücün/otoritenin kabullenilmesinde güçlük ve güçlü bir babasal imge verilmesinde zorluk beklenmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta gelen yanıt örnekleri incelendiğinde; güçlü ve yasayı temsil eden bir babasal imge verilemediği, babanın yasasının tanınmadığı, babasal fallik gücün kabul edilemediği, zayıf, güçsüz ve işlevsiz bir babasal imge tasarımı verildiği görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup yanıt örnekleri:

7 BM

"Baba oğul oturuyorlar. Ama oğlu sinirli, annesinin fotoğrafına bakıyor, baba gülüyor."
"Şu adam diğerinden kötü bir şey yapmasını istiyor. O da yapıyor. Sonra adamı tutukluyorlar."
"Çocuk dedesini dinlemez başka şeyler yaparmış, sonra özür dilemiş; artık dinleyeceğim, demiş. Ama sonra kandırmış yine dinlememiş'

Yanıt örneklerinde de görüldüğü gibi; yapılandırıcı sınırları getirebilen, bir babasal imge verilemediği görülmüştür. Tam aksine sınırları oluşturmak yerine sınırların delinmesine ve suçta iş birliği eden babasal imge tasarımının verildiği görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup yanıt örnekleri:

7 BM

"Baba oğul oturmuş dertleşiyorlar, babası oğluna öğüt veriyor."

"Çocuk okumaya gidecekmiş. Babası yanına çağırmış. Uzun uzun konuşmuşlar. Sonra çocuk gitmiş."
''Burada iki adam var biri daha büyük, baba oğul bunlar. Babası oğluna birşeyler anlatıyor. Oğlu da dinliyormuş. ''

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup yanıt örneklerinde ise; nesil farkının tanındığı, güçlü ve yapılandırıcı sınırları getirebilen, yasağı temsil edebilen, gücünün kabul edildiği bir babasal imge getirilebildiği görülmüştür.

3.2.3.2. Ödipal Üçgeni Oluşturmakta Güçlük

TAT testinde anne, baba ve çocuk ödipal üçgenini oluşturabilmek, anne ve baba ödipal çiftinin dışında kendini bir üçüncü olarak konumlandırabilme hakkında bilgi veren TAT 2. kartının nitel analizlerinde; davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup protokollerinde anne, baba çocuk ödipal üçgenini oluşturmakta ve kendini anne baba ödipal çiftinin dışında bir üçüncü olarak konumlandırmakta güçlük beklenmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup yanıt içeriklerinin nitel analizlerine bakıldığında, ebeveyn imgelerinden biri ile çift olma konumuna gönderme yapan ikili türde ilişki tasarımı verildiği ve anne baba çocuk üçlüsünün oluşturduğu üçgen ilişki tasarımı verilemediği görülmüştür. Nesil farkının getirilmesinde güçlük yaşandığı, kardeşlik ilişkisi gibi nesil farkının olmadığı ilişki tasarımları verildiği görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup yanıt örnekleri:

"Çok fakir bir dönemmiş, iki kardeş tarlada çalışıyorlar."
"Kız çok çalışkan bir kızmış, kitap okumayı çok severmiş, kız okula gidiyor annesi onu bahçeden yolcu ediyor."
"Kızı babası zorla işe sokmuş. Ama kız itiraz etmiş; okuyacağım, demiş. Okula gitmiş."
"Adam tarla sürerken kardeşi etrafa bakıyormuş."

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki çocukların yanıt örneklerinde de görüldüğü gibi, ödipal üçgeni oluşturmakta ve kendini anne baba ödipal çiftinin dışındaki bir üçüncü olarak konumlandırmakta güçlük çektiği görülmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup yanıt örnekleri:

"Kız okula gidiyor, annesi bahçede duvara dayanmış duruyor, babası da tarlada çalışıyor."
"Bir karı koca varmış, bir de kızları varmış, kız okumak istiyormuş ama anne babanın okutacak gücü yokmuş."

"Bahçede çalışan bir adam var, bir kadında ona bakıyor bunlar karı koca galiba, bu da çocukları, kızlarıymış, kız okuldan geliyormuş.''

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup yanıt içeriklerinde; anne baba çiftinin tanındığı, anne -baba -çocuk ödipal üçgeninin oluşturulabildiği ve anne baba çiftinin dışındaki bir üçüncü olarak konumlananabildiği görülmektedir.

3.2.4. Babasal Kişilik Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grupların babalarının, babasal işlevlerinin karşılaştırılması amacıyla demografik bilgi formundan elde edilen veriler Pearson Ki-kare testi ile değerlendirilmiştir. Tablo 18' de gruplara göre yapılan karşılaştırmanın sonuçları yer almaktadır.

Tablo 18 Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Gruptaki Çocukların Babasal Özelliklerinin Gruplara Göre Dağılımını Gösteren Pearson Ki-kare Testi Sonuçları

		Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup		**Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Grup**		X^2	P
		N	***%***	***N***	***%***		
Babanın Çocuğun Bakımına Katkıda Bulunma Durumu	Evet	21	%70,0	27	%90,0	3,75	0,052
	Hayır	9	%30,0	3	%10,0		
Babanın Annenin Kurallarını Esnetme Durumunun Varlığı	Evet	13	%43,3	8	%26,7	1,83	0,139
	Hayır	17	%56,7	22	%73,3		
Babanın Fiziksel Şiddet Kullanma Durumu	Evet	24	%80,0	1	%3,3	36,27	0,000
	Hayır	6	%20,0	29	%96,7		
Çocuk fiziksel şiddete başvurduğunda karşılık verme durumu	Evet	17	%56,7	2	%6,7	17,33	0,000
	Hayır	13	%43,3	28	%93,3		
Çocuğu İstemediği Birşeye Zorlama Durumu	Evet	18	%60,0	7	%23,3	8,30	0,004
	Hayır	12	%40,0	23	%76,7		
Çocuğun Kişiliğine Yönelik Olumsuz İfade Kullanma Durumu	Evet	13	%43,3	5	%16,7	5,08	0,024
	Hayır	17	%56,7	25	%83,3		

Tablo 18 (Devam). Davranım Bozukluğu Belirtileri Gösteren Grup ve Davranım Bozukluğu Belirtileri Göstermeyen Gruptaki Çocukların Babasal Özelliklerinin Gruplara Göre Dağılımını Gösteren Pearson Ki-kare Testi Sonuçlar

Ceza Tehdidinde Bulunma Durumu	Tehdit yok	8	%26,7	14	%46,7	2,58	0,090
	Kısıtlama Getirme	22	%73,3	16	%53,3		
Babanın Sinirli ve Fevri Olma Durumu	Evet	17	%56,7	11	%36,7	2,41	0,098
	Hayır	13	%43,3	19	%63,3		
Çocuğun Kendi Odasında Uyuma Durumu	Evet	14	%46,7	23	%76,7	5,71	0,016
	Hayır	16	%53,3	7	%23,3		
Çocuğun Şiddet İçerikli Oyunlar Oynama Durumu	Evet	22	%73,3	26	%86,7	1,67	0,167
	Hayır	8	%26,7	4	%13,3		
Olumsuz Durumlarda Babanın Kayıtsız Kalma Durumu	Evet	18	%60,0	15	%50,0	0,61	0,302
	Hayır	12	%40,0	15	%50,0		
Çocuğa Üzdüğünü Amp Yorduğunu Söyleme Durumu	Evet	25	%83,3	19	%63,3	3,07	0,072
	Hayır	5	%16,7	11	%36,7		
Çocuğa Sınır Koyabilme Durumu	Evet	20	%66,7	13	%43,3	3,30	0,059
	Hayır	10	%33,3	17	%56,7		
Babanın Eleştiriye Başvurma Durumu	Evet	24	%80,0	18	%60,0	2,86	0,079
	Hayır	6	%20,0	12	%40,0		
Çocuğa Vurana Vur Öğüdü Verme Durumu	Evet	14	%46,7	6	%20,0	4,80	0,027
	Hayır	16	%53,3	24	%80,0		
Çocuğun Davranışlarına Annenin Müdahale Etme Durumu	Evet	22	%73,3	21	%70,0	0,08	0,500
	Hayır	8	%26,7	9	%30,0		
Çocuk Vurduğunda Babanında Misillemeye Başvurma Durumu	Evet	5	%16,7	1	%3,3	2,96	0,097
	Hayır	25	%83,3	29	%96,7		
Babanın Küsmeye Başvurma Durumu	Evet	13	%43,3	9	%30,0	1,15	0,211
	Hayır	17	%56,7	21	%70,0		
Evin Patronunun Çocuk Olma Durumu	Evet	6	%20,0	0	%0,0	6,67	0,012
	Hayır	24	%80,0	30	%100,0		
Evde Kural Konma Durumunun Varlığı	Evet	24	%80,0	25	%83,3	0,11	0,500
	Hayır	6	%20,0	5	%16,7		
Babanın Babasının Özellikleri	Pozitif Tutum	12	%40,0	21	%70,0	5,46	0,018
	Negatif Tutum	18	%60,0	9	%30,0		
Babanın Babası ile İlişkisinin Niteliği	Olumlu	22	%73,3	21	%70,0	0,08	0,500
	Olumsuz	8	%26,7	9	%30,0		

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, aralarında anlamlı farklılık tespit edilen değişkenler şunlardır:

Babanın fiziksel şiddete başvurmasının, çocuğun davranım bozukluğu belirtileri göstermesi ile ilgili, davranım bozukluğu belirtileri göseren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=36,27, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta babanın, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre şiddete başvurma durumu daha yüksek bulunmuştur.

Çocuk fiziksel şiddete başvurduğunda, çocuğa karşılık verilmesinin çocuğun davranım bozukluğu belirtileri göstermesi ile ilgili, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=17,33, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, çocuk fiziksel şiddete başvurduğunda karşılık alma oranı daha yüksektir.

Çocuğun istemediği bir şeye zorlaması çocuğun davranım bozukluğu belirtileri göstermesi ile ilgili, davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=8,30, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre, çocuk istemediği durumlara daha fazla zorlanmaktadır.

Çocuğun kişiliğine yönelik olumsuz ifade kullanılması çocuğun davranım bozukluğu belirtileri göstermesi ile ilgili, davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=5,08, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre, baba tarafından daha fazla eleştiriye başvurulmaktadır.

Çocuğun kendi odasında uyumasının çocuğun davranım bozukluğu belirtileri göstermesi ile ilgili, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=5,71, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruptaki çocuklar, davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki çocuklara göre daha fazla kendi odasında uyumaktadır.

Babanın çocuğa "sana vurana sen de vur" öğüdü vermesinin çocuğun davranım bozukluğu belirtileri göstermesi ile ilgili, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu göstermeyen grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=4,80, p<.05). Davranım bozukluğu gösteren grupta, davranım bozukluğu göstermeyen gruba göre babalar, çocuklarına vuran biri olduğunda çocuğun da ona karşılık vermesi öğüdünü daha çok vermektedirler.

Çocuğun evin patronu konumunda olmasının çocuğun davranım bozukluğu belirtileri göstermesi ile ilgili, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=6,67, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen gruba göre çocuğun daha sık evdeki patron konumunu aldığı görülmüştür.

Babanın babasının özellikleri ile çocuğun davranım bozukluğu belirtileri göstermesi ile ilgili, davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup ve davranım bozukluğu göstermeyen grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X^2=5,46, p<.05). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta yer alan çocukların babaları, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen çocukların babalarına göre, babalarını daha olumsuz özelliklerle tarif etmişlerdir.

3.3. Kendilik İmgesi

Rorschach testinin V. Kartı kendiliğin tasarımlanışı ve kendilik imgesinin nasıl algılandığı hakkında bilgi verdiği bilinmektedir (İkiz, 2017). Kartın nitel analizinde davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun yanıtlarında; kendine yönelik yıkıcılığı düşündüren ve 'kötü çocuk' özdeşimini düşündüren kendilik imgesi yanıtlarının gelmesi beklenmektedir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grubun yanıt içeriklerinin nitel analizlerinde; tehdit edici, zarar verici, tüketen, yok eden tasarımlara gönderme yapan kendilik temsillerinin geldiği görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren grup yanıt örnekleri:

"Güve"
"Mikrop"

“Şeytan”
“İlluminati”

Gelen yanıtlardan hareketle; saldırgan dürtü babasal yapılandırıcı bir sınırla karşılaşmadığında ya da annenin kapsayıcı işlevi ile dönüştürülüp anlamlandırılamadığında; saldırgan dürtü ya kendiliğe yöneltilerek, kendine yönelik yıkıcılığı düşündüren ve ‘kötü çocuk’ özdeşimini düşündüren olumsuz bir kendilik imgesi fark edilmektedir. Nesneye bilinçdışı yönelen saldırganlığın, sevilen nesneye zarar vermiş olma ile ilgili suçluluk yarattığı ve olumsuz bir kendilik imgesiyle sonuçlandığı görülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup yanıt örnekleri:

‘Kelebek’
‘Yarasa’
‘Uçan bir kuş’
‘Kartal’

Davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup yanıt örneklerinde görüldüğü gibi; bütün, olumlu ve güçlü kendilik tasarımları verildiği görülmüştür.

BÖLÜM 4. TARTIŞMA

Bu araştırmada, davranım bozukluğu belirtileri gösteren 6-10 yaş arası erkek çocukların, davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grupla karşılaştırılarak; annelerinin kapsayıcı işlevinin ve babanın babasal işlevlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen niceliksel ve niteliksel bulgular, psikanalitik kuram temelinde tartışılmıştır. Ayrıca yapılan çalışmanın kavramsal ve uygulamaya yönelik katkıları ve sınırlılıkları ele alınmış, gelecekte yapılabilecek çalışmalar için önerilere yer verilmiştir.

4.1. Annenin Kapsayıcı İşlevi ile İlgili Bulguların Tartışılması

Ebeveyn çocuk kapsayıcı işlev ölçeğinin yakın zamanda geliştirilmiş bir ölçek olması sebebiyle literatürde bu ölçeğin kullanıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle sonuçlar yapılan benzer çalışmalar ışığında tartışılacaktır.

Seçkin (2015) tarafından, 14-17 yaş arasındaki ergenlerle yürütülen çalışmada, ergenlerin ebeveynleri ile ilişkisinde algıladığı ilgi/ kabul düzeyi ile ergenlerin dürtüsel işleyişi ve sosyal uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, ergenlerin her iki ebeveyninden algıladığı ilgi/ kabul düzeyi ile sosyal uyumu arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Sosyal uyumu dramatik düzeyde düşük olan ergenlerin dürtü kontrolünün beklenen sınırların altında bulunması, yapılandırıcı olmayan ödipal üst benlik yapılanması ve ebeveynlerin kapsayıcı işlevlerinde eksiklik araştırmanın önemli bulguları arasında yer almaktadır. Benzer şekilde Kutlu'nun (2014), 5 yaş çocuklarının saldırganlık düzeyleri ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, çocukların saldırganlık düzeyi üzerinde annenin kapsayıcı işlevinin yetersizliğine vurgu yapmaktadır.

Bu çalışmanın sonucunda elde edilen, kapsayıcı işlev ölçeğinin "endişe ve ayrılığa hassasiyet", "eş ile ilişki", "kapsanamayan ilişki", "doyum odaklılık", "katı kuralcı ilişki" alt boyutları ile saldırganlık düzeyi arasındaki ilişki litaretürdeki benzer çalışmalar bağlamında ele alındığında; Kaya (1997), çocuğun gelişim sürecinde, anne ve babanın benimsedikleri ebeveynlik tutumlarının çocuğun davranışları üzerindeki

etkisinin öneminden söz etmektedir. Bununla birlikte, anne ve babaların otoriter tutum göstermeleri durumunda çocuğun bağımsız bir kimlik geliştirmesinin güçleştiğini vurgulamaktadır. Ayrıca bu tutumun, çocukların diğer insanlarla ilişki kurmasında zorluk, kendine güvensizlik, kincilik ve saldırganlık gibi davranışlar geliştirmesindeki önemine işaret etmektedir. Ek olarak eşler arasındaki ilişkinin, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkisine etkisinin önemi üzerinde durduğu görülmektedir. Anne ve babanın evlilik ilişkisi sıcak ve doyum verici olduğunda, her iki ebeveynin de bebekle daha çok ilgilendiği belirtilmiştir (Akt; Koçak, 2004). Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarla yapılan başka bir çalışmada ise eşler arasındaki ilişkinin, çocuğun davranışları üzerindeki öneminden bahsedilmektedir. Aynı zamanda, çocukların saldırgan davranışlar göstermesinde, anne ve baba arasındaki olumsuz ilişki ve geçimsizlikler, aile bütünlüğünün bozulması (Sezer, 2006) gibi ebeveynler arasındaki ilişkide yaşanan sorunların etkili olduğu belirtilmektedir (Akt; Derman ve Başal, 2013). Yapılan diğer çalışmalarla birlikte, ebeveynlerin çocukları ile birebir kurdukları ilişkinin yanı sıra anne ve baba arasındaki ilişki dinamiğinin de çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Psikanalitik kuramda da anne ve babanın arasındaki ilişki; ödipal üçgenin kurulabilmesi ve çocuğun dürtülerine sınır konabilmesi açısından elzem nitelik taşımaktadır. Zabcı' a (2014) göre, anne ve baba arasında yakın bir çift ilişkisi olması başka bir deyişle çocuk, karşısında bir anne baba çifti görmesi durumunda ödipal düşlemlerden vazgeçebilmekte ve kendini üçüncü olarak dışarıda konumlandırabilmektedir. Aksi halde, anne ve baba arasında duygusal yakınlaşma eksikliğinin olmasının, çocuğun duygusal eş konumuna sokulmasına sebep olabildiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, babanın, anne-çocuk çiftini ayırma işlevini sağlayamaması durumunda çocuğun ensestüel düşlemlerinin bastırılamadığını ve ebeveynin duygusal çifti olma yakınlığının çocuğa fazla geldiğini vurgulamaktadır. Sonuç olarak, çocuğun bastırılamayan cinsel ve saldırgan dürtüleri, saldırgan davranışlar gibi eylemlere geçişe neden olabilmektedir (Zabcı, 2014).

Araştırma da yer alan kapsayıcı işlev ölçeğinin "Doyum Odaklılık (ebeveynlerin çocuklarına sürekli doyum verme çabasında olması)" alt testinden elde edilen bilgiler ışığında; Çocuğun hiçbir davranışına sınır gelmediğinde, olumlu ya da olumsuz olan her davranışı hoşgörü ile karşılandığında çocuk, isteklerini ve dürtülerini erteleyemez hale gelmekte ve dış dünyada sosyal uyumu azalmaktadır. Bununla birlikte, çocuk

yönergeleri almakta güçlük çekmekte, kendi sınırlarını oluşturamamakta, disiplinsiz olarak adlandırılmaktadır (Öz, 2004).

Araştırmada kapsayıcı işlev ölçeğinin "Endişe ve Ayrılığa Hassasiyet" alt ölçeğinden elde edilen bilgiler literatür tarafından da desteklenmektedir. Başka bir deyişle annenin mizacının ve kaygısının, çocuğun saldırgan davranışlar geliştirmesinde etkili olduğu düşünülmüştür. Yenidoğan dünyaya gelmesiyle birlikte "düşünülemez kaygı"yı yaşarken bebeğin, bu kaygılarını tutabilecek, bu kaygılar karşısında ruhsal dengesini muhafaza ederek, çocuğun kaygısını kapsayıp dönüştürebilecek bir anne imgesine ihtiyacı vardır. Anne kaygılı bir tutum benimsediğinde; bebeğin kaygısına, kendi kaygısı ile cevap verdiğinde bebek, bu duygulanımı ile baş başa kalmakta ve kapsayıcı işlev sekteye uğramaktadır. Bu durumda, bebeğin simgeselleştirme kapasitesi gelişmemektedir. Dolayısıyla annenin kendi kaygısı yüksek olduğunda, bebeğin duygularını kapsamakta yetersiz kalmakta, bebek de duygulanımı ile yalnız kalmaktadır (Öznalçın, 2018). Anne tarafından çocuğun dürtüleri kapsanamadığında, çocuğun ruhsal alanda işlenemeyen ve içeride tahammül edilemeyen olumsuz duygulanımlarını (beta öğeleri) eyleme başvurarak boşaltma yoluna gittiği düşünülmektedir. Başka bir deyişle, çocuğun saldırgan davranışlarının ortaya çıkmasında annenin kapsayıcı işlevlerinin yetersizliğinin ön plana çıktığı söylenebilir.

Araştırma kapsamında yer alan kapsayıcı işlev ölçeğinin "katı kuralcı ilişki" alt testinden elde edilen bilgiler ile benzer şekilde Zabcı'ya (2014) göre, söz hakkı tanımayan ve sürekli itaat bekleyen otorite imgeleri ile karşılaştığında çocuk; aktif tarafına yer bulamamakta, dürtülerini aşırı bastırmaya gidebilmektedir. Aşırı baskılanan saldırgan dürtü, fiziksel ya da sözel şiddete başvurma şeklinde ortaya çıkarken çocuk kendine ya da çevreye yönelen yıkıcı eylemlere yönelebilmektedir.

Annenin kapsayıcı işlevinin değerlendirilmesinde kullanılan Rorschach Testi'nin değişkenlerine göre ise, anne çocuğun duygularına yönelik kapsayıcı işlev sağlayamadığından, çocuğun iç dünyasında sağlam, güvenilir ve sabit iç nesnelerin oluşamadığını gösteren Dbl değişkeni ve algısal ve sosyal alandaki bozulmaya gönderme yapan F- değişkenlerimden elde edilen bilgiler tartışıldığında, davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların gerçekliği algılamakta sorun yaşamadığı ancak iç dünyadan gelen yoğun dürtüsel baskı ile ruhsal dünyada baş edebilecek herhangi bir

içsel kaynak olmadığından, dış dünyanın beklentileri karşısında, kendi istek ve ihtiyaçlarını ertelemeye dayanamaktadır. Bu bilgiler ışığında Freud (2013), ruhsal yapıda bir denge içinde olan haz ilkesi ve gerçeklik ilkesi arasında bazı durumlarda çocuğun sadece haz ilkesine göre hareket ettiği, istek ve ihtiyaçları için anında doyum aradığı ve ertelemeye katlanamadığı, bu nedenle dış dünyanın beklentileri karşısında büyük zorluklar yaşayabildiğini belirtmiştir.

Ödipal özdeşime gönderme yapan bütün nesne tasarımları yerine, bir nesnenin bir kısmına gönderme yapan kısmi nesne tasarımını veren Ad ve Hd değişkenlerinin davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda daha sık görülmesi, belirsiz veya sınırları netleştirilemeyen nesne yanıtları ya da nesne tasarımları hakkında karar verememeye yönelik yanıtlar olduğu göz önüne alındığında, davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların içeride güçlü ve sağlam olmayan iç nesne tasarımlarını ya da kapsayanın kırılganlığını akla getirmektedir. Bu iki değişken beraber düşünüldüğünde ise bütün ve güvenli bir nesnenin içselleştirilmesinde yaşanan zorluğu düşündürmüştür. Dokuya hassasiyet (E) yanıtları ve siyahlığa hassasiyet (C') yanıtlarının yine davranım bozukluğu belirtileri gösteren grupta anlamlı derecede fazla görülmesinin bu grubun depresif kırılganlığına ve kapsayıcı işlevlerdeki yetersizliğine vurgu yaptığı düşünülmüştür.

Annenin kapsayıcı işlevinin değerlendirilmesinde, CAT testinin 1, 4 ve 9. kartlarına verilen yanıt içeriklerine bakıldığında ise davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların ihtiyaçlarının anlaşılamadığı, aşırı doyum veren ya da çocuğun ihtiyacını göremeyen, hüsran deneyimi yaşatan bir annesel tasarım, negatif karşısında gelen cezalandırılma temaları ve suçluluk duyguları, ruhsal alanda tutulamama nedeniyle gelen düşme, yaralanma gibi depresif ve narsistik yaralanma temalarına başvurulduğu görülmüştür. Kartın içeriğinin yarattığı kaygı ile baş edilemediğinde ise somuta yaslanma eğilimi görülmüştür. Çocuğun kart materyalinin yarattığı duygulanımı işlemekte ve duygulanımlarını tasarıma bağlamakta güçlük çekmesi, annenin kapsayıcı işlev eksikliği bağlamında düşünülmüştür. Negatif duygulanımlara alan açıp, anlamlandırıp, dönüştürerek çocuk için katlanabilir hale getirecek olan kapsayıcı işlevin gelmediği görülmüştür. Annenin kapsayıcı işlevinin değerlendirilmesinde TAT testinin 3 ve 13B kartlarına verilen yanıt içeriklerine bakıldığında davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda sabit tutarlı ve güvenilir iç nesne tasarımlarının

verilememesi, kapsayıcı ve sağlam bir iç nesne tasarımının oluşturulamadığını düşündürmüştür; CAT ve TAT testlerinin bulguları tartışıldığında, davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların oluşturduğu hikâyelerde depresif duygulanımı işlemekte zorlandıkları görülmektedir. Bunun yerine baş edilemeyen negatif duygulanımın beden yolu ile ifade bulması, kartın yalnızca görünen içeriğine yönelik hikayelerin verilmesi gibi somuta yaslanma eğilimleri düşünüldüğünde; sürekli doyum veren, çocuğun ihtiyaçlarını anlamlandırabilen ve negatif duygulanımı dönüştüren annenin kapsayıcı işlevinin gelmediği dolayısıyla güvenli ve çocuğun dayanak alabileceği bir annesel işlevin sağlanamadığı görülmüştür. Oysa, Jacobson'un (2004) belirtiği üzere ebeveynin gücü çocuklar için en önemli dayanaktır. Çocuk güçlü bir benlik ve kimlik oluşturabilmek için öncelikle ebeveynlerinden alacağı güce ve dayanağa ihtiyaç duyar. İhtiyacı olan gücü ve dayanağı dışarıdan alabildiği takdirde çocuğun kendi içinde yaslanabileceği bir güçten de söz etmek mümkün olur.

Bebekte erken dönemde benlik yapılanması oldukça zayıf ve ruhsal dünyaya arkaik endişeler hakimdir. Dolayısıyla çocuk güçlenebilmek ve iyi iç nesneler oluşturabilmek için yaslanabileceği, tutulup destek alabileceği "yeterince iyi anneye" ve "kapsayıcı işleve" ihtiyaç duymaktadır. Bu deneyimler çocukta tutulma ve kapsanma duygusu yaratır ancak o zaman dışarıda bakım veren bu iyi nesne içselleştirilir ve imagolar oluşur. Öte yandan anne sözü edilen işlevleri sağlayamadığında bebek bir süre sonra nesneden ümidini keser ve dışarıdaki somut nesnelerden dayanak aramaya başlar. Çocuğu sakinleştiren sözcükler, annenin varlığı değil; dışarıdaki somut nesneler olur. Böylece yaşamın ilerleyen dönemlerinde, çocuk için duyguları söze dökmek ve duyguları tasarımlara bağlamak güçleşir. Bu durumda çocuk iki yoldan birini seçmek zorunda kalır ya ruhsal bir ketlenmeye giderek duygulanımları durdurur ya da saldırgan davranışlar da olduğu gibi eyleme başvurarak duyguları boşaltmaya gider. Eyleme başvuran çocuk için artık hâkim olan dil, şiddetin dili olmuştur. Araştırma sonucunda Rorschach testinde davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların yanıt içeriklerinde gelen; nesne hareketi (Kob) ve dürtüsel taşkınlığa gönderme yapan renklerin tasarıma bağlanamadığı yanıtlar (C), ek olarak CAT ve TAT testindeki somuta yaslanma ya da içerik oluşturmada yaşanan güçlük, bu bağlamda düşünülebilir. Çalışmada sıklıkla tekrar eden "annenin gidip gelmemesi, yardımın gelmemesi, çaresizlik temaları" yanıtları da bunu destekler niteliktedir.

Psikanalitik kuram çerçevesinde tartışılacak olan, çocuğun zihninde içselleştirilmiş annesel imgeyi anlamlandırmanın yanı sıra annenin benimsediği annelik tutumu ile ilgili bilgileri içeren demografik bilgi formunda yer alan bilgilerden davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların annelerinin, hamilelik sırasındaki yaşadıkları negatif duygulanımlarının yüksek olması Music (2017) 'in, bebek dünyaya gelmeden önce, bebeğin anne babası tarafından arzulanmasının ve anne baba olmaya hazır olmalarının öneminden bahsetmesini akla getirmektedir. Annenin hamilelik süreci boyunca çevresinden destek almaya son derece ihtiyaç duyduğunu ancak bu sayede annenin iyi hissedeceğini ve karnındaki bebeğe de iyi gelebileceğini iletmiştir.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların anneleri, ilk yılki duygu durumlarını daha olumsuz değerlendirmelerinden hareketle; Baudin (2008), yeni doğanın anneye tam bir bağımlılık halinde olduğunu; ruhsal-bedensel acılar ve ihtiyaçlar içinde hissettiğini söylemektedir. Bebeğin bu zorlukların üstesinden gelebilmesi için hissettiği bu duyumların; annesi tarafından işlenmesine ve yorumlanmasına ihtiyacı bulunmaktadır. Yürümek, diş çıkarmak gibi her bebeğin kaçınılmaz olarak yaşadığı bu deneyimlerin üstesinden gelebilmesi için şüphesiz ki anneye ve annenin bakımına ihtiyacı vardır. Çünkü bebeğin henüz gelişmemiş ruhsal aygıtı ile bunların üstesinden gelmesi mümkün olamamaktadır. Erken dönemde bebek annenin ruhsal aygıtını ödünç almakta, bebeğin iç dünyası anneden ödünç aldığı ruhsal aygıt aracılığı ile yapılanmaya başlamaktadır. Dolayısıyla bebek annenin dünyayı algısı üzerinden bir algı oluşturmaktadır (Öznalçın, 2018).

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların anneleri, kendilerini daha kaygılı olarak tanımladığı, ayrıca annelerinin fiziksel şiddet ve çocuğa istemediği bir şeyi zorla yaptırmak gibi çocuklarını fiziksel zorlamaya daha sık maruz bıraktıkları bulgusundan hareketle davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların annelerinin de eyleme başvurduğu başka bir ifadeyle sözün dili yerine şiddetin diline başvurdukları söylenebilir. Sonuç olarak bu annelerin yapılandırıcı bir sınır getirmekte zorlandığı, negatif olan karşısında eyleme başvurduğu ve çocuklarına da eylem yolunun açıldığı düşünülmüştür.

Psikanalitik literatürde pek çok kuramcının erken dönem anne-bebek ilişkinin öneminden bahsettiği bilinmektedir. Winnicott (1956), anne bebek ilişkisinde çocuğun

ihtiyaçları doğrultusunda bir annesel işlev sağlanamadığı durumda bebeğin agresyonunun arttığını belirtmektedir. Anneden sözel ya da fiziksel şiddet ve misilleme gelmesinin çocuğun da saldırgan eylemlere başvurmasında önemli olduğu düşünülmüştür.

Fain (1975) göre, anne belli bir süre fiziksel ve ruhsal olarak tamamen bebeğe aittir. Ancak bir süre sonra "sevgilinin sansürü" gelir ve anne için bir üçüncü devreye girer. Bu durum kimi zaman annenin eşine karşı olan arzusunun yeniden canlanması, kimi zamansa annenin işi gibi bir üçüncü ile meşgul olması şeklinde olabilir. Özetle bir üçüncü olarak babanın anne çocuk ilişkisine dahil olması çok önemlidir.

Ayrıca Bion (1962) annenin kapsayıcı işlevi ve alıcılığının yanı sıra güçlü ve dayanıklı bir babasal imgenin önemini vurgulamaktadır. Çocuğa koruyucu bir sistem, tehlikelerden koruyarak bariyer işlevi görecek, fren mekanizması gereklidir; bu da ancak babasal işlev ile mümkün hale gelebilir.

4.2. Babasal İşlev ile İlgili Bulguların Tartışılması

Dış dünyadan gelen uyarımlar ile baş etmek ve benliğin bu uyarımları kontrol etmekteki güçlüğünü gösteren C, CF yanıtları ile dürtüsel boşalımın yoğunluğunu gösteren KOB değişkenleri, agresif dürtünün işlenişi hakkında bilgi veren Rorschach testinin II. kartına verilen yanıtların içerik analizleri, içselleştirilen fallik imge tasarımını değerlendirmek üzere Rorschcah testi, CAT ve TAT testlerinin ilgili kartlarından elde edilen bilgiler ışığında; agresif dürtünün çok korkutucu algılandığı, bu nedenle bastırıldığı ya da baskılanarak tutulmaya çalışıldığı, çok pasif tasarımlar verildiği, agresif dürtünün tasarıma bağlanamadığı, bazı yanıtlarda dürtüsel patlama olarak ortaya çıktığı, bazı yanıtlarda ruhsal alanda bir ifade yolu bulamayarak beden üzerinden ifade edildiği ve beden deformasyonuna gönderme yapıldığı, agresif dürtünün yapılandırıcı bir şekilde işlenemediği görülmüştür. Zihninde içselleştirilen fallik imge temsilinin güçlü ve yapılandırıcı olmayan aksine dürtüsel ve yıkıcı, tehditkâr; kimi yanıtlarda ise oldukça pasivize ve işlevsiz olarak tasarımlanmıştır. Özetle, yapılandırıcı ve güçlü bir fallik imge tasarımı verilmesinde, "babasal fallik" gücün kabullenilmesinde zorluklar olduğu ve dürtüsel patlamalara gönderme yapan yanıtlar geldiği görülmüştür. Sonuç olarak davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların, babalarının babalık işlevi

değerlendirildiğinde, babalık işlevinin zayıf olduğu; babasal üst benlik saldırgan dürtüye karşı yapılandırıcı bir fren işlevi sağlayamadığı, davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların fallik gücü (otoriteyi) kabullenmekte zorlandığı, anne-baba-çocuk ödipal üçgenini kurmakta ve üçüncü olmayı kabullenmekte zorlandıkları bilgisi, Freud'un "Uygarlığın Huzursuzluğu" (1930) metni akla gelmektedir. Freud, toplumsal yaşamın mümkün olabilmesi için insanın içindeki dürtüleri kontrol etmesi gerektiğinden bahseder. Eğer herkes içinden geldiği gibi davranır, kimse bir sınırlamaya gitmezse o zaman toplumsal yaşamın mümkün olamayacağından bahseder. Çocuğun gelişimi sırasında latans döneminde beklenen, çocuğun dürtüleri üzerinde yapılandırıcı bir üst benlik kontrolü ile dürtülerini toplum tarafından daha kabul edilebilir amaçlara yönlendirmesi ve daha çok kontrol altında tutmasıdır. Bu gerçekleşmediğinde, bir önceki dönem olan ödipal dönemin dürtüsel canlılığının sürmesi de devam etmektedir. Böyle bir durum söz konusu olduğunda kliniklerde sıkça sorulan "çocuklar latans dönemine giremiyor mu?" sorusu kaçınılmaz bir hal almaktadır. Bu sorunun cevabının nedenlerinden biri, ödipal dönemde izlenilen ebeveyn tutumları olabileceği düşünülmüştür. Özellikle günümüzde demokratik aile (ailedeki herkesin eşit hakları olduğu düşüncesi) olarak isimlendirilen tutum olabileceği akla gelmektedir. Bir çocuğun sağlıklı gelişimi için gerekli olan nesil ve cinsiyet farkına tamamıyla aykırı bir tutumdur (Zabcı, 2011). Günümüzde ebeveynlerin çocuklar karşısında güçlerinin azaldığı düşünülmektedir. Çocuklar engellenmekten, sınırlanmaktan memnun değil gibi gözükseler de babanın koruyucu gücü ve getirdiği sınırlar çocuğu, anne ile iç içe geçen bir ilişkiden koruduğu gibi, çocuğun dış dünyaya da açılmasını mümkün kılmaktadır (Etchegoyen, 2002; Bernstein, 2001).

Psikanalitik kuram çerçevesinde babanın babasal işlevlerinin değerlendirilebileceği bir ölçek literatürde bulunmadığından, çocuğun zihninde içselleştirilmiş fallik imgeyi anlamlandıran ve babanın kendisinden alınan, benimsediği babalık tutumu ile ilgili bilgiler tartışılacaktır.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların daha sıklıkla evin patronu olarak konumlandırılması durumu, kapsayıcı işlev ölçeğinin doyum odaklılık alt testinden çıkan sonuç ile benzerlik taşımaktadır. Her iki durumda da ebeveyn imgelerinin çocuğun dürtülerine sınır getirmediği, çocuğun dürtülerini kontrol etmesini kolaylaştıracak koruyucu sınırları getirmek yerine, daha çok haz ilkesine hizmet edecek

bir tutuma başvurdukları düşünülmüştür. Bu durum da akla son zamanlarda kliniklere sıklıkla başvuru yapılmasına neden olan "kral çocuk" sendromunu akla getirmiştir.

Babanın, babasının özellikleri değerlendirildiğinde, davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların babalarının, kendi babalarını daha negatif özelliklerle tarif ettiği; bu durum da nesiller arası aktarımı, babasal işlevlerdeki zayıflığın nesiller arası aktarımını akla getirmiştir. Psikanalitik kuramda da, çocuğu anlamada, anne babanın kendi anne babası ile ilişkisinin öneminden bahsedilmektedir. Çocuğun saldırgan dürtüyü işleme ve saldırgan davranışlara başvurmasında, anne babanın kendi ruhsallıkları ve kendi anne babaları ile ilişkilerinin önemi üzerinde durulmuştur. Başka bir deyişle, babanın kendi ruhsal yapılanması ve babanın babası ile ilişkisinin, babasal işlevlerin sağlanmasında çok önemli olduğu düşünülmüştür (Aulagnier, 2003; Akt., Zabcı, 2018).

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren gruptaki çocukların kendi odalarında uyumamaları, anne baba çocuk ödipal üçgenini oluşturamamak ve üçüncü olmayı kabul etmekteki zorluğunu desteklediği düşünülmüştür. Freud (1930), "Uygarlığın Huzursuzluğu" metninde "yutuculuğun da bir yıkıcılık" olduğundan bahseder. Baba, anne- çocuk ilişkisinde iç içe geçmeyi engeller, annenin yutuculuğundan ve boğuculuğundan, baba bir üçüncü olarak devreye girerek çocuğu uzaklaştırır. Böylece anne çocuk arasında oluşabilecek yutucu ilişkinin yaratacağı gerilimden çocuğu korumuş olur. Böylece babanın varlığı ve temsil ettiği yasa, anne çocuk arasındaki sevginin, yıkıcılıktan uzaklaşarak boğucu olmasını engeller.

Rorschach testinin kimlik kartına verilen yanıtlar incelendiğinde "güve", "şeytan", "vampir" gibi yanıtları; çocuğun kendilik imgesi ile ilgili bu algısı hem annesel işlevler hem de babasal işlevler bağlamında düşünülmüştür. Saldırgan dürtüleri Freud kendini koruma dürtüleri altında sınıflamış ve yapılandırıcı yanından da bahsetmiştir. Aslında yaşama dair bir önemi vardır. Davranışçı yöntemler ile baskılanan, yok sayılan ya da kötü ilan edilen bu dürtü için sağlıklı bir çıkış yolu bulanamadığında ya kişi kendini kötü bir nesne olarak konumlandırıp yıkıcılığı kendine yöneltecek ya da somatizasyona başvuracaktır. Rorschach testinde davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocukların sıklıkla verdikleri anatomi yanıtlarının fazlalaşması çıkış yolu olarak bedene başvurulduğunu göstermektedir. Psikanalitik literatüre de

bakıldığında bu görüş desteklenmektedir. Çocuğun saldırgan dürtüsünün, saldırgan davranışlar olarak ortaya çıkmasını ya da saldırgan dürtülerin dondurularak yok saymaya başvurmasının nedenlerine bakıldığında, anne babanın çocuk karşısında mağdur konumuna geçmesi, çocuğu saldırgan konuma yerleştirmeleri, böylelikle çocuğu koruyacak nesil farkının ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Çocuk güçlenebilmek için dışarıda güçlü anne baba imgeleri görmelidir ancak çocuktan gelen negatif eylemler karşısında çöken, mağdur konumuna geçen bir anne baba imgesi olduğunda çocuk ihtiyaç duyduğu güçlü imgeleri bulamaz, ihtiyaç duyduğu dayanaktan mahrum kalmış olur. Aynı zamanda çocuk kendi saldırgan dürtüsünün ve negatif tarafının ihtiyaç duyduğu nesneyi yıkması kaygısı ile baş başa kalır. Saldırgan dürtülerinin ötekine zarar verme ihtimali ise çocukta suçluluk duyguları ve kayıp endişesi doğurur. "Kötü çocuk özdeşimi" çocuğun üzerine yapışmış olur. Aslında son derece yapılandırıcı ve gerekli olan saldırgan dürtü, çocuk için çok korkutucu olmaya başlar. Kendi yıkıcılığından korkan çocuk, ötekine zarar vermemek için ya saldırgan dürtüyü baskılamaya çalışır ya da kendine yönlendirir (Zabcı, 2018). Kimi zaman da hissettiği bu yoğun kaygılar ve suçluluk duyguları sonrasında çocuk, daha şiddetli saldırgan eylemlere başvurarak bir kısır döngüye hapsolabilir. Böylece suçluluk duyguları daha da şiddetlenir, bu duyguların yatışması için bir ceza arayışına girer. Ceza alacağı saldırgan davranışlarını sürdürür. Ceza bahsedilen bilinç dışı suçluluk duygusunu hafiflettiğinden çocuk, ceza alacağı eylemlerle bir taraftan suçluluk duygusunu hafifletirken diğer taraftan da kendini saldırgan konumda tutmaya devam eder (Freud, 1924). Klein (1935) çocuğun saldırgan dürtülerinin, sevdiği, ihtiyaç duyduğu nesneleri yıkmasından yoğun kaygı yaşadığı, bu kaygının da depresif endişenin temelini oluşturduğundan bahseder. Ferro (2009) ise çocuğun kimi zaman, öteki tarafından terk edilmemek için aşırı uyuma giderek kaybı engellemeye çalıştığından bahseder. Ancak çocuk bu şekilde aşırı uyuma giderek, dürtülerini dondurma yoluna gittiğinde kendine ya da ötekine yönelebilecek daha yoğun saldırgan duygular yaşayabileceğini söyler.

Özetle, yaşam ve ölüm dürtüleri yaşamın en başından itibaren insanın ruhsallığında yer almaktadır. Yaşam dürtüsü yaşama hizmet ederken ölüm dürtüsü ise kişinin kendini yıkmasına, yani ölüme hizmet eder. Önemli olan hangi dürtünün baskın geldiğidir, insanı yaşamda tutan yaşam dürtüsünün üstün gelmesidir. Dolayısıyla

yıkıcılık, ruhsallıkta yaşamın en başından itibaren vardır. Bu yıkıcılıkla baş edilebilmesi ve yaşam dürtüsünün baskın gelebilmesi için erken dönem annesel işlevler ve babanın babasal işlevi son derece önemlidir. Bebek için en başında içerdeki kötüye, yıkıcılığa tahammül etmek imkânsızdır. Bu nedenle dışarda bir nesneye yansıtmalıdır. Burada annenin erken dönem annesel işlevleri son derece önemlidir. Çocuğun yansıttığı bu negatif duygulanıma, kötüyü boşaltmasına alan açması, öncelikle bu yıkıcılık karşısında çökmeden hayatta kalabilmesi çok önemlidir. Ayrıca çocuğun saldırgan eylemleri karşısında misillemeye ya da suçlamaya başvurmaması son derece hayatidir. Eğer çocuğun saldırganlığı karşısında nesne hayatta kalamıyor ve çöküyorsa ya da misillemeye başvurarak cezalandırıcı ve suçlayıcı bir cevap veriyorsa o zaman çocuk içerdeki bu kötüyü yansıtacak bir nesne bulamaz, o zaman kötü kendiliğe yansıtılır ve yoğun suçluluk duygularının eşlik ettiği kötü ile özdeşim kurarak kendini kötü nesne olarak konumlandırır. Dolayısıyla davranım bozukluğu belirtileri gösterilmesi kapsamında ele alınan saldırgan eylemler sadece bastırılması gereken eylemler değil, çocuğun söze dökemediği sorunsalı için bir ifade aracıdır, anlamlandırılması gereken bir semptomdur. Dolayısıyla kendini korumaya yönelik olan ve yaşamsalda bir önemi olan saldırgan dürtünün kişinin kendine ya da dışarıya yönelik bir yıkıcılığa dönüşmemesi için annenin kapsayıcı işlevi ve babanın öncelikle ruhsal varlığı ve koruyucu sınırları gereklidir.

Ayrıca araştırma sırasında davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup oluşturulurken elde edilen bilgi son derece kıymetlidir. Rehber öğretmenleri ve sınıf öğretmenleri tarafından ruhsal alanda normal gelişim gösterdiği, herhangi bir zorluk yaşamadığı iletilen ailelerin doldurduğu CBCL ölçeğinden de çok düşük puanlar alıp normal örneklemde görünen çocuklara, projektif test uygulaması yapılmıştır. Test sonucuna göre yoğun depresif kırılganlıklara, inhibisyona ve agresyonun yapılandırıcı bir şekilde işlenemeyerek kendiliğe yöneltilmesi gibi, çocuğun iç dünyasında onu zorlayan birçok sorunsal yaşadığı ve içinde kendine yönelen bir yıkıcılıkla baş başa kaldığı ancak dışardan bakıldığında ise herhangi bir sorunun görünür olmadığı dikkat çekmiştir. Bu nedenle bu çocuklar araştırmaya dahil edilmemiştir. Bu dışarıdan aşırı uyumlu ve sakin görünen çok sessiz çocukların da ruhsal alanda bir zorlukla baş başa olabileceği ama dışarı yansıtamadıkları düşünülmüştür. Ayrıca projektif testlerin ruhsallığı anlama ve değerlendirmedeki önemini de gösterdiği düşünülmüştür.

4.3. Demografik Değişkenlerin Tartışılması

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren ve davranım bozukluğu belirtileri göstermeyen grup demografik özellikleri açısından karşılaştırılmıştır. Demografik özellikler açısından iki grup arasında anlamlı bir farklılık görülmemesinin nedeninin ise gruplardaki örneklem sayısının kısıtlılığından kaynaklandığı düşünülmüştür.

4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Öncelikle araştırma örnekleminin kısıtlı bir sayıdan oluşması (N:30) genelleme yapılmasını zorlaştırmakta, bu nedenle gelecek araştırmada daha geniş örneklemlerin tercih edilmesinin önemli olduğu düşünülmüştür.

Psikanalitik kuram üzerine temellenen bir baba işlev ölçeği olmadığından, demografik bilgi formu aracılığı ile babanın işlevine yönelik objektif bir değerlendirme aracı kullanılmıştır. Bu nedenle benzer bir araştırmanın baba işlevini ölçen bir ölçekle yapılmasının önemli olduğu düşünülmüştür.

Davranım bozukluğu belirtilerinin erkek çocuklarda daha sıklıkla görüldüğü literatürde yer almaktadır. Araştırma deseni de sadece erkek çocukları kapsayacak şekilde oluşturulmuştur. Gelecek araştırmalarda her iki cinsiyeti de kapsayan ve karşılaştıran bir çalışma yapmanın önemli olduğu düşünülmüştür.

4.5. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma sonucunda, davranım bozukluğu belirtileri gösteren erkek çocuklarda annenin kapsayıcı işlevlerinde eksiklik ve babanın babasal işlevinde yetersizlik olduğu hipotezi desteklenmiştir.

Çocukta açığa çıkan saldırgan eylemlerin ebeveynler tarafından davranışçı modellerle sınırlandırılmaya çalışılması çok daha yıkıcı sonuçları oluşturabilmektedir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında çocuğun saldırgan eylemlerini sürdürmesinin nedenleri arasında çocuğun hissettiği bilinçdışı suçluluk duygusu yer almaktadır. Verilen cezaların çocuğun bilinçdışı suçluluk duygularını hafifleterek çocukta bir rahatlama hissi yaratacağından çocuktan gelen negatif karşısında ceza yöntemine başvurulmamalıdır. Bunun yerine anne baba çocuğun yaşadığı zorluk ve ihtiyaçları anlamaya çalışarak çocuktan gelen saldırgan eylemlerin ebeveynleri tarafından

kapsanması, tutulması, dönüştürülmesi ve koruyucu sınırlarla buluşması son derece önemlidir. Bir başka deyişle, çocuğun saldırganlığı ötekine karşı amaçlı bir şiddetten ziyade, çocuğun ruhsal dünyasında, onu zorlayan dürtü ve duygulanımlarının şifreli dilidir, adeta bir yardım çağrısıdır.

Davranım bozukluğu belirtileri gösteren çocuklarda, çocuklarla yürütülen çalışmanın yanı sıra, anne babanın anne-baba işlevlerinin yeniden yapılandırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Saldırgan dürtünün yaşamsal ve yapılandırıcı bir duygu olduğu, bastırmak, yok saymak ya da çeşitli cezalar vermek yerine, annenin kapsayıcı işlevi aracılığı ile bir anlam çalışması yapılması ve babanın otoriteyi ve yasağı temsil eden, koruyucu sınırları getiren güçlü konumunu korumasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Anne, baba ve çocuk arasındaki nesil farkı korunmalı, anne baba şikâyet eden mağdur konumunu almamalı, çocuğun dayanak alabileceği güçlü imgeler konumunda kalmalıdır. Anne baba herşeye izin veren, doyum odaklı bir yaklaşım benimsediğinde ya da anne baba otoritesini ortadan kaldıran "arkadaşça" bir konum aldıklarında çocuk için dürtülerini engellemek zorlaşmakta, çocuğun engellenme eşiği ve negatife toleransı azalmakta, sürekli doyum aramaktadır. Doyuma ulaşamadığında ise öfke patlamaları yaşanabilmektedir. Bunun yanı sıra çok sert, çocuğa hiç söz hakkı bırakmayan bir anne baba işlevi de çocuğun aktif konumu almasını güçleştirmekte, çocuğun sosyal alanda ya da akademik alanda ketlenmesine ve pasif konumda kalmaya çalışmasına neden olabilmektedir. Buradan yola çıkarak anne babanın koruyucu sınırları getirmesinin yanında çocuktan gelebilecek negatife alan bırakmalı, çocuğun duygularını, ihtiyaçlarını ve öfkesini uygun bir şekilde dile getirebilmesine izin vermelidir. Anne baba, çocuğun saldırgan dürtülerinden korkup baskılamaya, yok saymaya çalışmamalı, aksine sağlıklı yollarla bu duygusunu gösterebilmesine alan açmalı, yol göstermelidir. Çocuğun aşırı uyuma giden, hiçbir sorun çıkarmamasının aslında her zaman işlerin yolunda gittiği anlamına gelmediği, çocukta görülen, aşırı uyumlu ve aşırı sakin görünümünde çocuğun çatışmadan uzaklaşmak için ortaya koyduğu bir semptom olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocuğun saldırgan eylemlerinin anlaşılmasında, bu davranışların ortaya çıktığı aile yapısının, bakım verenlerin psikolojik özelliklerinin, nesiller arası aktarımın, üçgen ilişki dinamiklerinin tespit edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ebeveynlerin, çocuk sağlığı çalışanlarının, rehber öğretmenlerin ve sınıf öğretmenlerinin, eğitimin her

kademesinde çalışan eğitimcilerin, çocukta davranım bozukluğu belirtilerinin temelinde yatan ruhsal yönü ile ilgili farkındalık kazanmalarının faydalı olacağı düşünülmektedir.

EK'LER

EK A

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı'nda yüksek lisans yapmakta olan Psk. Neil Serem Gülenay'ın, Dr. Öğretim Üyesi Neslihan Zabcı danışmanlığında yürüttüğü tez çalışmasına yönelik araştırmasıyla ilgili bilgilendirildim.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum. Bu araştırmada ismimi belirtmek zorunda olmadığımı, belirtsem dahi ismimin ve kimliğimin saklı tutulacağını biliyorum. Benden alınan bilgiler, ismimi ve kimliğimi açığa vurmayacak biçimde bilimsel yayınlarda kullanılabilir.

Tarih:

İmza:

EK B

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Tarih:

Bu forumdaki bilgiler sadece araştırma için sorulmakta olup başka bir amaç için kullanılmayacaktır. Soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur, sorulara içtenlikle cevap vermeniz araştırmanın güvenirliliği açısından önem taşımaktadır.

Katılımınız ve katkılarınız için çok teşekkür ederim.

1. Çocuğun Adı:

2. Doğum Tarihi: 3. Cinsiyeti:

4. Doğum şekli: Sezeryan() Normal()

5. Çocuğunuz: planlı mı ( ) sürpriz bebek mi ( )tüp bebek mi()

6. Psikolojik ya da psikiyatrik bir sorunu var mı, varsa başlangıç zamanı ve sorunu?……..…….…….

7. Sorunuyla ilgili ilaç kullanıyorsa adı ve kullandığı süreyi belirtiniz……

8. Herhangi bir tıbbi hastalığı var mı? Yok()Var (Belirtiniz……)

9.Anne: Sağ ( ) Vefat ( )

10. Baba: Sağ ( ) Vefat( )

11.Anne - Baba: Birlikte yaşıyorlar( ) Ayrı yaşıyorlar( )Boşanmış( ) Diğer( )

12. Anne eğitim durumu:

Okur-Yazar değil ( ) Okur yazar ( )İlköğretim mezun( ) Lise ( ) Ön lisans Lisans( )Yüksek Lisans( )Doktora( )

13. Baba eğitim durumu:

Okur-Yazar değil ( ) Okur yazar ( )İlköğretim mezun( ) Lise ( ) Ön lisans Lisans( )Yüksek Lisans( )Doktora( )

14. Anne mesleği:.....

15. Baba mesleği:.....,

16.Kardeşi var mı?Yok ( ) Var( ) var ise kardeş sayısını belirtiniz……..

17. Hane halkının aylık toplam geliri nedir?

0-2000 ( ) 2000-3500 ( )3.500-5000( ) 5000 -10.000 ( )10.000 ve üzeri( )

18.Emzirme? Evet( )Hayır ( )

19.Emme süresi……

20.Emzirmenin anne için niteliği ; Hoşlandım( )Olumsuz bir deneyimdi ( )

21.0-1 yaş döneminde iştah?.....

22.0-1 yaş döneminde yemek (Zorlama/Israr?) Var( )Yok( )

23.0-1 yaş döneminde uyku düzeni ve zorlukları.....

24. 0-1 yaşta çocuğa kim baktı? Anne ( )Akraba( )Bakıcı( )Diğer( )

25.Hamilelik esnasında annenin ruhsal durumu (depresyon, yoğun stres, kayıp vb.)……...……

26.İlk 1 yıl annenin ruhsal durumu(depresyon, yoğun stres, kayıp vb.).....

27.Anneye bağımlılık? (Ayrılık Kaygısı) ; Yok ( )Az ( )Aşırı( )

28. Anneliğinizi nasıl tanımlarsınız (Kaygılı, sakin, panik, hoşgörülü gibi sıfatyazınız)

……..

29. Annenin çocuğa yönelik fiziksel eyleme geçişi /müdahalesi var mıdır?Yok ( ) Var ()

Kulak çekme ( ) eline/ bedenine vurma ( ) itekleme / tartaklama ( ) çimdikleme ( ) vb……

30.Babanın çocuğa yönelik fiziksel eyleme geçişi /müdahalesi var mıdır? Yok ( )Var ( )

Kulak çekme() eline/ bedenine vurma() itekleme / tartaklama() çimdikleme()vb……

31. Çocuğa yönelik fiziksel zorlama var mıdır?

Banyoya zorla sokma() Elinden tablet/ telefon alma() vb……

32.Çocuğunuz olumsuz bir eylem yaptığında siz nasıl tepki verirsiniz?.....

……..

33. Ceza veya mola yöntemi kullandınız mı?Evet( )Hayır( )

Bu bölümdeki sorular baba tarafından doldurulacaktır.

34.Çocuğumun bakımına katkıda bulunurum (yemek, tuvalet temizliği, yıkama, ödev yapma, uyutma vb).Evet( )Hayır( )

35.Annesinden gizli olarak, çocuğumun bazı kuralları uygulamaması yönünde hareket ettiğim olmuştur. Evet( ) Hayır( )

36. Çocuğuma olumsuz bir davranışı sonrasında, canını acıtmadan dahi olsa, vurduğum olmuştur (ele vurma, şiddetli sarsma veya itme vb) Evet ( )Hayır( )

37. Çocuğum kardeşine veya annesine vurduğunda, başkasına acı vermenin ne demek olduğunu anlaması için, benim de fizksel olarak onun canını acıttığım olmuştur.

Evet( )Hayır( )

38. Çocuğum bir yere gelmemekte veya bir yerden çıkmamakta diretiyorsa, onu kucağıma alıp zorla götürdüğüm olmuştur. Evet()Hayır()

39. Çocuğuma zaman zaman çok sinirlendiğim ve kişiliğine yönelik olumsuz ifadeler kullandığım olmuştur (« aptal », « beceriksiz », « senden bir şey olmaz » vb)Evet()Hayır()

40. Çocuğum olumsuz bir davranış sergiliyorsa, ona ceza tehdidinde bulunurum (« böyle yapmaya devam edersen, ……..'i elinden alırım » veya « sana bir hafta …… yok vb).....

41. Sinirli biriyim, bazen dürtüsel, fevri çıkışlarım olur (durumun gerektirmediği aşırı bağırmalar veya eylemsel hareketler (vurmak gibi). Evet( )Hayır( )

42- Üç yaşından sonra çocuğum kendi odasında uyur, bizim odamızda yatmasına izin vermeyiz.Evet( )Hayır()

43- Şiddeti simgeleyen oyunlarla oynamasına karşıyım (oyuncak silah, yaş sınırı içinde olsa da saldırgan temalar içeren bilgisayar oyunları vb)Evet()Hayır()

44-Kayıtsızlık, olumsuz tutumları sonucunda, bazen kullandığım bir yöntemdir (onunla konuşmama veya onu odaya gönderme) Evet()Hayır()

45.Çocuğuma bazen bizi çok üzdüğünü ve yorduğunu söylerim. Evet ( ) Hayır( )

46.Çocuğumu üzmemek için bazen ona sınır koymakta zorlanıyorum. Hayır diyemiyorum.Evet()Hayır()

47. Eleştirel olduğum doğrudur, onda gördüğüm olumsuzlukları eleştiri şeklinde ona iletirim.Evet() Hayır()

48.Çocuğuma biri ona vurduğunda aynı şekilde karşılık vermesini öğütlerim.

Evet( )Hayır( )

49. Çocuğumun olumsuz davranışlarına genelde annesi müdahale eder. Evet() Hayır()

50. Çocuğum bana vurursa ben de ona vururum. Evet( )Hayır( )

51. Sözümü dinlemediğinde ona küstüğüm, konuşmadığım olur.Evet()Hayır()

52. Evimizin patronu çocuğumuzdur denebilir. Evet ( )Hayır( )

53. Evde uyulmasını istediğim bazı kurallarım vardır.Evet( ) Hayır( )

54. Kendi babanızı nasıl tanımlarsınız (Kaygılı, sakin, panik, hoşgörülü, sinirli, cezalandırıcıgibi sıfatyazınız)……

55. Kendi babanız ile ilişkiniz nasıldı?……

İletişim Bilgileriniz:

İsim Soyisim:

Telefon: E- mail:

EK C

EBEVEYN ÇOCUK KAPSAYICI İŞLEVLER ÖLÇEĞİ (KİO)

1----------2----------3----------4----------5

Hiçbir zamanNadiren Ara sıra Sık sıkHer zaman

Aşağıda, çocuğunuzla ilgili bazı duygu ve davranışlara ilişkin ifadeler yer almaktadır. Çocuğunuzla genel durumunu göz önüne alarak, aşağıdaki derecelendirmeye göre ifadeleri cevaplayınız.

1. Çocuğumdan ayrılmak benim için zordur.	1	2	3	4	5
2. Çocuğuma olumsuz davranışını devam ettirdiği takdirde onunla konuşmayacağımı söylediğim olur.	1	2	3	4	5
3. Çocuğum hep gözümün önünde olsun isterim.	1	2	3	4	5
4. Çocuğum ağladığında susması için ne istiyorsa yaparım.	1	2	3	4	5
5. Mükemmeliyetçiliğim nedeniyle çocuğumun yaptıklarını kolay beğenmem.	1	2	3	4	5
6. Eşim, çocuğumuzun olumsuz davranışlarına sınır koyar.	1	2	3	4	5
7. Çocuğumun hastalanması, iğne olması, yaralanması gibi durumlarda panik olurum.	1	2	3	4	5
8. Gün içinde okulda rahat olup olmadığı aklıma takılır.	1	2	3	4	5
9. Eşim çocuğumuzla ilgili konularda bana yardımcı olur.	1	2	3	4	5
10. Çocuğum sınıfında en yüksek notu almamışsa üzülürüm.	1	2	3	4	5
11. İsteklerini erteleyemem hemen yerine getirmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
12. Ondan ayrıldığımda suçluluk hissederim.	1	2	3	4	5
13. Onu başkasına emanet etmek konusunda endişeliyimdir.	1	2	3	4	5
14. Çocuğum istemese de onu bir faaliyete (Spor, hobi vb.) zorladığım olur.	1	2	3	4	5
15. Bizim ona şimdi baktığımız gibi, ileride onun da bize bakmasını beklerim.	1	2	3	4	5
16. Yapabildiğinin en iyisini yapmasını beklerim, bu nedenle yüksek not alsa bile onu daha iyi yapabileceği konusunda uyardığım olur.	1	2	3	4	5
17. Tüm hayatımı çocuğuma adadım, ondan başka önceliğim yoktur.	1	2	3	4	5

18. Bana kızdığında ya da vurduğunda beni yıprattığını, üzdüğünü söylerim.	1	2	3	4	5
19. Bebekliğinde uyurken nefes alıp almadığını kontrol ederdim.	1	2	3	4	5
20. Çocuğumöfkelenip bağırınca ben de ona bağırırım.	1	2	3	4	5
21. Çocuğumu kaybetmekten çok korkarım.	1	2	3	4	5
22. Çocuğum istekleri konusunda o kadar ısrarcıdır ki sonunda pes eder istediğini yaparım.	1	2	3	4	5
23. Eşim ben yetersiz kaldığımda çocuğumuzun gerginliğini azaltmayı başarır.	1	2	3	4	5
24. Bebekliğinde bir dönem uyku eğitimi verdim, yatağında ağladığında yanına gitmezdim.	1	2	3	4	5
25. Eşim sakin biridir.	1	2	3	4	5
26. Çocuğum olumsuz davranışlarda bulunduğunda ona beni üzdüğünü söylerim.	1	2	3	4	5
27. Çocuğuma vurduğum olmuştur (Ele veya başka vücut bölgelerine).	1	2	3	4	5
28. Çocuğumun mutlu olması için her istediğini almaya ve yapmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
29. Endişeli ve korumacı bir anneyim.	1	2	3	4	5
30. Eşimle aramda yakın bir bağ vardır.	1	2	3	4	5
31. Onu sakinleştirmek için yalan söylediğim ya da gerçekleri gizlediğim olur.	1	2	3	4	5
32. Bizi çocuğumuzun yönettiği olur.	1	2	3	4	5
33. Çocuğuma beni yorduğunu söylerim.	1	2	3	4	5
34. Çocuğum bizden uzakta olduğunda yalnızlık hissederim.	1	2	3	4	5
35. Eşim çocuğumuz doğduğunda bana çok destek olmuştu.	1	2	3	4	5
36. Çocuğumu uslu, başarılı çocuklarla karşılaştırır, onları örnek gösteririm.	1	2	3	4	5

KAYNAKÇA

A.P.A. (2013). *DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı* (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Anzieu, D., & Chabert, C. (2011). *Projektif Yöntemler* (Bahar Kolbay, Çev.). Bağlam Yayınları, İstanbul.

Bandura, A. (1983). *Psychological mechanisms of aggression Aggression: Theoretical and empirical reviews*. New York: Academic Press.

Baudin, M. (2002*).* Görevler ve iletimler: Bedenin bazı gizlerinin kaynakları beden ve ailenin acıları (B. Kolbay, Çev.). *Beden ve Ailenin Acıları,* 15-35.

Baudin, M. (2012). Arzunun çelişkileri (N. Zabcı, Çev.). *Psikanaliz Buluşmaları-5: Psikanaliz ve Arzular,* 73-84.

Beizman, C. (1982). *Le Rorschach de I'enfant a I'adulte*. Neuchatel-Paris: Delachaux et Niestle.

Bellak, L., & Abrams, D. M. (1997). *The thematic apperception test, the children's apperception test, and the senior apperception technique in clinical use*. Boston: Allyn & Bacon.

Bernstein, A. (2001). A note on the passing of the latency period. *Modern Psychoanalysis*, *26*(2), 283-287.

Bion, W. R. (1962). *Yaşayarak öğrenmek* (T. Güvenir ve L. İ. Ekin, Çev.). İstanbul: Bağlam Yayınları.

Bion, W. R. (1982). Container and contained. *Group relations reader*, *2*(8), 127-133.

Bornstein, B. (1951). On latency. *The psychoanalytic study of the child*, *6*(1), 279-285.

Boxer, P., & Tisak, M. S. (2005). Children's beliefs about the continuity of aggression. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, *31*(2), 172-188.

Campell, A., Sapochnik, M. ve Müncer, S. (1997). Sex differences in agression: does social representation mediate from of aggression. *Britsh Journal of Social Psychology*, 36(2), 161-171.

Canham, H., & Emanuel, L. (2000). 'Tied together feelings' Group psychotherapy with latency children: the process of forming a cohesive group. *Journal of Child Psychotherapy*, *26*(2), 281-302.

Denis, P. (2001*). La Periode de Latance, Eloge de la Betise.* Paris: Presses Universitaires de France.

Başal, H. A., Kahraman, P. B., Derman, M. T., Kahraman, Ö., & Sümer, H. (2014). 'Otoriter've'Demokratik'Tutuma Sahip Ebeveynleri Olan 5-6 Yaş Çocuklarının

Evcilik Oyunlarında Üstlendikleri Roller. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(2), 384-409.

Erdem, N. (2011). Freud'un kuramında baba işlevi. I. Ertüzün (Ed.), *Baba işlevi* içinde (s. 15-22). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erol, N., & Şimşek, Z. (2010). *Okul çağı çocuk ve gençler için davranış değerlendirme ölçekleri el kitabı.* Ankara: Mentis Yayıncılık.

Etchegoyen, A. (2002). Psychoanalytic Ideas about Father. J. Trowell ve A. Etchegoyen (Ed.), *The Importance of Fathers: A Psychoanalytic Re-Evaluation* içinde (s. 18-40). New York: Brunner-Routledge.

Fain, M. (1975). *La nuit, le jour essai psychanalytique sur le fonctionnement mental*. Paris: Presses universitaires de France.

Freud, A. (2000). *Çocuklukta normallik ve patoloji: Gelişimin değerlendirilmesi* (A. N. Babaoğlu, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Freud, S. (1914). Remembering, repeating and working- through. Further Recommendations on the Technique of Psycho-Analysis II. *In The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XII (1911-1913): The Case of Schreber. Papers on Technique and Other Works* (pp. 145-156).

Freud, S. (1915). Instincts and their vicissitudes. *In The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIV (1914- 1916): On the History of the Psycho-Analytic Movement, Papers on Metapsychology and Other Works* (pp. 109-14).

Freud, S. (1915). The occurence in dreams of material from fairy tales. *In The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XII (1911-1913): The Case of Schreber, Papers on Technique and Other Works* (pp. 279-288).

Freud, S. (1920). Beyond the Pleasure Principle. *In The Standart Edition of The Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XVIII (19201922), Beyond the Pleasure Principle, Group Psychology and Other Works* (pp. 1-64).

Freud, S. (1923). The Ego and the Id, The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIX (1923-1925): *The Ego and the Id and Other Works* (pp. 1-66).

Freud, S. (1924). A Short Account of Psycho-Analysis. *In The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIX (1923-1925): The Ego and the Id and Other Works* (pp. 189-210).

Freud, S. (1930). Civilization and its Discontents. *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XXI (1927-1931): The Future of an Illusion, Civilization and its Discontents, and Other Works* (pp. 57-146).

Freud, S. (1953). Three essays on the theory of sexuality (1905). In *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume VII*

(1901-1905): A Case of Hysteria, Three Essays on Sexuality and Other Works (pp. 123-246).

Freud, S. (1955). Beyond the pleasure principle. In *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XVIII (1920-1922): Beyond the Pleasure Principle, Group Psychology and Other Works* (pp. 1-64).

Freud, S. (1959). *Civilized' sexual morality and modern nervous illness.* (Standard Edition, 9). London: Hogarth Press.

Freud, S. (1961). A short account of psycho-analysis. In *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIX (1923-1925): The Ego and the Id and Other Works* (pp. 189-210).

Freud, S. (1986). *Notes upon a case of obsessional neurosis* (1909*).* Standard Edition. 10. London: Hogarth.

Freud, S. (1986). *Analysis of a Phobia in a Five -Year- Old- Boy* (1909*).* Standard Edition. 10. London: Hogarth.

Freud, S. (2013). *Modern sexual morality and modern nervousness*. Worcestershire: Read Books Ltd.

Freud, S. (1959). Character and Anal Erotism. In *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume IX (1906-1908): Jensen's 'Gradiva'and Other Works* (pp. 167-176).

Fruhauf, T. (2019). Günümüz ergenini anlamaya psikanalitik gözlem ve düşünce ne katabilir? *Hangi Otorite,* 9-47.

Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Habip, B. (2012). Kulisteki baba: Winnicott ve yapıtı. I. Ertüzün (Ed.), *Baba işlevi* içinde (s. 31-38). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Herzog, J. (2005) *Baba Açlığı: Kavga Ve Birlikte Var olma, Gerçek ve Hayali Babalar-Gelişim, Aktarım ve İyileşme* (İ. Kandemir, Çev.). İzmir: Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Eğitim Hizmetleri Yayınları.

İkiz, T. (2017). *Rorschach Testi psikanalitik yorum kodlama ve uygulamalar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Jacobson, E. (2004). *Kendilik ve Nesne Dünyası,* (S. Yazgan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Klein, M. (1927). Criminal tendencies in normal children. *British Journal of medical psychology*, *7*(2), 177-192.

Klein, M. (1930). *Sevgi, suçluluk ve onarım* içinde (B. Habip, Çev.). İstanbul: Kanat Yayınları

Klein, M. (1934). *Sevgi, suçluluk ve onarım* içinde (B. Habip, Çev.). İstanbul: Kanat Yayınları

Klein, M. (1935). A contribution to the psychogenesis of manic-depressive states. *The International Journal of Psycho-Analysis*, 16, 145-174.

Klein, M. (1936). *Sevgi, suçluluk ve onarım* içinde (B. Habip, Çev.). İstanbul: Kanat Yayınları

Klein, M. (1945). *Sevgi, Suçluluk ve Onarım* (M. Tanık, Çev.). İstanbul: Kanat Yayınları.

Klein, M. (1946). Notes on some schizoid mechanisms. E. B. Bott Spillius ve E. O'Shaughnessy (Ed.), *Projective identification: the fate of a concept* içinde (s. 19-46). London: TJ International Ltd.

Koçak, A. A. (2004). Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu.

Korkut, F. (1995). İfade edici saldırganlık: ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği üzerine bir Ön çalışma. *II. Eğitim Bilimleri Kongresi*, Ankara.

Köşkdere, A. A. (2018). Kaygı yaratan ve gideren baba. *Psikanaliz Yazıları: Kaygı,* (37), 13-28.

Kutlu, H. (2014). *Okul öncesi kurumuna devam eden 5 yaş grubu çocukların saldırgan eğilimleri üzerinde ebeveyn tutumunun etkisinin psikanalitik kuram çerçevesinde incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Lahey, B. B., Loeber, R., Hart, E. L., Frick, P. J., Applegate, B., Zhang, Q., ... & Russo, M. F. (1995). Four-year longitudinal study of conduct disorder in boys: patterns and predictors of persistence. *Journal of Abnormal Psychology, 104*(1), 83.

Lebovici, S. (1988). Fantasmatic interaction and intergenerational transmission. *Infant Mental Health Journal*, *9*(1), 10-19.

Maccoby, E. E., & Jacklin, C. N. (1980). Sex differences in aggression: A rejoinder and reprise. *Child development*, 51(4), 964-980.

Merrell, K. W. (2003). *Preschool and Kindergarten Behavior Scales. Test Manual*. Brandon: Clinical Psychology Publishing Company.

Music, G. (2016). *Nurturing natures: Attachment and children's emotional, sociocultural and brain development*. Melbourne: Routledge Press.

Nixon, R. D. (2002). Treatment of behavior problems in preschoolers: A review of parent training programs. *Clinical psychology review*, *22*(4), 525-546.

Odgers, C. L., Caspi, A., Broadbent, J. M., Dickson, N., Hancox, R. J., Harrington, H. L., ... & Moffitt, T. E. (2007). Conduct problem subtypes in males predict differential adult health burden. *Archives of General Psychiatry*, *64*, 476-484.

Öz, İ. (2004). *Anne- Baba Olma Sanatı*. İstanbul: Melisa Yayıncılık.

Özen, G. (2010). *Karşıt olma karşı gelme bozukluğu olan çocukların ruhsal işleyişlerinin projektif testlerle değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstabul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öznalçın, B. (2018). *4 Ay – 1 Yaş aralığındaki kabızlık tanısı almış bebeklerin annelerinin mizaç, tutum ve ruhsal özelliklerinin incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Parman, T. (2001). Babalar, mahrem yabancılar. *Psikanaliz Yazıları,* (3), 79-84.

Parman, T. (2002). Erkek olmak ya da üçün üçü olmak, oedipus öncesi dönemden ergenliğin sonuna kadar baba oğul ilişkisi. *Psikanaliz Yazıları,* (5), 27-38.

Parman, T. (2007). Annelik üzerine bir psikanalitik sözlük denemesi. *Psikanaliz Yazıları*, (14), 15-22.

Parman, T. (2019). Bir ergenlik sorunsalı olarak otoriteden otoriterliğe. *Hangi otorite* içinde (s. 120-134). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Penot, B. (2001). Babalık işlevi ve erkeksilik. *Psikanaliz Buluşmaları, 11, 59-69.*

Pettit G.S., & Dodge, K.A. (2002). Family adversity, positive peer relationships and children's externalizing behavior: a longutitunal perspective on risk and resilince. *Child Development, 73*(4), 1220-1237.

Seçkin, S. (2015). *Ergenlerde ebeveynlerden algılanan ilgi/kabul ile ergenin sosyal uyumu ve dürtü kontrol düzeyi arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Spitz, R. A. (1965). *The first year of life: A psychoanalytic study of normal and deviant development of object relations.* New York: International Universities Press.

Taylor, J. L., Novaco, R. W., Gillmer, B., & Thorne, I. (2002). Cognitive–behavioural treatment of anger intensity among offenders with intellectual disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities, 15*(2), 151-165.

Tunaboylu-İkiz, T., Düşgör, B. P., Zabcı, N., Yavuz, A. E., Atak, İ. E., Ataç, S., Sönmez, B. A., & Akkapulu, F. (2006). Rorschach Kodlama Kitabı: Ergen Normları. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Thomas, R. C. (2007). Yıkıcı davranım bozukluğu. Sadock B. J. ve Sadock V. A. (Ed.) *Kaplan and Sadock's Comprehensive Text Book* içinde (s. 3205 – 3215). New York: Lippincott Williams & Wilkins.

Tremblay, R. E., Nagin, D. S., Séguin, J. R., Zoccolillo, M., Zelazo, P. D., Boivin, M., & Japel, C. (2004). Physical aggression during early childhood: Trajectories and predictors. *Pediatrics, 114*(1), e43-e50.

Tunaboylu-İkiz, T. (2001). *Rorschach testinin psikanalitik yorumu-I: kodlama ve uygulama*. İstanbul: Bağlam yayıncılık.

Tunaboylu-İkiz, T. (2011). *Tematik Algı Test, (TAT) psikanalitik yönelimli el kitabı.* İstanbul: Bağlam Yayınları.

Türnüklü, A., & Yıldız, V. (2002). Öğretmenlerin öğrencilerin istenmeyen davranışlarıyla başa çıkma stratejileri. *Çağdaş Eğitim, 284,* 22-27.

Ünsal, K. Z. (2011). *Winnicott'un kuramında şiddet ve suçluluk.* İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Winnicott, D. W. (1936). Contribution to a discussion of enuresis. *Proceedings of the Royal Med. Soc*, *29*, 1515-1524.

Winnicott, D. W. (1950). Aggression and its relation to emotional development. *In Through Paediatrics to Psychoanalysis.* London: Tavistock.

Winnicott, D. W. (1953). Transitional objects and transitional phenomena—a study of the first not-me possession. *International journal of psycho-analysis*, *34*, 89-97.

Winnicott, D. W. (1954). Mind and its relation to the psyche- soma. *British Journal of Medical Psychology*, *27*(4), 201-209.

Winnicott, D. W. (1956). Primary maternal preoccupation. *Through paediatrics to psychoanalysis: Collected papers* içinde (s. 300–305). Melbourne: Routledge Press.

Winnicott, D. W. (1956). Primary maternal preoccupation. *The maternal lineage: identification, desire, and transgenerational issues* içinde (s. 59-66). Melbourne: Routledge Press.

Winnicott, D. W. (1960). The theory of the parent-infant relationship. *International Journal of Psycho-Analysis*, *41*, 585-595.

Winnicott, D. W. (1971). The use of an object. *International Journal of Psycho-Analysis*, *50*, 711-716.

Winnicott, D. W. (1972). Therapeutic consultations in child psychiatry. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, *155*(6), 447-448.

Yavuzer, H. (1991). *Ana-Baba ve Çocuk.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Zabcı, N. (2011). *Latans (okul çağı) döneminde çocukların dürtüsel işleyiş özellikleri ve projektif testlerin katkısı.* Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zabcı, N. (2014). Gizil dönemde erken ergenlik: Çocukluk dönemi. *Yansıtma: Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, 21*, 19-24.

Zabcı, N. (2018). *Psikanaliz defterleri 1: Çocuk ve ergenle çalışmak*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Zabcı, N., Erol, E., & Şimşek, Ö. F. (2018). Ebeveyn Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği Geliştirme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, *8*(51), 190-212.